

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI

FEMİNİST COĞRAFYA PERSPEKTİFİNDEN
KADINLARIN KENTİ KULLANMA DENEYİMİ:
ERZİNCAN ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Ecem BALABAN

Danışman
Doç. Dr. Suat TUYSUZ

HAZİRAN 2024, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

“Feminist Coğrafya Perspektifinden Kadınların Kenti Kullanma Deneyimi: Erzincan Örneği” **Yüksek Lisans**” tezim tarafımda incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim. Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Ecem BALABAN

T.C.

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı : Coğrafya

Program Adı : Tezli Yüksek Lisans

Tez Başlığı : Feminist Coğrafya Perspektifinden Kadınların Kenti
Kullanma Deneyimi: Erzincan Örneği

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 73 sayfalık kısmına ilişkin 07/06/2024 tarihinde **Turnit'in** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı %2'dir.

Filtrelemeye tırnak içerisindeki alıntılar dahil edilmiştir. Filtrelemede yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.25/06/2024

Danışman: Doç. Dr. Suat TUYSUZ

Öğrenci: Ecem BALABAN

KILAVUZA UYGUNLUK

“Feminist Coğrafya Perspektifinden Kadınların Kenti Kullanma Deneyimi: Erzincan Örneği” başlıklı Yüksek Lisans Tezi Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Ecem BALABAN

Danışman

Doç. Dr. Suat TUYSUZ

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Suat TUYSUZ danışmanlığında **Ecem BALABAN** tarafından hazırlanan “**Feminist Coğrafya Perspektifinden Kadınların Kenti Kullanma Deneyimi: Erzincan Örneği**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Coğrafya** Ana Bilim Dalı’nda **Yüksek Lisans** tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

25/06/2024

JÜRİ:

Danışman	:	Doç. Dr. Suat TUYSUZ	(İmza)
Üye	:	Doç. Dr. Duygu YILDIZ KARAKOÇ	(İmza)
Üye	:	Dr. Öğr. Üyesi Hatice TURUT	(İmza)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.... /2024 tarih vesayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... / /2024

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Bir kadın olarak; dünyaya bakış açımızın gözlerimizi kapatarak, hayallerimizin ellerimizden alınarak, yürüyeceğimiz yol bırakmayıp yürümemekle suçlanarak, imkanlarımızın eril tahakküm ile düzenlenmiş kentlerde bulunmaması sebebiyle, hakkımızı alabilmek için dahi çok emek harcayarak, toplumsal yaşamdan dışlanıp kendi içimize hapsolurken, öğrenilmiş çaresizlikle birlikte aslında doğrunun bu olduğu sanarak, cinsiyetinden korkarak yetiştirilip, gündelik yaşamda olması gereken şeyleri yapabilmenin sebeplere dayanması gerektiğini düşünerek, zamanda sıkışıp mekânı dilediğinde kullanamayarak, maddi ve manevi bir çok zorluğa göğüs gererken, kendi cinsinin dahi ‘taşlamalarına’ maruz kalarak, hayata bir kere geldiğini bilmesine rağmen , bir erkeğin iki dudağının arasında yaşamını sınırlandırarak hayallerine kavuşamayan tüm kadınlara çalışmamı adıyorum. Bir insanın birçok duygusu olmasına rağmen bu hayata gözlerini açtığından itibaren korku hissini en fazla hisseden kız çocuklarının en güvende hissetmesi gereken yerlerde bile korku duymasını düşünerek, aynı nefesi almamıza rağmen erkeğe hak olanın kadının kazanması gereken bir olgu olmasına isyan ederek, yetiştirilirken dahi baskılanarak yetiştirilip , daha sonra kazanamadığımız tüm özelliklerin kadında olmadığını savunanlara inatla, kendi bakış açısını savunan tüm kadınlardan esinlenerek , akademide de kadının varlığını hissedip hissettirerek , kendi çalışmamı da literatüre geçirebilmek adına bu çalışmayı tüm benliğimle hazırlamış bulunmaktayım. Çalışmam süresince, bu konuda çalışmamı destekleyen, yazdıklarımı ilgiyle okuyup beni daha çok cesaretlendiren, sabrı ve güveni ile çalışmamı bitirmemde üzerimde emeği çok olan, benden sabır, anlayış, ilgi ve alakasını esirgemeyip deneyimleri ile bana yol gösteren değerli danışmanın Doç. Dr. Suat TUYSUZ’a, Yüksek Lisans süresince bana desteklerini hissettirip benim bu yolda tek olmadığımı gösteren hocalarıma, Sevgisini, desteğini benden esirgemeyen annem ve babam başta olmak üzere tüm aileme,Düştüğümde, yorulduğumda, umutsuzluğa savrulduğumda beni tek bırakmayan çok değerli arkadaşlarıma, Mülakat yapacağım okullarda bana yardımcı olan değerli okul müdürlerim, öğretmenlerim ve değerli katılımcılarıma, Beni bu yolda kötülüklerinde var olduğunu gösterip ileride öyle olmayacağıma yemin ettirerek hırslandıran kişilere,Bu yolda tüm zorluklara rağmen ayağa kalkmayı bilen, her şeye rağmen gülerek yoluna devam eden kendime teşekkürü borç bilirim.

Ecem BALABAN, ERZİNCAN, 2024

FEMİNİST COĞRAFYA PERSPEKTİFİNDEN KADINLARIN KENTİ KULLANMA DENEYİMİ: ERZİNCAN ÖRNEĞİ

Ecem BALABAN

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2024

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Suat TUYSUZ

ÖZET

Bu tezin amacı, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine maruz kalan kadınların kent mekânını deneyimlerken kendi cinsiyetleri içerisindeki sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıklarından ötürü de dezavantajlı pozisyona sürüklendiklerini ortaya koymaktır. Bu çerçevede tezin ana iddiası, eril tahakkümün varlığının hissedildiği kent mekânında, kadınların deneyiminin sosyo-ekonomik farklılıklardan da kaynaklanarak yaşamı şekillendirdiği üzerinedir. Bundan dolayı kent deneyimine de yansıyan sosyo-ekonomik farklılıklar kadınlar kendi cinsleri arasında da eşitsizliklerin var olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede, Erzincan kent merkezinde sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan birbirinden oldukça farklı olan iki mahalle tespit edilmiştir. Tespit edilen Demirkent Mahallesi'nde 16, Ersevenler Mahallesi'nde ise 12 katılımcı ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Veriler Maxqda programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, kadınların gündelik yaşam pratiklerinin birbirinden ayrıldığı ve bunun sonucunda her bir kadının kenti farklı deneyimlediği tespit edilmiştir. İki farklı mahalledeki kadınların deneyimledikleri ile zihinlerinde tasarladıkları kent imgesi de birbirinden farklıdır.

Anahtar Kelimeler: Feminist Coğrafya, Toplumsal Cinsiyet, Mekân.

WOMEN'S EXPERIENCE OF USING THE CITY FROM THE PERSPECTIVE OF FEMINIST GEOGRAPHY: THE CASE OF ERZINCAN

Ecem BALABAN

Erzincan Binali Yıldırım University

Graduate School of Social Sciences

Master Thesis, June 2024

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Suat TUYSUZ

ABSTRACT

The aim of this thesis is to reveal that women who are subjected to gender inequality are dragged into a disadvantaged position due to their socio-economic and cultural differences within their own gender while experiencing urban space. In this perspective, the main idea of the thesis is that women's experiences are shaped by socio-economic differences in the urban space where the presence of masculine domination is felt. Therefore, socio-economic differences reflected in the urban experience show that there are also inequalities between women's own sexes. In this framework, two districts in Erzincan city center that are quite different from each other in terms of socio-economic and cultural aspects were identified, and in-depth interviews were conducted with 16 participants in Demirkent district and 12 participants in Ersevenler district. The data obtained were analyzed through the Maxqda program. As a result of the research, it was determined that women's daily life practices differ from each other and therefore each woman experiences the city differently. The city image that women in two different districts experience in their minds and design in their minds is also different.

Keywords: Feminist Geography, Gender, Place

İÇİNDEKİLER

FEMİNİST COĞRAFYA PERSPEKTİFİNDEN KADINLARIN KENT DENEYİMİ: ERZİNCAN ÖRNEĞİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GEREÇ VE YÖNTEM

1.1. Motivasyon	5
1.1.1. Araştırmanın Amaç Önem ve Sorunsalı	5
1.2. Araştırmanın Yöntemi	7
1.3. Nitel Araştırma Yöntemi ve Analiz.....	7
1.4. Araştırma Sınırlılıkları.....	8

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Toplumsal Cinsiyet, Cinsiyet ve Kavramlar.....	10
---	----

2.1.1. Feminizmin Gelişimi ve Kuramlar	12
2.1.1.1. Feminist Hareketler	12
2.1.1.2. Birinci Feminist Dalga	13
2.1.1.3. İkinci Feminist Dalga	14
2.1.1.4. Üçüncü Feminist Dalga	14
2.1.2. Feminist Yaklaşımlar.....	15
2.1.2.1. Aydınlanmacı Liberal Feminizm.....	15
2.1.2.2. Kültürel Feminizm.....	16
2.1.2.3. Anarşist Feminizm.....	17
2.1.2.4. Marksist Feminizm ve Sosyalist Feminizm	18
2.1.2.5. Radikal Feminizm	21
2.1.2.6. Varoluşçuluk, Psikanaliz Feminizm	22
2.1.2.7. Feminist Coğrafya	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADIN ve KENT

3.1. Mekânsal Tartışmalar	27
3.2. Lefebvre ve Mekân.....	28
3.3. Harvey ve Mekân.....	29
3.4. Castells ve Mekân.....	30
3.5. Mekânda Var Olan (maya)n Kadınlar	31
3.5.1. Kamusal ve Özel Alan Ayrımı	32
3.5.2. Eril Mekânda Kadın Olgusu	36
3.5.3. Kadın ve Kentsel Mekân Arasındaki İlişki.....	39
3.6. Kenti Planlamada Kadını Var Etmek: Kadın Dostu Kent Yaklaşımı.....	41
3.6.1. Kadınlara Yönelik Kent Tasarımına İlişkin Protokol ve Anlaşmalar.....	43

3.7. Kent ve Mahalle Planlaması	48
3.7.1. Kent Bütünü:	48
3.7.2. Mahalle Bütünü	49
3.8. Avrupa ve Türkiye’den Kadın Dostu Kentler	50

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Araştırma Katılımcılarının Yaşadıkları Mahalle Özellikleri	54
4.1.1. Erzincan’ın Çukur’u: Ersevenler	56
4.1.2. Dört Yol’dan Yukarısı Şehir, Dört Yol’dan Aşağısı Köy... ..	60
4.1.3. Kadınların “Altın Kafes’i”	61
4.1.3.1. Kadınların Güvenlik Algısı	63
4.1.3.2. Şehir Kullanımı	65
4.1.3.3. Şehir Kullanımlarında Ulaşım Modları	68
4.1.3.4. Kent Algısı.....	69

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	74
---	-----------

KAYNAKÇA.....	78
----------------------	-----------

ETİK KURUL ONAYI	84
-------------------------------	-----------

EKLER	85
--------------------	-----------

ÖZ GEÇMİŞ	88
------------------------	-----------

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

- BM** : Birleşmiş Milletler
DK : Demirkent Katılımcı
EK : Ersevenler Katılımcı
STK : Sivil Toplum Kuruluşu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. 1: Mahallelere Göre Arsa Rayiç Bedelleri	8
Tablo 4. 1: İki mahallenin Arsa Rayiç Bedelleri	61

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2. 1: Kapitalist Çelişkiler Çerçevesi.....	19
Şekil 3. 1: Lefebvre Mekân Üçlemesi.....	29
Şekil 3. 2: Kadın Dostu Kentler BM Ortak Programı Taahhütnamesi	47
Şekil 4. 1: Maxqda İki Vaka Analizi	63
Şekil 4. 2: Maxqda İki Vaka Analizi.....	65
Şekil 4. 3: Katılımcıların En Fazla Kullandıkları Alanlar.....	67
Şekil 4. 4: Maxqda İki Vaka Analizi.....	68
Şekil 4. 5: Maxqda İki Vaka Analizi.....	69
Şekil 4. 6: Ersevenler Mahallesi Tek Vaka Modeli	70
Şekil 4. 7: Demirken Mahallesi Tek Vaka Modeli	72

GİRİŞ

**“Zihnimin özgürlüğünü kapatabileceğiniz hiçbir kapı, hiçbir kilit, hiçbir sürgü yoktur.”
Lucy Mangan, The Feminism Book**

Kentler; cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik durum, eğitim ve gelir seviyesi gibi olguların bireysel farklar taşıdığı ve bu birbirinden farklı bireylerin bir arada yaşamak durumunda olduğu mekânlardır (Kiper vd.,2016, s.1779). Bu mekânlar bireylerin ihtiyaçları ve beklentileri dahilinde kendilerini oluşturmaktadır çünkü gündelik yaşamda bireylerin gerçekleştirdiği her bir pratiğin peşinde mekânsal bir intizam bulunmaktadır (Kaçar & Kervankıran, 2024, s.13). Mekânı idrak etmek, gündelik yaşamın işleyişini de anlamaktır (Kaçar & Kervankıran, 2024, s.13). Keza kentsel mekân, bireylerin gündelik pratiklerini yaşamalarına olanak sağladığı gibi, bu ihtiyaç ve beklentilerin karşılanmaması durumunda, bu pratiklerden bireyleri mahrum da bırakmaktadır (Aktaş, 2017, s.138). Kentsel mekânda da kendini gösteren ataerkil düzen sebebiyle kadınlar, kent üzerinde tahakküm kuramamış “öteki” durumuna düşmüştür. Bu kısıtlamalardan dolayı kadınlar mücadele etmek zorunda bırakılmış hem eşit haklara hem de özgürce yaşam hakkına sahip olabilmek için yüzyıllardır çaba sarf etmişlerdir. 1970’li yıllarda kadını kent içerisinde görünür kılmaya dair çalışmalar yapılmış olmasına rağmen, çalışmalar sınırlı kalmış ve istenilen sonuca ulaşamamıştır. Ataerkil düzen dahilinde kentsel planlamaların da eril zihniyete sahip olması kadınların sorun yaşamalarını devam ettiren bir sebep olmuştur. Kadınlar kentsel mekân pratiklerinden uzak kaldıkça kentte söz sahibi olabilmek ve kentin imkanlarından faydalanma konusunda çeşitli haklardan mahrum bırakılmıştır. Nitekim, erkek kenti istediği gibi şekillendirip özgürce yaşayabilirken, kadınlar bu haklara sahip olmak istediklerinde güvenlik problemleri yaşayabilmekte, bu durum da kadınların kentte özgürce yaşayabilmelerine engel olmaktadır. Bundan dolayı hakları doğrultusunda yaşayamayan kadınlar, geri planda kalmakta ve aktif bir yurttaş olamamaktadır. Ancak tüm bu sebeplerin oluşturduğu aktif yurttaş olamama sorunu, sonuç olarak kadının bir suçu olarak gösterilip, geri planda kalan kadınların geride kalmasının sebebinin yine kendileri olduğu söylenmektedir. Aslında var olmayan cinsiyet rollerinin daha sonradan öğrenilip kadınları geri planda bırakması kent yaşamı için bir problem niteliği taşımaktadır. Toplumsal cinsiyet tiranlığı olarak da belirtilebilecek olan bu durum, kadınların yaşam alanlarını daraltmakta, onları kamusal alan dışına atıp, özel alana hapsetmektedir. Patriyarkal düzenin varlığından mütevellit,

kent içerisinde de görünmez hale gelen kadınların, bu yüzyılda bile hala sorun yaşadığı bir gerçektir. Bu düzeni meydana getiren topluluklar ve yaşanan mekân elbette ki coğrafyanın da bir konusudur. Bu doğrultuda çalışma konusu olarak kent ve mekân tercih edilmiştir. Nitekim Lefebvre, bütünlüğü gündelik hayatın oluşturduğunu ancak bu bütünlüğe sebep olan gündelik hayatı örgütleyip bireylerin birbirleriyle ilişkisini belirleyen mekân olduğunu belirtmiştir (Kaçar & Kervankıran, 2023, s.126). Bu hususta kentsel mekân, cinsiyetleri birbirleri arasında belli bir ölçüde özgürleştirip, sınırlandırır. Toplumsal cinsiyet tahakkümü, bu ölçütlerden biridir. Patriyarkal düşünce etkisi, kadınları kentsel mekânda daha çok sınırlandırırken, erkekleri kadınlara oranla daha çok özgürleştirmektedir. Dolayısıyla kadınlar sosyalizasyon sürecinde birçok olguyla da mücadele etmek durumunda kalmakta, kentsel mekânda görünürlükleri erkeklere oranla daha da azalmaktadır. Kent kültürü bağlamında, kadının erkeğe oranla kent mekânında geri planda kalması, kadınların da kendilerine uygun gördükleri sosyo-kültürel mekânlar seçmesi gerekliliğine neden olmuştur (Aktaş, 2017, s.138). Oysa modernleşmenin göstergesi kadın ve erkeklerin ortak kullanabilecekleri mekânlar yaratmaktır (Aktaş, 2017, s.138). Eril tahakküm etkisiyle, kentlerde kendilerini görünür kılabilecek kısıtlı alanlar seçen kadınlar ve küreselleşmeyle birlikte dünyanın küçük bir köy haline gelmesiyle modernleşmenin konuşulduğu bu çerçevede, var olan durum tezatlık oluşturmaktadır. Mekânların cinsiyetlenmesiyle birbirinden daha çok bağımsızlaşan kadın ve erkek yaşamı, var olan sorunları daha da derinleştirecektir. Ezcümle, gündelik hayatın cinsiyetlendirilmesiyle kadınlar yaşamları boyunca toplumsal cinsiyet eşitsizliğine maruz kalmak durumunda kalacaklardır (Kaçar & Kervankıran, 2023, s.128). Kentsel mekân peyzajı da kadınların dezavantajlı durumda olmasına neden olmaktadır. Mekânların birbirine olan uzaklığı, ulaşımında kadınların daha çok sıkıntı yaşamaları ve tüm bunlara ek olarak yaşanabilecek şiddet ve taciz olayları düşüncesinin oluşturduğu güvensizlik, kadınları kent içerisinde pasif bir role bürümektedir (Kiper, vd., 2016, s.1779). Dolayısıyla kadın ve erkeklerin kentsel mekândan beklentilerinin farklı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, kentsel mekân içerisinde kadınların ihtiyaç ve beklentilerinin gözetilmediği görülmektedir. Kentsel mekân oluşturulurken, toplumsal cinsiyet yaklaşımının eksik kalması, kadınları kent içerisinde geri tutmaktadır. Bu durumun önüne geçebilmek için kentsel hizmetlerin tasarlanırken, bünyelerinde toplumsal cinsiyete duyarlılığında olması gerekliliği açıktır (Kiper, vd.2016, s.1779).

Toplumsal cinsiyete duyarlı kentlerin tasarlanması, kadınların da kent içerisinde eşit bir şekilde görünür kılınacağı anlamına gelmekte, bu kentlere de kadın dostu kentler denilmektedir (Kiper, bd., 2016, s.1780). Kadın dostu kente uygun kentlerin tasarlanmasıyla, kent içerisinde kadınlar ve kız çocukları daha rahat hareket edebilecek, gündelik yaşam pratiklerinin sergilendiği bir sahne olan kentte, güvenle eşit şekilde yaşayacak duruma geleceklerdir. Buradan hareketle ‘Kadın dostu kent’ olgusu literatürde son zamanlarda sıklıkla tartışılmaktadır. 1980’de kadınlar için daha güvenilir kent inşası çalışmaları Avrupa ülkelerinde başlamıştır. Birleşmiş Milletler, kadınların güvenlik korkusu ile yaşamadan kentte var olabilmesi ve aktif bir yurttaş olabilmeleri adına eylem planları yürütmüştür. Kısaca kadın dostu kent; kadınların kent içerisinde ulaşabilmesi gereken her hizmete ulaşabilmesi, bu süreçte herhangi bir güvenlik kaygısı duymaması, aktif bir yurttaş olabilmeleri ve erkekler ile kentte eşit şekilde yaşayabilmelerini destekleyen kentlerdir

Ancak burada başka bir sorunu da vurgulamak gerekmektedir. Türkiye’de kentsel araştırmaların odağı daha çok kent özelliği gösteren, büyük üniversitelere sahip olan, kentsel problemler doğrultusunda açık göstergelere sahip olan metropollerdir (Bakioğlu & Titiz, 2023, s.171). Metropollerin ülke ekonomisi başta olmak üzere siyaset ve toplumsal yapı açısından ülkeyi daha çok etkilemesi, araştırmaların odağının büyük kentlere kaymasının sebeplerindendir. Ancak bu tür araştırmalarda küçük ölçekli kentlerin de göz önünde olması gerekmektedir. Zira küçük bir kenti anlayabilmek, büyük bir kentin sosyolojik yapısını anlamaya neden olabilir (Bakioğlu & Titiz, 2023, s.171). Bu çerçevede bu çalışmanın konusu da Erzincan kent merkezidir.

Tüm açıklamalar neticesinde bu tez çalışması 4 ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmayı tanıtmaya yer verilmiş, araştırmaya dair genel bilgiler, araştırma motivasyonu, kullanılan yöntem, araştırmanın amacı, sorunsalı ve önemi ile araştırmanın sınırlılıklarından bahsedilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde araştırma ile ilgili olan kavramsal ve kuramsal çerçeveden bahsedilmiştir. Bu bölümde araştırma konusu ile ilgili kavramlar, feminizm ve feminizmin gelişim sürecine vurgu yapılmıştır. Feminist yaklaşımlara da kısaca yer verdikten sonra feminizmin coğrafyadaki yeri açıklanmaya çalışılmıştır

Çalışmanın üçüncü bölümünde, kadın ve kent konusu irdelenmiştir. Kent yazımında önemli olan Lefebvre, Castells ve Harvey'in mekânsal düşüncelerine yer verilmiş, kadınların kentsel mekânda kamusal ve özel alan ayrımından bahsedilmiştir. Mekânın cinsiyetlenmesi hususuna da yer verilen bu bölümde, kadın dostu kent olgusu açıklanmış olup Avrupa ve Türkiye'den örneklere yer verilmiştir.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde ise, Erzincan merkezde bulunan iki farklı sosyo-ekonomik yapıya sahip mahallede, toplam 28 kadınla gerçekleştirilen derinlemesine görüşme çalışmasından elde edilen araştırma bulgularına yer verilmiş olup, söz konusu görüşmelerden elde edilen bulgular Maxqda programı kullanılarak kavramsallaştırılmıştır. Çalışmanın tartışma ve sonuç bölümünde ise Erzincan ili mahallerinden edinen bulgular, araştırmanın amacı ve sorunsalı çerçevesinde tartışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GEREÇ VE YÖNTEM

1.1. Motivasyon

Kent mekânında görünürlüğünü arttırmak isteyen bir kadın olarak, yaşadığımız coğrafyada toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayabilmek bu çalışmanın ana motivasyonunu oluşturmaktadır. Küçük kentleri de göz ardı etmeden, kadınların yaşadığı her bir mekânın, kadınların da ihtiyaçları ve beklentileri göz önünde bulundurularak düzenlenmesi bir araştırmacı olarak tek beklentimdir. Araştırma sahası olan Erzincan’da iki farklı koda sahip mekânlarda kadınların kent deneyiminin farklılaşması hususu vurgulanmış, sorunların oluşması ve bu sorunlara çözümler bulmak adına bu çalışma hazırlanmıştır.

1.1.1. Araştırmanın Amaç Önem ve Sorunsalı

Yüzyıllardır süregelen ataerkil baskılar, kadınların kent mekânından uzaklaştırmış başka bir deyişle görünürlüğünü azaltmıştır. Kent mekânında var olabilmek için çeşitli mücadeleler vermek zorunda kalan kadınlar için kent, eril tahakkümle dolu zor alanlar haline almıştır. Kenti tasarlayan eril zihniyetlerin bu düşüncede devam etmesi sonucu, kadınları etkileyen problemlerin yeniden üretilmesine ve sorunun daha da derinleşmesine sebep olmaktadır. Kent planlamasında ve yerel yönetimde söz sahibi olmayan kadınlar, zamanla kentsel mekânları sınırlı şekilde kullanmak zorunda kalmış, ortak yaşam alanlarını eril zihniyetten kaynaklı erkeklere bırakmıştır. Bu durum kamusal alanı daha çok sahiplenilen erkekler yaratmıştır. İlk bakışta paradoks gibi gözüken bu problemin çözümü öncelikli olarak kadınların kent içerisindeki görünürlüklerini arttırmak olacaktır.

Bu çerçevede araştırmamızın amacı 4 maddede özetlenebilir. İlk olarak coğrafya ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkinin önemini vurgulayarak feminizm ve coğrafyanın paralel şekilde birbirlerini etkilediğini tartışmak nihai amaçtır. Böylelikle beşerî coğrafyanın bir alanı olan feminist coğrafyanın önemine dikkat çekilecektir. İkinci

amacımız, kent mekânında varlığını somutlamak isteyen kadınların, erkeklere göre dezavantajlı oluşlarını vurgulamaktır. Nitekim, kentsel mekânda gündelik yaşam pratiklerini gerçekleştirmek isteyen kadınların mekânı eşitsiz şekilde deneyimlediklerini ortadadır. Bir problemi çözmenin ilk yolu, o problemi kabul etmekten geçmektedir. Kadınların erkeklere kenti kullanmada dezavantajlı pozisyonda olduklarını bunun özellikle alt gelir gruplarında daha fazla gerçekleştiğini vurgulamak ise amaçlarımızdandır. Böylelikle soruna ilişkin çözümlerde sürece konu olacaktır. Üçüncü amacımız, kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizliğe odaklanırken, kadınların da kendi aralarında olan eşitsizliğin göz ardı edilmemesi hususudur. Sosyal, kültürel, demografik, eğitim düzeyi, gelir seviyesi gibi olgulardan kaynaklı kendi aralarında da farklılaşan kadınlar, kenti farklı deneyimlemektedir. Farklı deneyimler ise farklı ihtiyaç ve beklentiler oluşturmaktadır.

Erzincan ilinde birbirinden farklı iki mahalle örneğinin incelenmesiyle kadınlar arasında oluşan sosyo-ekonomik ve demografik fark sebebiyle kentin kadınlar içinde nasıl farklı deneyimlendiğini göz önünde bulundurması ayrıca önem taşımakta, literatüre katkı sağlamaktadır.

Dolayısıyla bu çalışmada araştırma amaçları çerçevesinde araştırma problemlerine yanıtların aranması ve bu bağlamda araştırma sonucunun da bu problemlerin çerçevesinde değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Toplumsal cinsiyet ve kentsel mekân arasındaki ilişki incelenirken, kadın ve mekân ilişkisine de vurgu yapan çalışmamızda, kadınların kent mekânına erişiminde kendi aralarındaki eşitsizlik ve engelleri şu şekilde sorunsallaştırılmıştır:

1-Patriyarkanın varlığı ve kent mekânı arasındaki ilişki yansıması kentsel mekânda kendini ne şekilde yansıtır?

2- Ekonomik yapı, gelir düzeyi, eğitim düzeyi, kültürel yapı gibi olgular toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin varlığını gösterdiği mekânda, sorunları derinleştiriyor mu? Bu olgular kadınların mekâna erişimi açısından farklılaşıyor mu?

3- Kadınların genel olarak ve Erzincan mekânında yaşamış oldukları zorluklar nelerdir? Hangi durumlardan şikayetçiler ve bir kentte aktif bir yurttaş olabilmek için beklentileri neler?

4-Kentin mevcut peyzajında kadınlar rahat edebiliyor mu? Ya da onlara bu anlamda rahatsızlık veren hususlar nelerdir?

1.2. Araştırmanın Yöntemi

Mekân ve kent konusunun bilimsel olarak irdelenmesi literatür tarandığında çok da eskiye dayanmamaktadır. Bu durum mekân içerisinde cinsiyet olgusunun uzun yıllardır görmezlikten gelindiğini göstermektedir. Kadınların kent mekânını istedikleri düzeyde kullanamaması ve özgür ol(a)mama duygusu yaşamlarını etkilemekte bu da kentlerde eşitsizliği görünür kılmaktadır. Kadın konulu çalışmaları bile erkeklerin daha çok ele alması akademik yönden de bir eksiklik olduğunu hissettirmektedir. Erzincan kent mekânının bölgesel olarak kadınlar için güvenilirliği de sorgulanacaktır. Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda bu çalışma nitel bir araştırma desenine sahiptir.

1.3. Nitel Araştırma Yöntemi ve Analiz

Nitel yaklaşım temelinde yorumsamacılık olarak ifade edilmektedir. (Tuysuz, 2017, s. 10). Buradaki asıl amaç fiilin temelinde yatan anlamı ortaya koyabilmektir. (Kaya, 2019, s. 272). Bu kapsamda nitel araştırmada verilerin temini odak grup görüşmesi, katılımcı gözlem ve derinlemesine görüşme yoluyla sağlanır (Kümbetoğlu, 2012, s. 30). Bu çalışmada da nitel yaklaşım ile belirlenen kişiler üzerinden derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu araştırmada derinlemesine görüşme ile elde edilen veriler, nitel teknikle analiz edilmiştir. Daha az örneklem kullanarak gerçeği temsil etmeyi hedefleyen yöntem, büyük resmin görülmesine yardımcı olmaktadır (Kümbetoğlu, 2012, s.30; akt. Tuysuz, 2017, s.10). Bundan dolayı nitel araştırmada örneklem geniş tutulması mümkün olmadığı gibi gerekli de değildir. Nitekim nitel araştırmada önemli olan verinin derinliğidir (Tuysuz, 2017, s.11). Araştırma için örneklem grubu belirlenirken, inanırlık ve tutarlılığın da gözetilmesi gerekmektedir.

Araştırmanın evreni Erzincan kent merkezi olarak belirlenmiştir. Merkez ilçe içinde yapılacak olan araştırma için iki mahalle belirlenmiş olup, yaşam koşullarının farklı olması açısından hedeflenen örneklem şekli amaçsal örneklem yöntemidir. Bu yöntemle farklı statüdeki mahallelerden bir örneklem grubu tespit edilmiştir. Kadınların statü, eğitim seviyesi gibi farklılıkları da gözetilmiş olup, araştırma ile farklılıkların kent mekânında kadınların yaşam biçimini değiştirip değiştirmeyeceği ortaya çıkarmak hedeflenmiştir. Belirlenen mahalleler sosyo-demografik yönden birbirlerinden oldukça

farklıdır. Aynı zamanda arsa rayiç bedelleri incelendiğinde iki mahalle arasındaki fark açıkça görülmektedir. Arsaların piyasadaki değerleri Tablo 1.1'deki gibidir.

Erzincan il merkezi baz alınarak belirlenen mahallelerden biri Demirkent Mahallesi'dir. Gelir düzeyi yüksek bireylerin yaşam alanı olan Demirkent'te 16 kadın katılımcı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Belirlenen diğer mahalle ise Ersevenlerdir. Demirkent Mahallesi'nin aksine, gelir düzeyi düşük bir mahalle olan Ersevenler Mahallesi'nde 12 kadın katılımcı ile görüşülmüştür. Derinlemesine görüşmenin seçilmesinin sebebi, kadınların kenti aktif şekilde kullanımlarına engel teşkil eden olguları daha iyi saptamak, kadınların kent deneyimleri arasında farkların sebeplerini derinlemesine anlamaktır. Mülakata katılan kadın katılımcılar, gönüllülük esas alınarak seçilmiştir. Araştırma amacına uygun olarak görüşülen kadınların sosyo-demografik yapılarını anlayabilmek, kentsel mekânları aktif/pasif kullanımlarını belirleyip, yaşadıkları mahalleyi kullanılabilirliklerini tespit etmek, kentte ulaşım araçlarını kullanılabilirliklerini tespit edip kent içi hareketliliklerini anlayabilmek, yaşadıkları şehirde ve mahallede kendilerini ne kadar güvende hissettiklerini değerlendirmek ve kentte aktif bir yurttaş olup olmadıklarını anlayabilmek amacıyla çeşitli sorulara yer verilmiştir. 8 sorudan oluşan mülakata verilen cevaplar, katılımcıların da izni alınarak ses kayıt cihazı ile kaydedilip daha sonra deşifresi yapılmıştır. Elde edilen veriler, Maxqda programı aracılığı ile analiz edilmiştir. Program sayesinde hem iki vaka modeli ile kelime bulutu analizleri yapılmıştır. Katılımcıların kent içinde daha rahat hareket ettikleri alanlar ise ArcGIS programı aracılığıyla haritalanmıştır.

Tablo 1. 1: Mahallelere Göre Arsa Rayiç Bedelleri

Mahalle Adı	Ada-Parsel bazlı Rayiç Değeri Ortalaması (2024)	Mahalle Nüfusu (2023)
Demirkent Mahallesi	142,67 TL	3647
Ersevenler Mahallesi	133,5 TL	948

1.4. Araştırma Sınırlılıkları

Toplumsal cinsiyet ve kentsel mekânı, feminist coğrafya perspektifinden inceleyen bu araştırmanın kapsamı, Erzincan ilinin kadın dostu bir kent olma durumunu

sorgulamaktır. Bu sorgulamayı yaparken, kadınların farklı sosyo-ekonomik statülerde olmasının kadınların kenti deneyimlemelerinde bir fark yaratıp yaratmadığına vurgu yapılmıştır. Ancak araştırma yapılırken Ersevenler Mahallesi ve Demirkent Mahallesi olarak iki mahalle arasında sınırlandırılmıştır. Araştırmanın ilgili mahallelerle sınırlandırılmasının sebeplerinden biri araştırmacının Erzincan ili merkezinde yaşıyor olmasıdır. Yaşanılan sahanın durumu hakkında bilgi sahibi olunması, konuya ilişkin derinlemesine bilgi sahibi olunmasına ve araştırmanın amacına ulaşmasına neden olacaktır. Aynı zamanda, araştırmacının yüksek lisans öğrencisi olması, zaman ve maliyet tasarrufu açısından önem arz etmektedir. Bundan dolayı birbirinden sosyo-ekonomik olarak farklı iki mahalle belirlenmiştir.

Derinlemesine görüşme yapılırken 28 kadın katılımcı ile sınırlandırılmasının sebebi ise gönüllülüğün esas alınmasıdır. Araştırmacı ve katılımcılar arasında güvenin esas alınması önemlidir. Bu çerçevede katılımcıların araştırmacıya güveni gibi, araştırmacının da katılımcılara güveni esas alınmaktadır. Ersevenler Mahallesi'nin tehlikeli olarak görülmesi, araştırmacıyı zorlayan durumlardan biridir. “Kadın başına” gidilmemesi gereken bir mahalle olarak görülen Ersevenler Mahallesi'ne erişim bu bakımdan sınırlıdır. Aynı zamanda mahalle bireylerinin kendilerini dışlanmış hissetmeleri, onlara yabancı olan insanlara güvenmemelerine sebep olmaktadır. Bu gibi durumlar araştırmanın sınırlılığı olarak ifade edilebilir.

Diğer yandan araştırma soruları oluşturulurken, yönlendirici soru olmamasına dikkat edilmiş, aynı zamanda hassas sorulara yer verilmemiştir. Aynı zamanda grup görüşmesi yapıldığından dolayı, katılımcıların cevapları birbirlerini etkilemiştir. Bu durum, bazı sorular için yeterli veri toplanmasını güçleştirmiştir.

Ayrıca çalışma amacına uygun olarak görüşülen kişilerin kadın olması çalışma esnasında çalışma hızını engelleyen bir durum olmuştur. Bunun sebebi toplumsal cinsiyet rolleridir. Kadınlara yüklenen sorumluluklar sebebiyle yoğunluk durumu artmış, mülakat süresi uzun tutulamamıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Toplumsal Cinsiyet, Cinsiyet ve Kavramlar

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları birbiri ile bağıntılı ve aynı anlamı taşımayan iki farklı olgudur. Ancak yaşanan coğrafyalarda iki farklı olgunun anlamı karıştırılmakta ve bu durum cinsiyetlere roller üstlendirmektedir. Cinsiyet biyolojik olarak belirlenirken, toplumsal cinsiyet, toplumsal olarak oluşmuştur. Başka bir ifade ile yaşanan coğrafyalarda biyolojik cinsiyet üzerine yüklenen roller ile toplumsal cinsiyet var olmuştur. Fizyolojik ve genetik nitelikleri de içerisinde barındıran cinsiyet kavramında biyolojik bir temele gönderme yapılır. Buradaki ayrım, *kadın* ve *erkek* şeklindedir. Ancak *toplumsal cinsiyette* bu ayrım dişil ve eril kavramları üzerinden yapılmaktadır (Dumanlı, 2013, s. 133). *Sex and Gender* adlı kitapta Stoller cinsiyeti biyolojik ve kültürel olarak anlam taşıyan bir olgu olarak belirtmektedir (Kalav, 2012, s. 151). Bundan dolayıdır ki bir insan cinsiyeti ile dünyaya gelir ancak toplumsal cinsiyeti ile yaşar. Toplum, kadın ve erkek cinsiyetleri üzerine anlamlar yüklerler ve yine yükledikleri anlamlardan şikayetçi olarak yaşamaya devam ederler. Kadınlara ve erkeklere yüklenen farklı anlamlar, bir nevi sınırlar, istem dışı davranışlara sebebiyet verebilmektedir. Kadınların narin, kibar olması gerektiği ancak erkeklerin bu özellikler ile adlandırılması onları halk arasında problemlili erkek yapabilmektedir. Bu durum cinsiyetlere yüklenen anlamlardan sadece bir tanesidir. 1994'te Akal, *Siyasi İktidarın Cinsiyeti* adlı çalışmasında cinsiyetlerin farklılıklarının sosyal bir çerçeve de anlam bulabileceğini açıklamıştır (Kalav, 2012, s. 152). Aynı zamanda Beauvoir “Kadın doğulmaz, kadın olunur” sözü ile doğuştan olmayan ancak doğduktan sonra toplumun kazandırdığı yani sonradan tanımlanan bir durumun var olduğunu vurgulamıştır. 1940'lı yıllarda cinsiyet rolü gibi kavramlar çoktan kullanılmaktadır (Kalav, 2012, s. 152). Bu durumun varlığının çok eski zamanlara da dayandırmak mümkündür. Lakin toplumsal

cinsiyet kavramı 1970’li yıllarda Ann Oakley tarafından ancak ortaya atılmıştır (Kalav, 2012, s. 152). 1972 yılında Oakley cinsiyet ve toplumsal cinsiyeti ilintileyerek ancak birbirinden farklılaştırarak tanımlamıştır (Alkan, 2012). Toplumsal bir kültürün habercisi olan kadınsılık ve erkeksilik zaman ve mekâna göre değişebilir. Farklı coğrafyalarda yaşayan topluluklar için toplumun cinsiyetlerden beklediği roller, birbirinden farklı olabilir (Bingöl, 2014, s. 109). Geçmiş tarihlere bakıldığında da kadına atfedilen roller genellikle pasif kalmalarına, kendilerini sakınmalarına dairdir. Erkeklerle ise tam tersi bir rol biçen ataerkil toplum, kadının istedikleri dışında olmasına göz yummamakta bunun sebebini de erkek iktidarına karşı gelmek olarak belirtmektedir (Bingöl, 2014, s. 109). Aynı zamanda bebeklikten itibaren cinsiyetlere atfedilen renkler, oyunlar ile ileride yaşanacak olan meslek ve mekân farklılıkları şekillenmektedir. Mesleklerin ve mekânların cinsiyetleştirilmesi ise toplumsal olarak problem yaratıp, atfedilen mekânlarda ve mesleklerde olmayan kişileri toplumsal olarak dışlama eğilimine sürükleyecektir. Bu durumla birlikte birçok iş kadın veya erkek işi olarak adlandırılırken birçok mekânda kadın veya erkek mekânı olarak adlandırılacaktır. Bu çerçevede bu ayrımların mekânsal ve zamansal olarak değiştiğini vurgulamak gerekmektedir çünkü bu parametreden incelenmediği ve analiz edilmediği takdirde önemli bir yoksunluk söz konusu olacaktır (Alkan, 2012). Nitekim bu durumların varlığı cinsiyetlerin kent mekânını da şekillendirmesi ile kent mekânında var olma mücadelesini de beraberinde getirmektedir. Kent mekânında var olma mücadelesi konusunda daha çok kadınlar üzerinde durulacaktır. Bunun sebebi ataerkilliğin yaşandığı toplumlarda erkeklerden çok kadınların sorun yaşaması ve kenti aktif bir yurttaş olarak kullanmak istemelerine rağmen engeller ile karşılaşmalarıdır. Bu engeller yaşamlarını sürdürebilmelerine de engel olabilmektedir. Hatta bazı zamanlarda engellerin varlığı kanıtlanamaz. Kadınlar hem gündelik yaşamlarında hem de ekonomik özgürlükleri adına iş hayatlarında yükselmek ve ilerlemek istediklerinde göremedikleri ancak var olan bazı engellere takılmaktadırlar. Literatürde bu duruma *cam tavan sendromu* denilmektedir. 1970’li yıllarda Amerikan Birleşik Devletleri’nde kadınların üst kademe yönetim pozisyonlarına ulaşmalarında yapay engelleri tanımlamak amaçlı kullanılmıştır (Öğüt, 2006, s. 58). Patriarkal düzeneğin varlığı bu durumu desteklemektedir. *Patriarkal sistem*, erkek egemenliği veyahata ataerkillik olarak da adlandırılabilir. Kadınların sınırlandırılmasını sağlayan bu sistemler neticesinde kadınlar, istedikleri yaşam koşullarına erişememektedir.

2.1.1. Feminizmin Gelişimi ve Kuramlar

Feminizm otonom bir hareket olmakla birlikte, yalnızca kadınları değil yaşlı, çocuk, vb. gibi dezavantajlı bütün grupların hakkını savunmaktadır. Toplumsal olarak ataerkilliğin yaşandığı toplumlarda kadının daha dezavantajlı olduğu açıktır. Kadın böyle coğrafyalarda *diğeri- öteki- ikincil* konumuna gelerek ezilmekte, sömürülmektedir. Bu durum biyolojik bir sonuç olmadığı gibi, toplumsal olarak da değişmez değildir. Kadınların bu durum karşısında sessiz kalmamaları gerektiğini belirten feminizm, kadınların yaşadıkları coğrafyalarda ezildikleri düzeni algılayıp, bu duruma karşı mücadele etme yöntemi geliştirme olarak tanımlanmaktadır (Çakır, 2007, s. 416). Latince kadın anlamına gelen *femine* kelimesinden var olan feminizm, 18. Yüzyılda İngiltere’de Mary Wollstonecraft’ın “*Kadın Haklarının Gereçelendirilmesi (A Vindication of the Rights of Women)*” adlı çalışmasında literatüre kazandırılmış, akademinin içerisinde yer almıştır (Taş, 2016, s. 165). Ancak geçmiş tarihlerde de örneklerine rastlanmaktadır. Christine de Pizan 1405 yılında “*Kadınlar Kentinin Kitabı*” adlı eserinde baskılara karşı durmuştur (Çakır, 2007, s. 416). Fakat literatüre kazandırılması 18.yüzyılda gerçekleşmektedir. Feminizmin doğuşu kapitalizmin geliştiği zamana denk gelmektedir. Üretim özel alandan kamusal alana taşındığında ev ve iş meselesi birbirinden ayrılmıştır. Bu durum sonucunda kadınlar özel alana erkekler ise üretimin olduğu kamusal alan ile sınırlandırılmıştır. Kadınlar bu durumu fark etmeden önce düzene ayak uydurmuş ancak belli bir süre sonra eşitlik ve özgürlük dışına atıldıklarını fark etmişlerdir. Bu farkındalık feminizmi kitlesel bir nitelik ile 19. Yüzyılda bir harekete çevirmiştir (Çakır, 2007, s. 417).

2.1.1.1. Feminist Hareketler

Feminizmin var olmasında en önemli adımlardan biri kadınların içinde bulundukları durumun farkında olmasıdır. *Diğeri- öteki* olarak yaşadıklarını fark etmeleri, ne yapmaları gerektiğinin de habercisi olarak görülmüştür. Var olan durumdan istedikleri yaşam biçimine geçmeleri için ekonomik özgürlükleri elde etmeleri gerektiğinin farkında olmaları, toplumsal değişikliklere de yol açmıştır. Eşitlik kavramı bu bakımdan önemlidir. Erkeklerin dünyayı istedikleri gibi şekillendirdiği bu toplumda, kadın olarak var olmanın hayatın çizgisinde yaşamaları gerektiği inancının yıkılması ile eşitliğe erişebileceklerinin farkında olan kadınlar bilinçlenip örgütlenerek mücadele

etmişlerdir. Kadınlar arası bu dayanışma da feminizmin sınırını genişletmiştir (Çakır, 2007, s. 418). Bu çerçevede feminizmin gelişmesi kimi araştırmacılara göre iki dalga şeklinde gelişmişken, kimi araştırmacılara göre üç feminist dalga olarak gerçekleşmiştir. 19.yy'dan 21.yy'a kadarki bu süreçte, her bir dönemde kadınlar farklı ideolojilerden etkilenmiş ve kendi hakları doğrultusundaki istekleri bu duruma bağlı olarak değişiklik göstermiştir (Taş, 2016, s. 166). Feminizmin gelişme sürecinin ayrı olarak incelenmesinin sebebi de ideolojik farklılıklardır (Taş, 2016, s. 167).

2.1.1.2. Birinci Feminist Dalga

18.yy'da başlayan 19.yy. sonu 20.yy. başında belirginleşip Liberal feminizm olarak adlandırılan hareket, daha çok eşit hak ve özgürlüğe oy kullanma, eğitim ve mülkiyet hakkı, eşitliğe vurgu yapmıştır (Güneş, 2017, s. 246; Taş, 2016, s.167). Birinci dalga feminizmin başlaması Mary Wollstonecraft'ın "Kadın Haklarının Savunusu" adlı çalışması ile olmuştur. Dönemim kadın hakları savunucuları ilgili haklar adına taleplerde bulunmuştur (Taş, 2016, s. 167). Amerika'da kölelik karşıtı derneklerin kurulması, New York çevresindeki bir toplantı sonucunda "Duygular Bildirgesi"nin yayınlanması, "Kadınlara Oy Hakkı Ulusal Birliği"nin 1869'da kurulması, İngiltere'de Wollstonecraft'ın toplantıları sonucunda kadınların oy hakkı konusu üzerine yapılan gösteriler sonucunda "Kadın Oy Hakkı Dernekleri Ulusal Federasyonu" ile kadınların oy hakkı hareketi, "Kadınların Sosyal ve Politik Birliği"nin kurulması ile "Kadınlar için oy" adlı derginin çıkarılması , Fransa'da 1944'te kadınların eşit yurttaş olarak kabul edilmeleri, Almanya'da bir toplantıda 8 Mart Kadınlar Günü olarak kabul edilmesi, Türkiye'de ise kadın ve yardımlaşma derneklerinin kurulması, atölyelerin açılması ile kadın istihdamının arttırılmaya çalışılması, Osmanlı Kadın Haklarını Savunma Derneği'nin "Kadınlar Dünyası" adlı dergisinin basılması bu dönemin kadın hareketlerine örnek teşkil etmektedir (Çakır, 2007). Bu dönemde kadınların oy kullanma hakları bulunmamakta, aynı zamanda siyahilerin de oy kullanmaları yasaktı. Ancak dünya savaşı sonrası bazı ülkelerde kadınlara oy hakkı tanınmıştır. Nitekim bu durum, kadınların hem kendi haklarını savunma hem de ırkçılık ile başa çıkmak adına mücadeleye girdikleri bilinmektedir. Bu çerçevede cinsel devrim olarak adlandırılan ve toplumsal olarak ataerkil bir yapının varlığına rağmen adından söz ettiren hareket oluşmuş, daha sonraki dönemler için ise farklı talep ve beklentilerin kapısı aralanmıştır (Taş, 2016, s. 169).

2.1.1.3. İkinci Feminist Dalga

Simon De Beauvoir'ın “kadınların kurtuluşu karınlarından başlayacak” sözleri sloganlaşmış, 1970'li yıllarda ikinci dalga feminizmin olgunlaşmasını sağlamıştır (Taş, 2016, s. 170; Çakır, 2007, s. 435). Aynı zamanda öteki olan kadının sadece bir yana itilmişliğini değil alaşağı edilmiş olduğunu “İkinci Cins” adlı eserinde tahlil etmiştir (Çakır, 2007, s. 436). Kadınlar bu dönemde özel alana indirgendiklerinin eleştirisinde bulunmuşlardır. Aynı zamanda bedensel ve cinsel kontrolün erkekler üzerinde olmasından rahatsız olan kadınlar, cinsellik ve doğurganlığın ayrı tanımlanması gerektiğini savunmuşlardır. Bu durum çerçevesinde doğum kontrol sisteminin sınırlarının genişlemesi gerektiği, kürtaj hakkı tanımlanması istenmiştir (Taş, 2016, s. 170). Bu dönemde tüm kadınların kız kardeş olduğuna dair sloganlar yaygınlaşmış ve bu harekete radikal feminizm denilmiştir (Güneş, 2017, s. 246). Tüm kadınların kız kardeş olduğuna dair söylemlerin sebeplerinden en önemlisi, kadın sorunlarının özel değil politik olmasıdır. Çünkü patriarkal düzenden kaynaklanan sorunlar, bireysel ve bir kadına özel sorunlar değildir. Yaşanılan farklı coğrafyalarda kadınların yaşadıkları aynı kötü muamele, ataerkilliğin bir sonucudur. Bu sorunların neler olduğu bulunmalı, bulunduktan sonra çözüm getirilmelidir düşüncesi ile ikinci dalga feminizminde söylem ve eylem mücadeleleri başlamıştır. Bilinç yükseltmek adına düzenlenen toplantılar, yayınlar ve kampanyalar sonucunda daha radikal sonuçlara ulaşılacak istenmiştir (Çakır, 2007, s. 437).

2.1.1.4. Üçüncü Feminist Dalga

1990 yıllarında ikinci dalga feminizme tepki olarak ortaya çıkan üçüncü dalga feminizm, kadın hareketlerinin sınırlarının genişlemesi gerektiğini vurgulamıştır. Cinsellik, şiddet gibi konulara değinen üçüncü dalga feministler, bilinçlenmeyi artırıcı eylem ve eğitim konuları üzerinde durmuşlardır. Bu dönem feministleri kadın konusu üzerinden siyaset yapmaktadır. Ancak her ne kadar ataerkil sisteme karşı çıksalar da çözüm odaklı bir yaklaşım benimseyememişlerdir. (Taş, 2016, s. 173).

2.1.2. Feminist Yaklaşımlar

2.1.2.1. Aydınlanmacı Liberal Feminizm

Eşitlik ve özgürlüğü savunan, 17.yüzyılda doğal haklar düşüncesi ile var olan Liberal feminizm; insana vurgu yaparak bireysel hakların savunulmasıyla kadınların da haklarının iyileşeceğini düşünmektedir (Altınbaş, 2006, s. 24). Savunucuları Sarah Grimke, Mary Wollstonecraft, Elisabeth Cady Stanton, Harriet Taylor, Frances Wright, John Stuart Mill'dir (Çakır,2007, s. 438). Liberal feminizm öncül olarak eşit bir şekilde oy kullanım hakkının olması gerektiğini savunmuş, Amerika kültürünün etkilerini barındırmıştır (Altınbaş, 2006, s. 25). Kadının yerinin özel alan olduğunu düşünen, erkeğe kamusal ve özgür hayatı bahşeden ataerkil sistemde kadınların da varlığını kanıtlaması açısından, erkekler kadar özgür olmaları ve erkekler ile eşit olmaları gerekmektedir. Erkekler için özel alanın bile bir özgürlük alanı olduğu açıktır ancak bir kadın için özel alan zorunluluktan ibarettir (Çakır, 2007, s. 439). Bu çerçevede liberal feminizm kamusal ve özel alan arasında da önemli bir ayrım ortaya koyar. Teoriye göre birey özerktir. Kadınların özerkliği ev içi alana sürülmüşken, kamusal alandan yoksunlaştırılarak alanı doğal olarak erkeklere bırakırlar. Bu bakımdan kadınlar da erkeklere tabidirler (Nash, 1997, s. 32). Liberal feministler bu duruma karşı çıkarken, başka problemler de ortaya çıkmaya başlamış, özel alanda istedikleri koşullara erişebilseler de kamusal alanda eşit rekabete erişemeyeceklerini düşünenler olmuştur. Bu durumun sebebi, ekonomik özgürlüklerini elde etmek istediklerinde düşük statüler dışında çalışma koşulu bulamamalarıdır. Aynı zamanda serbest piyasaya da bu çerçevede vurgu yapan teori, çeşitli iş imkânı sunabilme ve kadınların çalışma alternatiflerini arttırabilme açısından da serbest piyasa ekonomisini önemsemektedir (Altınbaş, 2006, s. 26). Bir sonraki adım eşit iş ve eşit ücret üzerine olan Liberal feminizm, ileri dönemlerde iş kavramının ev ve iş hayatı arasında değil, ikisini de birlikte yürütmeleri gerektiğini savunmuş, aile kavramının önemli olduğuna vurgu yapmıştır (Altınbaş, 2006, s. 26).

Kadınların özel alanda daha fazla vakit geçirmesi sebebiyle, aile ve çocuk yükümlülükleri, başka bir ifade ile özel alana bağlı temel yaşam koşulları dahil olmak üzere kadının yapması gereken işler olarak görülmesi, kadınların çalışma hayatlarının erkekler kadar olumlu sonuçlanmadığının en önemli nedeni olarak görülmüştür. Çünkü iş hayatına atılmak isteyen bir kadının, ileride evlenip çocuk sahibi olacağı düşüncesi dahi

iş verenleri ürkütmüş, iş alımlarında bu durumu bir engel olarak görmüşlerdir. Bu çerçevede teori, kürtaj hakkının ve çocuk sahibi olup olmama konusunda esas fikrin kadına ait olması gerektiğini savunmuştur. Hatta “İsveç Modeli” denilen devlet desteği ile erkeklerin de aile bakımında, özellikle çocuk bakımında eğitim görmesi ve böylelikle eşit koşullar altında bir yaşam olanağı sunması gibi meseleler de ortaya çıkmış ancak bu durum kendi içerisinde tezatlık oluşturmuştur. Çünkü kadını güçlü kılmayı hedefleyenler, kadının bağımlılığını erkekten alıp devlete bırakma endişesine kapılmışlardır (Altınbaş,2006, s. 27).

2.1.2.2. Kültürel Feminizm

Kültürel feminizm; kadını farklı olarak tanımlayan bir teoridir. Kamusal yenilenme kaynağı olarak kadını bir güç olarak görmektedir. Bu teori, kültürel dönüşüme odaklanırken, bu dönüşümün ataerkil yapıdan anaerkil yapıya evrilmesi gerektiğini savunmaktadır (Özsöz, 2008, s. 53). Kültürel feminizm, kadınları, erkekler ile olan benzerliklerinden ziyade, farklı bir bakış açısı ile kadınlık nitelikleri üzerinden tanımlamaktadır (Akkırman, 2017, s. 13). Teorinin şekillenmesi 1845’te Margaret Fuller tarafından yazılan “19.yy’da Kadın” eseriyle olmuştur. Burada bakış açısı mekânîk olandan, sezgisel olana evrilmiştir. Hatta Margaret Fuller, kadının değişiminin toplumu da aynı yönde değiştireceğini savunmuş, kadın sezgilerinin üstünlüğüne vurgu yapmıştır (Özsöz, 2008, s. 53). 1830’larda orta sınıfın toplumsal ve siyasi gücünü arttırma mücadeleleri, eril yapı varlığının sosyal otoriteyi daha geniş bir alana yayma istekleri ile, toplumun kademeli olarak yeniden biçimlendirilip sosyal işçi sınıfının yer değiştirmesi gibi konularla o yıllara damga vurmuştur. Bu yıllarda kültürel otorite için verilen bu mücadeleler sayesinde yaşam kalitesi açısından var olunan durum bir nevi yükseltilmiş olup, hükümete bir devrim gerçekleşmiştir. Bu devrim, orta sınıfın bir zaferi olarak da bilinmektedir. Orta sınıfın büyük ölçüde erkeklerden oluşması, bir grup erkek tarafından gösterilen mücadele olarak anılsa bile, o dönem kadınları – özellikle edebiyatçı kadınlar- bu mücadeleden geri durmayarak kendi karşı halklarını oluşturmuşlardır. Bu yıllarda, orta sınıf kadınları fikirlerini sunarak, yaşam kalitesi ve değerleri benimsemişler, bu yolla da kültürel mekân bağlamı ile toplumsal yaşam mücadelesi vermişlerdir. Ayrıca sosyal analiz ve eleştiriler açısından marjinal bir konumda var olmaları, onları erkeklerden daha iyi bir konuma taşımaktadır. Somut olan mevki ve servetle bağlantılı değerden çok, soyut olan ahlaki değerleri vurgulamışlardır. Aynı şekilde entelektüel uzmanlıktan ziyade,

rekabetin önemine karşı iş birliğinin değerini savunmuşlardır (Over, 1981). O dönemdeki toplumsal cinsiyet ilişkileri de sadece cinsiyet bazında ele alınan bir konu değildir. Farklı sosyo-kültürel yaşantılara sahip olan ve siyasi görüşlerinde de fark bulunan kadınlar ve erkekler arasında da toplumsal cinsiyet ilişkilerinin varlığı gözlemlenmektedir. Bu devrimle birlikte çatışan ataerkil yapı ve sınıf ideallerine de dayanan erkek hiyerarşisinin yeniden müzakere edilmesi söz konusudur. Çünkü hegemonik yapı karakteristik olarak kadınların boyun eğmesini gerektiren ortamlar, başka bir deyişle stratejiler sunmaktadır (Over, 1981). Teorinin önemli çıkışlarından bir diğeri de Stanton tarafından kaleme alınan “Anaerkillik” ve “Kadının İncili” eserleri ile, Matilda Joslyn Gage tarafından kaleme alınan “Kadın, Kilise ve Devlet” eseri ile olmuştur. Gage, daha çok kadınların sezgilerinin gücüne vurgu yaparken; Stanton dinin de eril olmadığını hatta Tanrının iki cinsiyeti olduğunu söylemektedir. Geçmiş yaşamlarda anaerkilliğin varlığını vurgulayan Stanton, amfiarki bir yaşama, başka bir deyişle iki cinsiyetli yani eşit koşulların olduğu bir yaşama ve yönetme biçimine vurgu yapmaktadır (Özsöz, 2008, s. 54). Hatta kültürel feminizm ilk eşcinsel haklarını gündeme getiren teori olmuştur. İsviçre’de 1918 yılında gerçekleşen Kadın konferansı ile, kültürel feminizm kendini daha fazla duyurmuştur (Özsöz, 2008, s. 54).

2.1.2.3. Anarşist Feminizm

Anarşizm Yunan kökenli bir kelimedir. Kral ve güç anlamına gelen kelime, yöneticisi olmayan bir toplumu ifade etmektedir. Toplumun yönetilmesi için yöneticiden ziyade toplumun düzenlenmesi gerektiğini savunan bu görüş, anarşizm olarak adlandırılmaktadır (Uğur, 2010, s. 138). Anarşist Feminizm ise feminizmin anarşist bir yorumudur. Anarşist feminizm, radikal feminizmin bir saçağı olarak Amerika’da başlamıştır. Anarşist feminizmin anası olarak da Emma Goldman’ı nitelendirir. Emma Goldman da “Kadının Özgürleşme Trajedisi” yazısını kaleme almıştır (Bakır, 2015, s. 59). Bu teorinin vurguladığı temel düşünce özgürlüktür. Özgürlüğü kısıtlayan olgular düşünüldüğünde bunlardan birinin otorite olduğu açıktır. Feminist bakış açıdan bakıldığında ise özgürlüğe engel olan otorite, eril otoritedir (Bakır, 2015, s. 57). Nitekim, anarşist feminizm de bu tahakkümü reddeder. Bu bağlamda anarşist feminizme anarko feminizm de denilmektedir. Anarko feminizm, cinsiyete dayanan eşitsizliklerin ve bu adaletsiz yapının otorite çerçevesinde oluştuğunu düşünmektedir (Bakır, 2015, s. 58). Genel otoritenin devleti temsil etmesi ile anarşist feminizm perspektifinden kadının

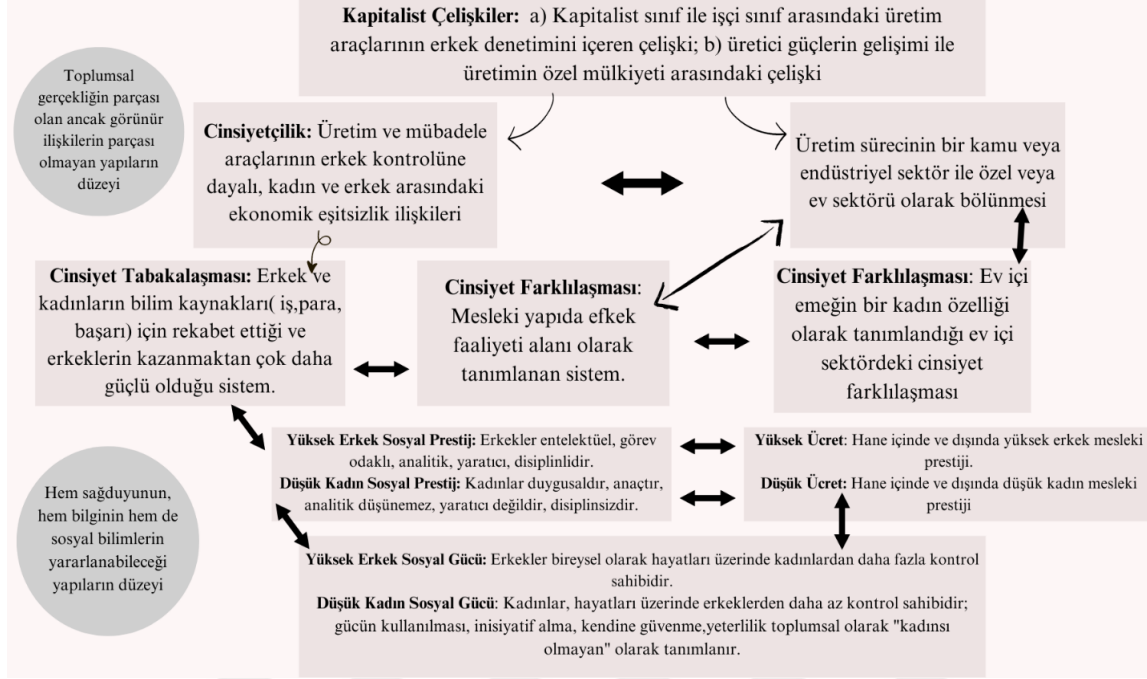
yorumlanması; devlet içindeki kadının varlığı hususunda olmuştur. Bu çerçevede eril olan devlet, eril yasalar ile erkek bakış açılarıdır ve kadınlara eril bir tahakküm ile muamele eder. Anarşist feminizmin de yegâne amacı; cinsiyetler arasındaki var olan iktidar ilişkisini değiştirmektir (Bakır, 2015, s. 58). Bu teori, kadın bedeni üzerindeki şiddetin var oluşunun neden reddedilmediğini iktidar ilişkilerinde arar, bu durumun hiyerarşi ve otoritenin sebep olduğunu savunur (Hatiboğlu, 2008, s. 99). Anarko feminist perspektif ideal cinsiyet görüşünden çok ideal toplum üzerinde durmaktadır. Başka bir ifadeyle farklılıkların eşitliği ile, kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olup, özgür yapıya sahip olmalarını savunmaktadır (Hatiboğlu, 2008, s. 108.).

2.1.2.4. Marksist Feminizm ve Sosyalist Feminizm

Sosyal bilimlerde kadın ve erkek arasındaki farkların kavramsallaştırılması, insan doğasına veya bulunan toplumun vurgusuna bağlı olarak değişebilmektedir. Bu çerçevede kadın ve erkeğin doğasının doğuştan farklı olduğu açıklanabilir. Buna örnek olarak erkeklerin daha saldırgan ve araçsal, kadınların ise daha duygusal ve şefkatli olan taraf olduğu söylenebilmektedir. Başka bir ifadeyle kadın rolü ifade edici ve besleyici iken, erkek rolü daha çok araçsal ve göreve yönelik şekildedir (Gimenez, 1975, s. 61-63). Bu bağlamda toplumsal bir örgütlenmenin sonucu olan bu cinsiyet farkı, erkek ve kadının farklı şekillerde sosyalleşmelerine bağlı olarak ortaya çıkmış bir sonuçtur. Bu durumun sonucunda farklı sosyal katılım ve güçlere sahip olunmaktadır. Bu sosyalleşme kalıpları iş bölümü sürecini de etkilemektedir. Nitekim Marksist perspektif insanın toplumsal ilişkilerin bütünü olduğu düşüncesinden çok, doğuştan gelen özellikler ve daha sonradan kazanılan özellikler arasındaki ikiliği aşarak açıklamaktadır. Bundan dolayıdır ki cinsiyetçiliğin anlaşılabilmesi için öncelikle kapitalizm üretim tarzının anlaşılması gereklidir (Gimenez, 1975, s. 62). Burada cinsiyet tabakalaşması kavramına yer verilebilir. Cinsiyet tabakalaşması; ekonomik faktörlerin yüksek etkisiyle birlikte kadın ve erkek arasındaki toplumsal hiyerarşiyi yansıtan bir kavramsallaşmadır. Toplum içerisindeki farklı prestijler, toplumsal değerlere ulaşım konusunda yolun başını oluşturmaktadır. Kadınları özel alana ait görerek, ev işleri, çocuk doğumu ve bakımı ile sınırlayan bu tahakküm, kadınların erkeklere nazaran ekonomik özgürlük ve güç elde edebilme fırsatlarını alacağı etmektedir. Bu sebeple cinsiyet farklılaşması ile cinsiyet tabakalaşması var olmaktadır. Başka bir ifadeyle cinsiyet farklılaşması bu tabakalaşmanın kaynağı, aynı zamanda sürdürülebilmesi için de bir koşuldur. Bundan mütevellit Marksist

bakış açısı bu durumu göz ardı etmeden, toplumsal gerçekliğin varlığını kapitalist yapılar açısından açıklama gerekliliğini savunmaktadır (Gimenez, 1975, s. 63).

Şekil 2. 1: Kapitalist Çelişkiler Çerçevesi

Kaynak: Gimenez, M. E. (1975). Marxism and feminism. *Frontiers: A Journal of Women Studies*, 61-80.

Şekil 2.1'e göre Marksistler cinsiyet ayrımcılığını spesifik şekilde kapitalist çelişkilerin etkisiyle bağ kurarak açıklarken, sosyal bilimciler daha çok sosyal yaşam-farklılaşma süreçleri ve iş bölümü gibi cinsiyetler arasındaki içsel farklılıkları baz alarak açıklar. İkinci grubun açıklaması daha genel olduğundan, kapitalist yapı ve birçok şey gözden kaçırılmaktadır. Çünkü şemanın alt tarafındaki açıklamalarda da görüldüğü üzere, sınırlı bir cinsiyetleşme sürecini göstermektedir. Öyle ki, tüm erkekler eşit derecede güçlü ve tüm kadınlar eşit derecede güçsüz gözükmektedir. Oysa güç, prestij ve baskı kapitalist çelişkiler çerçevesinde incelenmelidir. Kapitalist sınıfa mensup kadın ve erkekler, işçi sınıfına mensup kadın ve erkeklerden daha çok sosyal ve ekonomik güce sahiptir. Bu durumun açığa çıkması ise, sınıf yapısını da cinsiyet farklılaşmasına dahil ederek ortaya çıkmaktadır (Gimenez, 1975, s.70) Marksist perspektifin patriyarkal düzene eleştirisi aynı zamanda politiktir. Kadınlara da içinde bulundukları sınırlamalar hakkında rehberlik sağlamaktadır. Marksist feminizmin vurgusu bu çerçevede eşitsizliğe dayanmaktadır. Kalıplaşmış güç dağılımı farklılıklarının sosyal düzenlemeler

doğrultusunda içsel olarak rasyonel ancak adaletsiz olacağına dair açıklamalar sağlamaktadır (MacKinnon, 1982, s. 516; Gimenez, 1975, s. 70). Marksist feminizm, erkek ve kadın arasındaki cinsiyetçi eşitsizliklerden ziyade, bu aradaki farkın maddi bir temelden kaynaklandığını saptamaya ve bu durumu kapitalist düzen ile kadın statüsü üzerinden anlamaya çalışmaktadır (Özsöz, 2008, s. 43; Hartman, 2006, s. 7). Bu teoriye göre kadınların var oluşlarının görmezden gelinmesi, her coğrafyada aynı değildir. Cinsiyetten kaynaklanan patriyarkal baskının varlığının yanında kadınların da birbirleri üzerinde oluşturduğu bir baskının var olduğunu ve bu çerçevede de eşitsizliğin söz konusu olduğuna vurgu yapmaktadır. Bir yandan da hem ev işinde ücretsiz çalışmaya mecbur bırakılan kadınların hem özel hem de kamusal mekânda ezildikleri görülmektedir. Ekonomik özgürlükleri için çabalayan kadınların ise, cinsiyet ayrımcılığı baskısından dolayı emek piyasasında ezildikleri ve bazı işlere mecbur bırakıldıkları görülmektedir. Bu sebeple bu teori, kadın özgürleşmesini var olunan toplumun kapitalist düşüncesinin bütünüyle dönüşerek var olacağına inanmaktadır. Irksal olarak farklı feminist grup varlığı da kadın hareketlerinin devamlılığını sağlamıştır (Gordon, 2013, s. 25). Marksist perspektif ile sosyalist feminizm arasında birçok ortak yön olsa da önemli şekilde birbirinden ayrılmaktadırlar. Marksist feminizm, kadınların cinsiyet eşitsizliğindeki konumunu anlamada statülerinin önemli olduğunu, başka bir deyişle sınıf kavramına vurgu yaparlar. Kapitalist kadınlar ile işçi sınıfı kadınların aynı koşullarda olmadıklarını ve toplumsal olarak aynı baskıya maruz kalmadıklarını savunmaktadırlar. Oysa sosyalist feministler kadınlara yönelik baskının sınıf kavramıyla ilişkili olmadığını, hemen hemen aynı baskıyı gördüklerini savunmaktadırlar (Tong, 2006, s. 7). Marksist perspektifin aksine kadınların dışlanması sınıf kavramının yanı sıra cinsellik ve cinsiyete de vurgu yapmaktadır. Marksist feminizmden daha kapsamlı olarak kapitalizm ve patriyarkanın etkileşim halinde olduğu bir kuram oluşturmuşlardır. Çünkü sosyalist bakış, Marksist bakışın yalnızca ekonomik yöne vurgu yaptığını, böylelikle kadınların toplumsal sömürsünden çok ekonomik sömürsünü açıkladığını savunmuşlardır. 1983'te Nancy Hartsock ataerkil ideolojinin nasıl bu kadar sapkın bir biçim aldığına dair keskin bir sınır oluşturan feminist bakış açısı kavramını oluşturmuştur. Hartsock'un feminist bakış açısı geleneksel kadınların emek pratiğini vurgulamaktadır (Donovan, 2012, s. 86).

2.1.2.5. Radikal Feminizm

New York-Boston’da 1960 sonunda ikinci dalga feminizmle birlikte ortaya çıkan Radikal Feminizm, kişisel olanın politik olduğunu vurgulamaktadır. Baskı altında olan kadınların, baskıyı uygulayan erkekler ile mücadelesini savunmaktadır. Aynı zamanda özel alan- kamusal alan arasında ataerkil tahakkümün varlığına inanmaktadır. O’Brien özel ve kamusal alan ayrımında hizmet gibi faaliyetlerin kadına, üstün olan konuların ise erkeğin gücüne bağlandığını söylemektedir. Bundan dolayı protestolar yaşanmış, protesto konuları ise kadınların cinsel obje ve özel alan dışında tıpkı erkekler gibi karar mekânizmasında var olmak istemeleridir. Özgürlük içinse kadınların birlikte hareket etmeleri gerektiğine vurgu yapan radikal feminizm, kişisel alanın kamusal alana aktarılması gerekliliğini savunmaktadır (Özdemir, 2017, s. 404). Kate Millet 1970 yılında yayınlamış olduğu “Cinsel Siyaset” adlı kitabında cinselliğinde siyasal olduğunu dile getirmiş, biyolojik üstünlüğe sahip olan erkektir düşüncesinin oluşturduğu baskı varlığı devam ettikçe tartışılan diğer tüm ataerkil tahakkümün varlığını sürdüreceğini iddia etmiştir (Tong, 2006, s. 160). Biyolojik farka şartlanarak, kadınları baskı altına alan erkeklere karşı gelinmedikçe ataerkil tahakküm devam edecektir. Millet’e göre dini kurumlar, eğitim kurumları ve aile gibi kurumlar aracılığı ile şartlanma var edilerek kadınlarında fark etmediği bir rıza sistemi oluşmuştur. Kadınlar erkeklere boyun eğen ancak bunun farkında bile değillerdir. Sonuç olarak kadınlar farkına bile varmadan bu durumu içselleştirir ve normalleştirirler. Başkaldıran kadınlar ise yine erkeklerin baskılarına maruz kalmaktadır (Tong, 2006, s. 160). Brownmiller (1977) biyolojik farklılıkların ataerkilliğe sebep olduğunu vurgularken; Rich (1977) kültürün ataerkilliğe sebep olduğunu belirtmiş, French (1985) ise, avcılık döneminde erkeklerin av işlerinde uğraşması ile fiziksel olarak güçlenen erkeklerin, ev içinde hareket eden ve özel alana sahip olan kadınların daha güçsüz kalarak erkek hakimiyeti altına girdiğini belirtmekte ve ataerkilliğin başlangıcının avcılık dönemi olduğunu vurgulamaktadır (Özdemir, 2017, s.405). Millet (1985), patriyarkal tahakkümün eğitimi ve dini yeniden ürettiğini, Spender (1985) edebiyatta dil kullanımının önemli olduğunu, erkeklerin kullandığı dilin kadınları baskıladığını belirtmişlerdir (Özdemir, 2017, s. 406). Feminist örgütlenme devam ederken birçok kişi feminizmin siyasi bir hareket olduğunu düşünmekte ve şüphe ile yaklaşmaktaydı. Siyahi bir kadın olan ve protestolarda yer alan Celsestine Ware, feminist etiketine karşı olunduğunu fark etti (Nachescu, 2009, s. 32). Bu durum kadınların içsel ve

dışsal düşüncelerinin birbirleriyle çatışmasına sebep olmuştur. Bu çerçevede Shulman'ın belirttiği gibi radikal feminizmin kişisel olanın politik olduğu vurgusu ile gelişerek, kadınların sesinin daha çok çıkmasına sebep olmuştur. Kadınların tek çaresi, cinsiyet ve iktidar arasında radikal iç görüşü derinleştirip eyleme geçerek aktif bir yurttaş olabilmektir (Shulman, 1980, s.604).

2.1.2.6. Varoluşçuluk, Psikanaliz Feminizm

Varoluşçuluk, felsefe akımlarında yaygın bir konumda olup, insan varoluşunda hiçbir etkenin varoluşu etkilemediği düşüncesini savunmaktadır. İnsanın var olduktan sonra yaşayarak anlamını bulduğunu düşünen bu akım, var oluşun insana özgü olduğunu savunmaktadır (Güngel, 2020, s. 13). Varoluşçu feminizmin en önemli öncüsü Simone de Beauvoir'dir. 1947 yılında "Ethics of Ambiguity" adlı eseriyle kendini tanıtmış, daha sonra 1949'da yayınladığı "İkinci Cins" kitabı ile varoluşçu feministlerin öncüsü olmuştur. Beauvoir'in yaşamında Jean Paul Sartre'nin de varlığı ve yaşamları, görüşlerini destekler şekildeydi. 1929 yılında Beauvoir ve Sartre tanışmış, yaşama aynı pencereden bakmaları ise ilişkilerini etkilemiştir. Dış dünyayı reddedip, insanın kaderini kendinin etkilediğine dair düşüncelerini savunmuş, varoluşçuluğun duayenleri halini almışlardır. Sartre varoluşu, bireyin kendi için varlığı, kendi başına varlığı ve başkaları için varlığı olarak üçe ayırmıştır (Akkirman,2017, s.22) Başkalarının tahakkümü altında özgürlüğün yaşanmayacağını savunan Sartre, bireyin özünün kendi kazanıldığını söylemektedir. Bu çerçevede Beauvoir'de kadınları anlamak adına özdekçi bir yaklaşımın olması gerektiğini savunmaktadır (Akkirman, 2017, s. 23). Beauvoir "İkinci Cins Bağımsızlık Çağı" adlı eserinde kadının dünyayı erkek dünyası olarak algıladığını söyler. Ona göre kadınlar zaten bu durumu kabul etmiş, toplumun öznesi olarak durmamış, söz dinlemek zorunda bırakılmış ikincil varlıklardır. Hayatın getirdiği birçok şeye sabırlı oluşları, acı ve yaşadıkları baskıların kaderleri olduğu düşüncesinden gelmiştir (Beauvoir, 1993 , s.12). Aynı zamanda Beauvoir "Ben bir feministim" adlı eserinde feminizmle ilgili bir soruya kendinin feminist olmadığını belirtmiştir. Bunun sebebi, kadın sorununun sosyalist gelişimle çözüleceğini düşünmesidir. Kendi tanımına göre feminizm sınıf farkı ile bağımlı ya da bağımsız toplumun değişimine bağlı olmadan mücadele eden kadın ve erkekler feminizmi oluşturur ve bu feminizme göre kendi de bir feministtir (Beauvoir, 1993,12). Ancak sosyalist devletlerde bile kadın ve erkek arasında var olan eşitsizliğe vurgu yapan Beauvoir, kadının kurtuluşunun yine kadın olduğunu savunur. Buna örnek

olarak Fransa’da devrimci gruplarda kadınların düşük ve sıkıcı işleri yaptığını, genellikle sahne arkası görevlerde var edildiklerini söylemekte, böylelikle asıl amaçları özgürlük olan grupların bile kadınlara hala engel olduğunu söylemektedir (Beauvoir, 1993, s. 12). Bundan dolayı bu mücadelede erkeklerin de olması gerekmektedir. Çünkü bu sistemi kendileri yaratmamış olsalar bile, çıkarları doğrultusunda suç ortağı yine erkeklerdir (Beauvoir, 1993, s. 12). Hatta kadına atfedilen özellikler yine kadının yaşamı boyunca ezilmişliğinin bir sonucudur. Başka bir deyişle kadın özellikleri kendi doğasında var değildir, var olma koşullarının bir sonucudur (Beauvoir, 1993,62). Beauvoir’ın varoluşçu perspektifi bir bakıma da Sartre’ın felsefi görüşüne dayandırılmaktadır (Gilbert, 1987, s. 72). Dennis Gilbert yayınladığı bir makalesinde bu yönden Beauvoir’ı eleştirmiştir.

Psikanalitik feminizm ise, psikanalizin ataerkil bir tahakkümü benimsemesini eleştirir. Çünkü Freud psikanaliz kuramında kadının erkek üzerindeki kıskançlığını tanımlamasıyla kadının yok sayıldığı görülmektedir (Yılmazbilek, 2018, s. 99). Zihinde fallus merkez alınarak bir düşünme sisteminin benimsenmesi, ataerkilliği var etmiş olup, feminizmi de suçlayıcı ve olumsuz göstermektedir (Chanter, 2009, s. 94). Feminizmin genel olarak erkeklerin kadın hayatını mahvettikleri için hatalı olduklarını, kapitalist bir ataerkilliğin var edilerek medya ve normal yaşam alanlarında kadınların başarılarına engel bulunduğu, hatta medyada yansıtılan ideal kadın ölçülerinden dolayı yaşanan beslenme bozukluğu tarzı rahatsızlıkların medya hatası olduğunu ve bu durumun Nietzsche’nin köle ahlakı ifadesini desteklediğini söylemektedir (Chanter, 2009, s. 94). Deleuze’nin ifadesiyle feminizm tepkisellikten çok onaylayıcı ve zıt düşüncelere sahip olmak yerine yeni kavramlar üretmelidir (Chanter,2009, s.94). Psikanalitik feminizmin kuramcılarının başında Kristeva ve Irigaray gelmektedir. Irigaray, bu kuramın eril bir dille yazılmış olduğunu söylemiş, Freud’un kadını eksik gördüğünü ve düşüncelerinin genel olarak tek bir cinsiyeti baz aldığını belirtmiştir. Buradaki en büyük problem cinselliğin eril ölçütler ile kavramsallaştırılmasıdır. Çünkü Freud çocuk gelişiminde fallik dönemi baz alarak, erkeklerin hadım edileceğinden ürktüklerini, bunun sebebi olarak da çevresindeki kız çocuklarından kendinin farklı olduğunu görüp, annesine duyduğu cinsel güdü yüzünden kız çocuklarının da hadım edildiğini düşünmeleridir. Kız çocukları ise erkek çocukları ile kendilerini kıyaslayıp, organ kaybı yaşadıklarını sanmaktadır (Selvi,2019). Irigaray ise bu durumun psikolojik açıdan kız çocuklarının da daha önceden erkek olduğunu ancak cezalandırılarak bu hale geldikleri imgelenecek, psikoseksüel

gelişimin erkek organı üzerinden yapılmasını eleştirir (Selvi, 2019). Aynı şekilde kadınların yaşamları boyunca ezilmesinin ve ataerkil bir tahakküm içinde yetiştirilmesinin sebebini de Freud'un teorisinde arar. Juliet Mitchell bundan dolayı Freud'a ataerkil toplum planlayıcısı demiş olsa da Young ve Wexler ataerkil toplum analisti demeyi uygun görmüştür (Young, Wexler, 1992, s. 457). Ernest Jones ve Karen Horney'de Freud'un teorisine karşı çıkanlar arasındadır. Kadın doğasının erkek anatomisine saygı ve fallus kıskançlığı iddiasının doğru olmadığını savunmuşlar ve Melanie Klein'in teorisini doğrulamışlardır. Klein'e göre kız çocukları Oedipus dönem öncesinde de kendi organlarının farkındadır. (Sayers, 1987, s.27). Bu baskı ve kadınların ötelenmesini sonlandırmak ise yeni bir kadın imgesi oluşturmak, başka bir deyişle var olan dil düzenini değiştirmekten geçer (Selvi, 2019). Özetle Irigaray monocinsel yapının değişmesi gerektiğini savunur. Kristeva ise sembolik ve semiyotik olarak bir ayrım yapmaktadır. Sembolik olan baba yasasıdır, kadına özgünlük tanımayarak farkı bastırmaya çalışmaktadır. Oedipus dönemden sonra başlayan bu dönem suç ve yasaklar dönemidir. Semiyotik ise sembolik olanın yasakladığı yasadır. Sanat, düş ve enerjinin belirttiği bir dönemdir (Chanter, 2009, s. 102)

2.1.2.7. Feminist Coğrafya

Feminist Coğrafya; “toplumsal cinsiyet ilişkileri ve coğrafyaların karşılıklı olarak nasıl yapılanıp dönüştüğünü incelemek amacıyla feminist siyaset ve teorilerden beslenen perspektifler” olarak tanımlanmaktadır (Tuncer,2012). Coğrafya ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinin incelendiği alt bilim dalıdır. Multidisipliner bir bilim olan coğrafyayla, sosyoloji ilişkisini ortaya koyan feminist coğrafya, köklü bir geçmişe sahip değildir. Nitekim feminist teoriler, coğrafyanın sınırlarını aşmasında adından söz ettirmiştir (Yüceşahin, 2016). Feminist söylemlerin coğrafyada yer bulması 1974 yılında, coğrafya dergisi olan “Antipode” da toplumsal cinsiyet konusuyla ilgili olan ilk makalenin basılmasıyla ortaya çıkmıştır (Tuncer,2012). 1960 sonlarında toplumsal hareketlerin vuku bulması, coğrafya alanında da kadınların statü tanımlanmalarına neden olmuştur (Tuncer, 2012). “Kadınları alana dahil etme projesi” ile feminist coğrafya, kadınlara eşitlik ve görünürlük taleplerini somutlamıştır. (Tuncer,2012). Coğrafyanın alt dalı olan feminist coğrafya, kadınların mekânda yaşam koşullarına odaklanmaktadır (Akkirman, 2017, s.38).

Coğrafya içinde kadın çalışmaları 1960 yıllarında Amerikan Birleşik Devletleri'nde kadın hareketleri ile başlayıp akademik olarak da kendini somutlamıştır (Akkirman, 2017, s.38). Coğrafya disiplininde de kadın ve erkek arasında var olan ayrımcılık fark edildiğinde, bu duruma neden olan olguları araştıran araştırmalar ile feminist coğrafya var edilmiştir (Özgüç, 1998). Daha sonra 1970'li yıllarda özgürleşme hareketleri bu alt bilim dalının gelişmesine neden olmuştur (Akkirman, 2017, s.39). Feminist coğrafyanın ilk çıktığı yıllarda yoğunlaşılan düşünce kadınların da harita üzerinde yerlerinin var olması gerekliliğidir (Özgüç, 1998). Başka bir ifadeyle, kadınların da yaşadıkları coğrafyada görünür hale gelmesi gerekliliği, feminist coğrafyanın ana düşüncesidir. Yapılan çalışmalarda da kadın ve erkek eşitsizliğinde, kadınların “öteki” olarak görülmesinden kaynaklı, kadınların erkeklere göre geri planda kalmalarına yoğunlaşmıştır (Tuncer, 2012, s.81). Bu çalışmalar sonucunda, kadınların erkeklere göre daha kısıtlı alanları kullandıkları ve aynı zamanda patriyarkal oluşumun kent inşasında da rol oynadığı görülmüştür (Tuncer, 2012, s.81). Bu bakımdan kadınların kent içi problemleri ve kadınlar arasındaki farklılaşma sebepleri, aynı zamanda mahalle soylulaşmasının kadın üzerindeki etkisini, kent içi yaşamda kadınların gündelik hayat problemlerini araştırma konusu edinen bu alt bilim dalı, mekân- zaman- kadın üzerinde çalışmalarla, toplumsal cinsiyet ve mekâna yansıması için önemliliğini vurgulamıştır (Tuncer, 2021, s.81).

Farklı coğrafyalarda, farklı kadın problemlerine değinen çalışmalar olduğu gibi, kadınların mekânsal farklılıklar gözetilmeksizin uğradıkları ortak zorbalıklarda varlığını göstermiştir. Ancak en büyük eksiklerden biri kadın faaliyetlerinin göz ardı edilmesidir. Bu durumun sebebi elbette ki kadının özel alana ait oluşu düşüncesidir. Doğru bilgiye ulaşabilmek için kadın ve erkek mekânlarının nerede ve nasıl biçimlendirildiğini incelemek gereklidir (Özgüç,1998). Bu konuda coğrafyanın eksikliğini dile getiren Hanson ve Monk 1982 yılında yazmış oldukları “İnsanın Yarısını Beşerî Coğrafyadan Dışlamamak Üzerine” adlı makalelerinde, coğrafyanın insan ırkının yarısını göz ardı ederek araştırma soruları sorduğunu ve bunu neden yaptığını sorgulamıştır. İnsan ırkının yarısı olarak kadınları kasteden Hanson ve Monk, kadınların araştırma sorularına dahil edilmediği eksikliğini coğrafya içerisinde bir nevi somutlamıştır (Tuncer,2012, s.82). 1980'li yıllarda ise, kır ve kent hayatı gibi farklı hayat koşullarında kadınlar için çalışmalar yapılmış, kamusal ve özel alan ayrımı sonuçları analiz edilmiştir (Tuncer,

2012). 1980 yılları sonlarında kadınlar arasındaki farka daha çok yoğunlaşmış, sınıf ve ırk gibi durumların mekânda yansımaları araştırma konusu haline getirmişlerdir (Akkirman,2017, s.41). 1990 yılları sonrasında ise küreselleşme ile gelen problemlere, düşük ücretli çalışma, siyasal ve ekonomik konular, göç ve seks ticareti gibi konular üzerinde çalışılmıştır (Tuncer, 2012). Ancak Türkiye için bakıldığında, batı çalışmalarında daha önce başlayan ve ilerleyen feminist coğrafya, 1990'lı yıllarda ancak Türkiye'de kendine yer edinebilmiştir (Akkirman,2017, s.42). Uluslararası olup Türkiye'yi tanıtabilecek ilk yayın ise Nazmiye Özgüç'ün "Kadınların Coğrafyası" adlı eseridir (Alkan, 2012).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADIN ve KENT

3.1. Mekânsal Tartışmalar

Kent oluşumu eski bir sürece dayanmaktadır. Yerleşik düzene geçilmesi, kentlerin ve kentleşmenin de başlamasına neden olmuştur. Oluşan yeni düzenin, toplumunda özelliklerini barındırdığını söylemek mümkündür (Yılmaz& Çitçi, 2011). Hatta kentlerin oluşumunda kapitalizmin etkisi görülmektedir. Dolayısıyla kentler, kapitalizm için önemli mekânsal alanlardır (Dernek, 2021. s.12). Kentlerin var oluşları içinde bulunan toplulukların özelliklerini de taşımaktadır. Bundan dolayı kent basit değil, karmaşık bir yapıdır (Metioğlu, 2021, ss.185). Sanayileşme, kentleşmenin, bir başka ifadeyle kent sayısının artıp kentli nüfusunda paralel olarak artması durumunu pozitif yönden etkilemiştir. Bu çerçevede kentleşme ve kentleşmenin de kapitalizm etkisiyle oluştuğu ortadadır.

Sosyolojik olarak kentlerin incelenmesi ilk olarak Chicago Okulu ile olmuştur. Ortaya çıkan okulun var oluş sebebi de direkt Chicago kentinden kaynaklanmaktadır. Çünkü Chicago kenti hızla büyümüş, bir köy kadar nüfusu varken hızla kentleşme sürecine girmiştir. Bu hızla büyümenin sebebi ise şüphesiz jeopolitik konumundan kaynaklanmaktadır (Metioğlu, 2021, s.192). Chicago Okulunda incelenen kent yazımları, “*The City (1925)*” isimli eserde toplanmış, daha sonraki çalışmalara da ışık tutmuştur (Metioğlu, 2021, s. 191). Okulun üç ayrı dönemi vardır. Ernest Burgess ve Robert Park, iki savaş arasına tekabül eden 1915-1935 yılları arasındaki dönem ilk dönemi kapsamaktadır. Ancak 1934 yılında anahtar teorisyenlerden olan Robert Park’ın okuldan ayrılışı Chicago Okulu’nun sonu sayılmıştır. İleriki dönemlerde eski öğrencisi tarafından gelenek devam ettirilmeye çalışılmış, bu konuda başarılı da olunmuştur. 1950 ortalarına kadar gücünü koruyan ve adına “İkinci Chicago Okulu” denen dönem de belli bir zaman sonra güç kaybetmeye başlamıştır. 1960 yıllarında Morris Janowitz’in okula dönüşü

tekrardan canlanma sürecini beraberinde getirmiş, bu döneme de “Üçüncü Chicago Okulu” denmiştir (Metioğlu, 2021, s. 191).

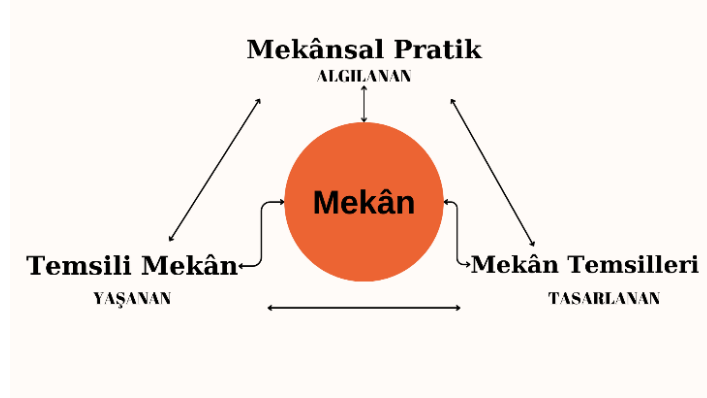
3.2. Lefebvre ve Mekân

“İnsanlar, hayatı görünümü, görüntüyü birbirine karıştırarak bakarlar. Dosyalar ve planlar üzerinden inşa ederler. İmgeler üzerinden satın alırlar.”

(Lefebvre, Mekânın Üretimi, 2014)

Lefebvre 1960 yıllarında kapitalizm ve kent arasındaki ilişkiyi açıklarken kent mekânını kullanarak kapitalizmin ayakta kaldığını belirtmiş, sermaye birikimiyle birlikte kentlerin daha fazla geliştiğini dile getirmiştir. Nitekim, sermaye birikimi ilk başlarda kent ırığında kırlarda gerçekleşmiş olsa bile zamanla kent mekânına kaymıştır. Ana tema olarak kent mekânının varlığını belirten Lefebvre, artı değer üç unsuru olan üretimin, gerçekleşmenin ve bölüşümün kent mekânında önemli olduğunu vurgulamıştır (Dernek, 2021, ss.13). Kent mekânını incelerken üretim- yeniden üretim süreçlerini birlikte ele alan Lefebvre, süreç içerisinde insani ilişkilerin de önemine vurgu yaparak, zamanı ve mekânı kapitalizmin ürettiğini, kent mekânının ise bu süreçte önem kazandığını belirtmiştir (Şanlı, 2021, 41). Zaman ve mekân birliği, kenti oluşturan önemli faktörlerdir ve bu çerçevede kent mekânı fiziksel , zihinsel ve toplumsal olarak ayrılır. Fiziksel mekân kent planlamacılarının oluşturduğu, zihinsel mekân iktidarın zihinde oluşturduğu kent imajı, toplumsal mekân ise kurum ve değerlerin mekândaki yayılımıdır (Şanlı, 2021, s. 43). Toplumsal mekân hem düşünceye hem de somut oluşuma katkı da bulunmaktadır. Bundan dolayı en önemlisi toplumsal mekândır (Şanlı, 2021). Başka bir deyişle Lefebvre, mekânı mekânsal pratik, mekân temsilleri ve temsil mekânları olarak açıklamaktadır (Avar, 2009, s. 7). Mekânsal pratikler, algılanan mekândır (Avar, 2009, s.7). Toplumun bir yandan üretip bir yandan baskıladığı mekânlardır. Mekân temsilleri, tasarlanan mekânlardır ve iktidar ile ilişkilidir. Planlayıcılar ve coğrafyacılar gibi profesyonellerin tasarladığı ve algılananı bilinen ile harmanladığı mekânlara denilmektedir (Avar, 2009, s.8). Temsili mekânlar ise gündelik yaşamı belirtmektedir. Deneyimlenen mekândır. Başka bir ifade ile yaşanan mekânlardır (Avar, 2009, ss.10).

Şekil 3. 1: Lefebvre Mekân Üçlemesi

Lefebvre 1968 yılında yeni bir kavram ortaya koydu, “Kent Hakkı”. Kent hakkı kavramı bu yıllarda Marksizm ve Liberalizm eksenlerinde şekillenmiştir. Liberalizme göre kent hakkı toplumları oluşturan bireylerin kent mekânındaki hizmetlerden kaliteli bir şekilde faydalanmasıdır. Kapitalist sistemde bireysel olarak çözüm arayan yine kent hakkıdır (Şanlı, 2021). Lefebvre’ye göre kent hakkı içerisindeki iki temel hak ise katılım hakkı ve kendine mal etme hakkıdır. Katılım hakkında kentte yaşayan yurttaşları merkeze alırken, kendine mal etme hakkında yurttaşlıkta kentlilerin aktif olmasıdır (Şanlı, 2021). Bu çerçevede özetle, Lefebvre kent mekânını üretim ve yeniden üretim ile ilişkilendirmiştir.

3.3. Harvey ve Mekân

“Yurttaş ve yoldaş pekâlâ ortak bir mücadelede yan yana yürüyebilirler.”

(Harvey, Asi Şehirler, 2013)

Kent mekânını Harvey, toplumsaldan ziyade daha mekânsal incelemektedir. Aynı zamanda Lefebvre’nin görüşlerinden etkilenmekte, bu görüşlerin içeriklerini genişletmektedir (Şanlı, 2021, s. 45). 1973 yılında “Sosyal Adalet ve Şehir” isimli eserinde de kent mekânını kendi düşünceleri doğrultusunda kaleme almıştır (Karaçizmeli, 2021, s. 169). Harvey, kentsel sorunların kapitalizmden kaynaklandığını, kent mekânının özgürleştirilmesi gerekliliğini, kent mekânında önemli olanın emek ve sermaye olduğunu, kapitalizmin aynı zamanda kent mekânında adaletsizliklere yol açtığını belirtmektedir (Şanlı, 2021, s. 46). Aynı zamanda Harvey kenti üretim mekânı, kurulu düzeni değiştirebilecek güç toplamı olarak da tanımlamaktadır (Şanlı, 2021).

Mekâna hakimiyeti güç mücadelesi hedefi olarak gören Harvey, sermaye için mekânın meta olarak kullanıldığını da iddia eder (Şanlı, 2021, s.46).

Harvey’e göre kentleşme süreci bir taraftan üretim değeriyle oluşurken bir taraftan tüketim alanı haline de gelmektedir. Bu bakımdan düşünüldüğünde kentsel mekân karmaşık bir yapıdır (Metioğlu, 2021, s. 198). Kent hakkı da bu karmaşık yapının içerisinde bireylerle ilişkilendirilebilir ancak daha çok kolektiftir. Başka bir deyişle emek – sermaye ikileminde yeniden üretimi sağlayan herkesi kapsamaktadır. Kent hakkı kavramının bu denli canlanması sebeplerinden biri toplum hareketleridir (Akkirman, 2017, s. 33). Nitekim kent hakkını açıklarken, bu hakkın entelektüel bir birikimden ziyade, ezilen ve yardım çığlıklarından doğduğunu da belirtmiştir (Akkirman, 2017, s. 33). Özetle Harvey de kenti toplumsal bir ürün olarak görmüş, kent mücadeleleriyle birlikte sınıf mücadelelerine de vurgu yapmıştır (Şanlı, 2021, s. 50).

3.4. Castells ve Mekân

“Kent, bir çerçeveden çok, sürekli bir akış içinde bulunan bir toplumsal pratiği ifade eder.”

(Castells, Kent, Sınıf, İktidar, 2014).

1970 yıllarındaki toplumsal hareketleri ele alan Castells, kentsel mekânı tüketim olgusunu vurgulayarak incelemektedir. Tüketim olgusunu analiz edebilmek için üç belirleyici ortaya koyar. Bunlar, teknolojik devrim, devletin durumu ve feminizm gibi toplumsal hareketlerdir (Şanlı, 2021, ss.51). Bu toplumsal hareketler tüketim toplumunun bir eleştirisi minvalindedir ve iyi veya kötü anlamda bir ayrım yapılmaksızın yaşanan toplumun yapısına ilişkin anlamlı işaretler göstermektedir (Şanlı, 2021). Castells’e göre tüketim sürecinde yaşanan aksaklıklar, kentsel hareketlere neden olmaktadır. Devlet, tüketimi gerektiren pratiklerde yaşanan çelişkilerin üstünü örtmek isterken, bu durumdan kaynaklı kentsel sorunlar meydana gelmektedir. Kentsel hareketler de aslında bu çatışmanın dışı vurumundan kaynaklanmaktadır (Şanlı, 2021, s. 53). Aynı zamanda kentin şekillenmesi devlet ve kent mekânını kullanan toplumlar aracılığıyla olmaktadır (Akkirman, 2017, s.32).

Sonuç olarak kent mekânını ele alan bu üç kuramcı, kent mekânını incelerken yalnızca fiziki bir algılayışın olmaması gerekliliğini, toplumların hareketleri ve yaşayış şekilleriyle kent mekânını şekillendirdiklerini, kapitalizmin var oluşuyla kentlerin ve

kentleşmenin varlığını vurgulamışlardır. Lefebvre kent mekânının temelini üretim ve yeniden üretim olarak alırken, Harvey esas metanın sermaye ve emek çelişkisi olduğunu söylemiş, Castells ise kolektif tüketim olgusuna vurgu yapmıştır. Bu tanımlamalar kent, kent hakkı ve kentleşmeyi anlayabilmek adına önem taşımaktadır (Şanlı, 2021).

3.5. Mekânda Var Ola (maya)n Kadınlar

İnsanlar cinsiyetlerinden ibaret olmamalarına karşın cinsiyetler insanları toplumda var edecek olan değerleri oluşturan durumlardan biridir. Birçok kadın dünyaya bir can getirmeden önce, karnında taşıdığı bebeğin cinsiyetine göre değer görür. Çünkü soyun devamı erkek cinsi ile mümkün olabilirken, kız çocuğu “boş emek” olarak görülebilmektedir. Kaderleri daha doğmadan belirlenen bebeklerin kız veya erkek oluşları, bu perspektiften bakıldığında tüm yaşamlarını etkileyecek bir durumdur. Eğer bebek erkek ise, ileriki yaşamında daha güçlü olması gerektiği gibi, tercih edeceği oyunculardan, spor faaliyetlerine, seveceği renkten, karakter yapısına kadar gücü temsil etmesi gerekecektir. Erkek egemen toplulukların düşünce tarzlarına göre erkek önemlidir. Erkek olmazsa kadının da değeri yoktur. Eğer bebek kız ise, daha nahif daha kırılgan ve söz dinleyen, “evi” var edip, var olmasını devam ettiren, hayatını erkeklerin çizdiği sınırlar dahilinde yaşamak zorunda kalacak bir yaşam örgüsüne sahip bir bireydir. Elbette ki bu durumu genellemek gerekmektedir. Ancak birçok toplum hala bu düşünce yapısından çıkmamıştır. Bu durum kız çocuklarını sınırlandırıp, mekânda var olabilmek için çabalayan durumuna getirmektedir. Çünkü eril tahakkümde mekânın sahibi erkektir. Erkek mekânı var ettiği gibi, kadının yaşamasını sağlayacak alanında sınırlarını çizecektir. Bu durum kadınların yaşamları boyunca engeller dolayısıyla kısıtlı alanda özgürleşip, özgürleştikleri alanların da bir erkek tarafından onlara bahşedilmiş olmasının sancısını hissetmelerine neden olacaktır.

Küçük yaşlarda dahi birçok hak, kadınlar için kazanılması gereken haklar olarak görülmektedir. Kız çocukları okul yaşamlarına sahip olmaları için, ev işlerini aksatmamak zorundalardır. Eğer ev işleri aksarsa, kız çocuklarının vazgeçmesi gereken şey okuldur. Okula gitmeyen kız çocukları ileride ekonomik özgürlüğe sahip olamadıkları için yine ve yeniden birçok zorluğa göğüs germek zorunda kalmaktadırlar. Hatta düşük ücretli işlerde çalıştırılıp hakları yenmekte, aynı zamanda yine eril düzenin kurbanı olmaktadır. Küçük yaşlarda okula gitmeyişi, ilerideki yaşamlarını da bir sınır içerisinde

yaşamalarına sebep olmaktadır. Ancak bu durum, kadınların suçu olarak görülmekte, aslında ellerinden alınan hakkın kadınların hakkı olmadığı savunulmaktadır.

Beden, mekân ve sosyal ilişkiler arasında önemli bir bağlantı bulunmaktadır. Güç dinamikleri cinsiyetlere göre ayırım kazanmakta, kadınlar bu durumda “öteki” olmaktadır. Bu durum kadınların birçok hakkını “öncelik” olan erkeklere devretmekte, mekânı şekillendirmek gibi mekâna sahip olmak da öncelikle erkeğe atfedilmektedir. Eril tahakküm, erkeğin izin verdiği kadarını kadına hak görmektedir. Ancak kapitalizm ve küreselleşme etkisiyle hızla büyüyen kentlerde var olduklarını ortaya koymaya çalışan ve görülmek isteyen kadınlar, haklarını yeniden kazanmak için birçok eylem ve stratejik hareketlerle birçok haklarına sonradan sahip olabilmiş, kendinden sonraki kadınlara da ilham olabilmektedir. Bu yüzden mekân cinsiyetin silinmesinin de merkezi bir mekânizmasıdır (Arjmand, 2016).

Cinsiyet ikilemi, mekâna anlam da yüklemektedir. Bazı mekânlar “kadına” bazı bekanlar ise “erkeğe” atfedilir. Bu durum bazı kadınlar için güvenli bir limanı temsil ederken, bazı kadınlar için yasak bölgeler oluşturmaktadır (Arjmand, 2016). Nitekim mekânı anlamlandıran kültürü, bir nevi toplumsal cinsiyet şekillendirmiştir (Arjmand, 2016). Bu yüzden her coğrafyanın kadına verdiği değer ve yükledikleri anlamlar birbirinden farklılaşır. Ancak genel bir yargı vardır ki, her bir kadının toplumsal yaşam koşulları erkeklerden çok daha farklıdır.

3.5.1. Kamusal ve Özel Alan Ayrımı

Amerikalı coğrafyacı Carl Sauer (1961), tarihin başlangıcından yaşanan vakte kadar ilerlemelerin birçoğunda kadınların da izinin olduğunu savunmuştur (Özgüç, 1998, s.59). Hatta kadınların ateşin bulunuşunda, tarımın gelişmesinde özne halinde olduklarını düşünen Sauer, ileriki dönemlerde kadınların bu kadar aktif ve özne olduğu bir yerden, pasif ve ikincil başka bir deyişle “öteki” halini almalarının sebebini merak etmiştir (Özgüç, 1998, s.58). Çünkü eski dönemlerde antropologların erkekler üzerinde daha fazla araştırma yapmaları hatta erkek avcılarının faaliyetleri üzerinde yaptıkları çalışmalarla, kadınların emeğini istemeden de olsa göz ardı etmelerine sebebiyet vermesi, kadınların eski dönemdeki gerçek konumunu gölgelemiştir. Bu duruma istinaden Sauer, kadınların ilk dönemlerde “aile reisi” olduklarını savunmuştur. Nitekim Sauer’e göre; insanlığın ilerlemesi ve savunulması için yeteri miktarda yiyeceğin varlığı aynı zamanda çocukların

güvende olması gerektiği mantığı ile, kadınların tohumlardan bitkilerden yiyecek hazırlamak adına pişirme olgusunu, aynı zamanda güvenliği sağlayabilmek adına ise insanlığın devamı için yemek hazırlamayı evlerine yakın olan alanlarda yaptıklarını vurgulamıştır. Hatta yemek hazırlamak isteyen kadınlar, bazı aletleri de kullanarak ileriki zamanlara taşımışlardır (Özgüç, 1998, s.59). Yerleşik bir hayatın varlığı, kadının çevreyi düzenlemesiyle oluşmuştur. Yani kadın “öteki” değil öznenin ta kendisidir. Nazmiye Özgüç (1998) “*Kadınların Coğrafyası*” eserinde Sauer’ın açıklamasını şöyle aktarıyor. Carl Sauer’e göre (1967);

Çocuklarını taşıdığı sürece ve bunun dışındaki zamanlarda, onların bakımı ve beslenmesi kadının üzerindeydi. Günlük yiyecek ve toplama işi sırasında çocuklarını da taşıyor veyahut yanında götürüyordu...kadın ekonomik coğrafyanın ilk zor kuralını da öğrenmişti. Mesafenin bedelini.

Belli bir zaman sonra erkekler avlanmak adına yaşam alanlarından uzaklaştıklarında, kadınlar evlerine sahip çıkıp, aynı zamanda tarımla da uğraşmışlardır. Eve yakın kalan kadın, evden uzak kalan erkek olgusu ileri dönemlerde eril düşüncüyü besleyecektir. Çünkü avcılık için yaşam alanından uzaklaşan erkekler, başka kişilerle de tanışma fırsatı bulmuş, kadın ev figürüne daha yakın durmuştur. Böylelikle özel mekân olarak içerisi kadına, genel mekân olarak dışarısı erkeğe atfedilmiştir (Özgüç, 1998, s.59). Bu durumda kapitalizm ve sanayileşmenin de etkisinin varlığı görülmektedir (Özgüç, 1998). Eril tahakkümü gündelik yaşamda pekiştiren gündelik yaşam pratikleri, kadın ve erkeği farklı alanlara ait görmüş, kadını gündelik olan ev içine, erkeği ise kamusal alanda olduğu gibi özel alanda da otoritesini genişletip kadın üzerindeki iktidarını daha da meşrulaştıracak hale getirmiştir (Kaçar & Kervankıran, 2024, s.16).

Nitekim kadınlar özel alana sığdırılmak istendiğinde, kadınların uğraşı ve yaşam koşullarındaki hareketleri de kısıtlı şekilde görülmeye başlamıştır. Erkeklerin mekânı daha geniş ve sosyalleşmenin var olduğu açık alanlar iken, kadınların mekânı özel, küçük ve kapalı alanlardır. Bu kapalı alanlar “güvenli” olarak da adlandırılmıştır. Dış mekândaki olgular araştırılmaya daha değer görülürken, kadına atfedilen iç mekân ihmal edilmiştir. Bu durum, erkeklerin yaşam koşullarını devam ettirecek işlerde, başka bir deyişle önemli görülen işlerde adları geçerken, yaşamın bütün çoğunluğunun geçtiği ve geçmişte de kadının bekçisi olduğu ev, erkekler için dinlenme mekânına dönüşürken, kadınlar için devamlı çalışma mekânı haline gelmiştir. Özel alan olan ev, aile ve güveni çağrıştırırken

daha kadınsı bir mekân olarak görülmekte, kamusal alanlar daha çok rasyonelliği çağrıştırıp, erkeksi mekânlar olarak görülmektedir (Kaçar & Kervankıran, 2024, s.17). Massey’e göre, kadını özel alana hapsedmek, toplum düzenini tehdit edebilecek olguları da ortadan kaldırmaktadır (Kaçar & Kervankıran, 2024, s.18).

Elbette ki tercih ve seçimler özgür yaşamı temsil eder. İnsanlar istedikleri şekilde mekânları kullanır ise, bu durum özgür yaşamı somutlar. Ancak bir mekân “zorunluluk” temsil ederse, bu durum “öğrenilmiş çaresizlik” etkisi ile bir kabulleniş olarak düşünülebilir. Bu çerçevede, kamusal mekândaki emek, özel alandaki emek ile çelişki gösterir (Direk, 2009, ss.30). Ezcümle, özel alan içerisindeki emek kadını eve hapsederken, kamusal alandaki emek özgürleştirir (Direk, 2009, ss.30). Eşitlik denilen şey ise tam olarak bu noktada baş gösterir. Kadınlar kamusal alanda var olmak için fedakarlıklar yapmak zorunda kalmadan her iki mekânı da erkekler kadar rahat kullanabilmelidir. Burada “Özel olan politiktir” sloganına da vurgu yapmak gerekir. 1960-70 yılları arasında feminist söylemlerin başında gelen bu sloganın ilk kez ne zaman söylendiği bilinmese de Carol Hanisch’in öncelikli olarak kullandığı bilinmektedir (Mol,2021). Sloganın elbette ki esas amacı ezilen kadınların yanında olmaktır. Güvenli alan olarak ev veyahut özel alan içine hapsolmuş kadınların yaşadıkları sorunların politik olduğuna vurgu yapılmaktadır. Var olan sorunların da çözümü özel olanın politik olmasında gizlidir (Mol, 2021). Aynı zamanda bu söylemle kamusal ve özel alan ayrımına itiraz edilmektedir. Çünkü kadınlar üzerindeki baskı ve engeller özel alanda gizlenir. Fiziki ve psikolojik şiddetin de özel alanda daha rahat yaşanıldığında üzeri örtüldüğü düşünülmekte, bu söylemle kamusal bir mücadele ortaya çıkartılmaktadır (Mol, 2021).

Kadının “doğa” benzerliği düşüncesi ile toplumsal cinsiyet normları, kadını özel alana ait görür. Kadın “güvenli” alan olan evde kalır, çocuk doğurur ve bakar. Erkek ise insan ilişkilerinin, işin bir başka deyişle profesyonellerin bulunduğu devleti de içinde barındıran, aklın somutlandığı kamusal alana sahiptir. Bu durumun aslında toplumsal cinsiyetle alakalı olduğu savunulur. Kadın özel alana atfedilmiştir çünkü kadının doğası buna yatkındır. Ancak Margaret Mead bu tezi çürütmüştür. İncelediği Yeni Gine kabilelerinde, toplumun atfettiği cinsiyet özellikleri ile biyolojik cinsiyetin yani “kadın” olmak ile “kadınlık” arasında bir bağın olmadığını, kadının özel alana hapsolmasını gerektirecek herhangi bir doğal kabul ediş bulunmadığını ortaya koymuştur (Ersöz, 2015, s.89). Dolayısıyla kamusal alanda geri planda kalan kadınların doğalarında böyle bir

durumun olmadığı ancak toplumsal baskıların ve eril zihniyet varlığının bu duruma sebebiyet verdiği açıktır. Ancak kamusal alanda görünür olan kadınlarda da daha farklı problemler tezahür etmektedir. Örneğin Elizabeth Wilson; Londra sokaklarındaki kadınları incelediğinde, belli bir statüye sahip olan kadınlarda, yoksul ve seks işçisi kadınlarla karıştırılabileceği düşüncesi ile ahlaki bir paniğin var olduğunu, bu yüzden birçok kadının kamusal alanı deneyimlerken yanlarında ailelerinden birilerinin olması gerekliliğini düşündüklerini somutlamaktadır (Kaçar & Kervankıran, 2024, s.17).

Bahsi geçen kamusal özel ayrımın tarihi Eski Yunan geleneklerine dayanmaktadır. Eğer kadın özel alandan çıkarak kamusal alanda da var olursa kadın olmaktan uzaklaşarak bir cadı haline gelmektedir (Alkan, 2000, s.85). Bu eski gelenekte kadınlar toplantıların yapıldığı agoralarda söz hakkına sahip değillerdir. Aynı zamanda kamusal alanda yapılacak olan bu tartışmalar onlara göre kadınları ilgilendirmez (Alkan, 2000, s.85). Çünkü kadın ev huzurunu sağladığı gibi, ev içi ile ilgilendiği için, başka bir ifadeyle eşiyle ilgilenip çocukları da yalnız bırakmadığı için özel alandaki işleyiş aksamayacak, bu durum kamusal alanda erkeğin ilerlemesine de katkı sağlayacaktır (Alkan, 2000, s.86).

Bahsedilen hususlardan kaynaklı kamusal alan ve özel alan birbirinden farklılaşmıştır. Kamusal alan “erişebilir” bir alan ve açık olanken, özel alan kolektiftir. Jeff Weintraub, bu ayrımı dört model üzerinde göstermektedir (Alacahan& Vatandaş, 2021, s.724). Liberal ekonomide kullanılan modelde bu ayrım, devlet ve Pazar ekonomisi üzerinden vurgulanır. Cumhuriyetçi erdem modelinde, kamusal alan devletin ve ekonominin somutlanmasını gösterirken, özel alan aileye ait ekonomiyi vurgular. Sosyallik modelinde kamusal alan toplumu içinde barındırırken, özel alan mahrem alandır. Feminist modelde ise ev dışında kalan alana kamusal alan adlandırılması yapılırken, özel alan kadına atfedilen güvenli alandır (Alacahan& Vatandaş, 2021, s.724). Nitekim kamusal alanın dayanışma ve adil bir yaşam isteği varken, özel alan özgürlüğü vurgular (Özkan, 2017, s.61).

Kamusal ve özel ayrımının biteviye kadınların hayatına sınır koyduğu görülmektedir. Bazen somut olan bu sınırlar, kimi zaman soyut şekilde kadınların hayatlarını bir çerçeve içine sığdırmaya çalışır. Bu sınırlı çerçeve bazen gelenekler bazense yasalarla güçlenerek kadın varlığı üzerinde engeller oluşturur (Cantek, 2021).

Engellerin engelleyemediği durumlarda ise ahlaki veya sosyal yaptırımlar ortaya çıkar. Sosyal dışlanma gücü kullanılarak kadınlar bertaraf edilmeye çalışılır. Bu durumda kamusal alana ulaşan kadınlar için başka bir engel daha oluşturulur. Mekânlar cinsiyetlendirilir ve kadınlara “güvenli” mekânlar oluşturulmaya çalışılır. Oysaki bu durum kadınlara yasak ve uzak mekânların oluşmasından öteye geçmez.

3.5.2. Eril Mekânda Kadın Olgusu

Erkek ve kadın cinsiyetleri biyolojik kavramlarsa, erkeklik ve kadınlık da cinsiyetlendirilmiş ilişkilerin sonucudur (Akkirman, 2017, s. 50). Nitekim kentsel yaşamda, eril tahakküm söz konusudur. Karar vericilerin de erkek olması, erkek bakış açısıyla oluşan kentler var etmektedir (Kaypak, 2014). Ezcümle, eril tahakküm kentsel mekânda da görülmektedir. Şentürk (2009)’e göre, kent erilliğini kimsenin kolaylıkla dile getirmediğini, hatta kent şikayetleri okunduğunda erillikten şikâyetin hiç olmadığını belirtmiştir (Şentürk, 2009). Bunun elbette sebebi kentlerin erkek merkezli olmasıdır.

Erkek zihninin doğayı teftiş isteğinin en fazla olduğu alanlardan biri de elbette mimari yapıdır (Alkan, 2009, s.38). Bu yapıda düzenlemeler yapılması, hiyerarşik hale getirilmesi hatta erişilmez kılınması, askeri ortaklığın varlığı gibi birçok somut örnek, eril bir mekânın oluşum sebebini açıklar niteliktedir (Alkan, 2009, s. 38). Çünkü güç ilişkilerinin yapı malzemeleriyle şekle sokulduğu sahne mimaridir ve hatta mimarlık eğitimi 20.yüzyılın son çeyreğine kadar erkekler tarafından erkeklere aktarıldığı vurgulanmaktadır (Alkan, 2009, s.38). Bundan kaynaklı olarak da kent içerisinde patriyarkal düzenin varlığı ve erkek egemen yapıların var oluşunun sebebi de açıktır (Alkan, 2000, s.39). Mekânsal düzenlemeler içerisinde toplumsal cinsiyet ile ilişik kurulabilecek durumlar mimaride “cinsiyetleşmiş mekânlar” oluştururlar (Sadri, 2009). Nitekim erkek varlığının çokça gözükmesi, baskı altında olanların ise genellikle kadınlardan oluşması gücün erilleştiğini de göstermektedir. Baskı altında kalan kişilerin hayatı bir güç mekânizması ve engeller bütünü ile sınırlandırıp şekillendirilir. Bu oluşum tesadüfi değil, sistematiktir. Bu durum bir kafesi andırır. Gidilebilecek yönde her yer kapatılır, kapatılmayan yerlere kadar baskı altındakiler özgürdür. Marilyn Frye (1983), bu durumu “kuş kafesi metaforu” ile anlatmaktadır (Frye, 1983, s. 4).

Kafesler. Bir kuş kafesi düşünün. Kafesteki tek bir tele çok yakından baktığınızda, diğer telleri göremezsiniz. Eğer önünüzde olana dair anlaşıyorsunuz bu miyop odak

tarafından belirleniyorsa, o tek tele yukarıdan ve aşağıdan bakabilirsiniz. Bu durumda bir kuşun neden istediği zaman o telin etrafında uçamadığını göremeyebilirsiniz. Dahası, her gün o teli o miyop bakışla inceleseniz bile, kuşun neden böyle bir şey yaptığını anlayamazsınız. Ancak geri adım attığınızda, tellere mikroskopik olarak tek tek bakmayı bırakıp makroskopik bir görünüm elde ettiğinizde, bütün kafesi göreceksiniz. Ve o zaman kuşun neden hiçbir yere gitmediğinin de göreceksiniz...kuşun sistematik olarak birbirine bağlı bariyerlerden oluşan ağ tarafından çevrelendiğini ancak bunların hiçbirinin uçuşa yönelik bir engel teşkil etmeyeceğini, ancak birbirleriyle olan ilişkilerinden kaynaklı da bir zindanın sağlam duvarları kadar kısıtlayıcı olduğu ortadadır. Mikroskopik bakış şu sonucu verir. Erkeklerin ve kadınların olduğu bir ritüel ile. İnsanlar bir kapıya yaklaşırlar. Erkek olan biraz öne çıkar ve kapıyı açar. Kadın içeri süzülürken erkek kapıyı açık tutar. Kadın geçtikten sonra erkekte içerir girer ve kapıyı kapatır. Şimdi nasıl? Diye masumca sorar insan. O çılgın kadın bunun baskıcı olduğunu mu söylüyor? O erkek kadının düzgün ve sorunsuz ilerleyişinin önündeki engeli kaldırdı. Bu ritüelin devamında; kapıyı açmak yararlı bir hizmetmiş gibi görünüyor ancak içinde bir yanlışlık vardır. Kadını yetersiz görme ve küçümseme... (Frye, 1980, s. 5).

Frye'e göre (1983); bu cesur hareketlerin pratik anlamdan ziyade sembolik anlamları vardır. Bu kibarlık altındaki hizmetlerin çoğu ihtiyaç sahibi ve yardıma muhtaç kişilere yapılmalıdır. Burada asıl verilen mesaj kadınların beceriksiz olduğudur. Bu eylemlerin gerçek anlamları görülmediğinden dolayı, kadınların ihtiyaçları ve ihtiyaç duymadıkları şeylerde önemsiz gözükmektedir. Bu sahte erkek nezaketi, kadın bağımlılığını ve görünmezliğini güçlendirmektedir. Bu yüzden kişi odaklanıp bakarsa asıl olanı göremez. (Frye, 1980, s.6). İskeletler sinir sistemi ve kaslar bedenleri şekillendirirken insanlığı oluşturan şeyler, kültür ve sosyalleşmedir (Frye, 1980, s. 37). İnsanlar var oluşlarını öğrendikleriyle oluşturur. Erkek ve kadın doğasını sonradan öğrendikleri somutlamalara göre zihinde canlandıranlar, kadını bu çerçevede yardıma muhtaç olarak görürler. Elbette ki onlara göre yardıma muhtaçların bir kentte var oluşları da muhtaç olduklarının iznindedir.

Erkeklerle ayrılan özel alanlar, erkeklerin sosyalleşebileceği ve dinlenebileceği alanlardır. Ev içerisinde bile kadının kendini ait hissettiği bir alan bulmak zordur. Oysa erkek ev içi ve ev dışında özel alanlara sahiptir. Bu duruma en güzel örnek

kahvehanelerdir. Kolektif ayrıcalıklı ve erkeklere özgü olan bu mekân, erilliğin güçlü bir birleşimi olarak kabul edilebilir (Akkirman, 2017, s.52). Erkeklerin sosyalliğinin adeta çekim merkezi olan kahvehaneler erkeklere, avlu ve kapı önü gibi yerler ise kadınlara atfedilmiştir (Arık, 2009, s.172). Kahvehanelerde erkekler kendilerini daha eril hissedip, içlerinde olan bazı çaresizliklerini bu mekânlarda bastırarak erkeklik sanatı icra ettikleri söylenebilir (Arık,2009, s.173). Kadını uzak tutukları her ne varsa, eril tahakküm hem bu durumun sebebi hem de sahiplenicisi haline gelmiştir. Birçok kamusal alan erkeklere ayrılmış, ışıklandırılması yetersiz, ulaşılması zor olan alanlar erillğe ev sahipliği yapmıştır (Alkan, 2009). Erkeklerin çoğunluklu olduğu mekânlar, zaman geçtikçe cinsiyetlenmiş mekânlara dönüşür. Kadınların burada yer alması ayıplanır. Ayıplanma şöyle dursun, kadınlarda oralarda rahat etmeyeceklerdir. Bu yüzden hiçbir kadın uğramayacak, erkeklerde kendilerine yeni mekânlar var edecektir. Kültürel olarak kodlanmış olan bu tür mekânlarda kadının yer edinmesi oldukça güçtür.

Kamusal diğer alanlarda erilliğin görünüşü oturuş şeklinden bile anlaşılabilir. Koltukta yayılan erkek bulunduğu alanı sahiplenir. Kuş kafesi metaforunda anlatıldığı gibi, var olan gerçeği görmek gereklidir. Erkek alanı sahiplenmiş kadını ise “öteki” haline getirmiştir. Bu tür yerlerde kadının özgürce rahat etmesi engellenmektedir (Dinçtürk, 2009, s.46). Dolayısıyla sistematik olarak cinsiyetlenen kentler var olmaktadır. Dikkat edildiğinde kamusal alanda cinsiyetlenmenin hep erkeklere, özel alandaki cinsiyetlenmenin ise hep kadına atfediliği görülür. Altın günleri, hamam buluşmaları, avlu konuşmaları, komşuculuk geleneği gibi kapalı mekânlarda kadının varlığının çoğunlukta olduğu alanlardır. Hatta balkon da kadınların toplandığı ya da konuştuğu alanlar olabilmektedir. Bu perspektiften bakıldığında balkon, evin bir parçasıdır. Ancak dışarıda hissettirir. Eril tahakküm engelleri ve sınırlılıkları “balkon” kültürüne benzetilebilir. Ev güvenlidir ancak dışarı tehlikelidir. Tehlikenin sebebi erkeklerdir, bu yüzden eril tahakküm kadını yine erkeklerden korumak adına özel alana hapsetmektedir. Balkon ise ara bir mekândır. Bu çerçevede kadın ve erkek mekân ayrımının aynı olması beklenemez. Parkta dahi belli bir saat sonrasında yalnız dolaşmak, gece dışarı çıkmak kadınları rahatsız hissettirecekken, erkekler için alelade bir durumdan ibarettir. Olası bir tehlike durumunda kadın suçludur. Çünkü kent ve kenti oluşturan toplum, ona o saatte dışarı çıkmayı uygun görmez. Dışarı çıkmayan kadınlar, evlerde kalırken; erkekler kamusal alanı rahatlıkla gezmektedir. Bu durumda kenti, belli bir zamandan sonra

cinsiyetlendirir. Akşam ve gece kamusal alan erkeğe aittir. Ülkemizde bu durumda kadınların daha rahat edebileceği “Pembübüs” “Kız kahvesi” tarzı oluşumlar planlanmıştır. Ancak gözden kaçırılan kısım, kadınları yeniden ötekileştirmektir. Erkek ve kadınlara eşit imkanlar sunmak yerine, kadın ve erkeği ayırarak mekânları cinsiyetlendirmek bir yandan erkek ve kadınları rahat hissettirirken, bir yandan da yasaklı mekânlar oluşturarak engeller teşkil etmektedir. Mackenzie (2020), kamusal özel alan ayrımının sona ermesi için yasal düzenlemelerin ortaya çıkması gerekliliğini savunmaktadır (Dinçtürk, 2009, s.47). Bunun için köprü mekânlar gerekmektedir (Sadri, 2009). Özetle, kadın ve erkeğin dışlanmadan, birbirlerine tehlike oluşturmada birlikte yer alabilecekleri mekânlar kentte var olmalıdır.

3.5.3. Kadın ve Kentsel Mekân Arasındaki İlişki

Çeşitli kültür ve uygarlığa ev sahipliği yapıp, birbirinden farklı toplulukları içinde barındıran kentler, bu toplulukların belli kuralla içinde yaşam sürdürdükleri yerleşmelerdir (Ertürk, 2009, s.41; akt. Uğurlu, 2010, s.27). Bu yerleşmelerin kimlikleri ve tarihi birbirlerinden farklıdır (Aktaş, 2017). Çünkü içinde yaşayan topluluklar kenti dönüştürür. Bir kent gündelik yaşam pratiklerinin omurgasıdır ancak kültür gibi somut olmayan durumları da göz ardı etmemek gerekir (Aktaş,2017). Nitekim kent oluşumunu ve değişim sürecini etkileyen en büyük olgu, mekâna anlam katan toplumsal yapı ve etkileşimleridir (Aktaş, 2017). Toplumun anlaşılmasında kentlerin önemi bu bakımdan büyüktür (Pınarcıoğlu vd., 2010, s.71). Mekân, kapitalist üretim ve toplumsal ilişki sonucunda üretilmiştir (Pınarcıoğlu vd., 2010, s.71). Onların gelenekleri, kültürel özellikleri, birbirine olan aktarımları ile, kadınlar ve erkeklere farklı özellikler yüklenmiş, başka bir deyişle kodlamalar var edilmiştir. Özel, kapalı, güvenilir olarak adlandırılan yerler kadınla ilişkilendirilmiş, sokak, geniş alanlar, ezcümle kamusal alanlar ise erkeğe atfedilmiştir. Kadın, özel alanda iken herhangi bir tehdit unsuru değilken, sokak ve dışarısı söz konusu olduğunda büyük bir tehlike olarak düşünülmüştür (Aktaş, 2017). Oysa gündelik pratiklerin yaşanması, kent ile mümkündür. Kaliteli vakit geçirmek için var olan tüm etkinlikler, kamusal alanı ilgilendirir. Kamusal alandan uzak tutulan ve tehdit olarak algılanan kadın, özel alana hapsedilerek bu gündelik yaşam pratiklerine ulaşmada da engellenir. Erkek için kolayca ulaşılan ve sahiplenilen bu sosyal ve kültürel yapı alanları, kadın için engellerle doludur. Bu yüzden kadının kent içinde var oluşu erkeğe göre daha geç gerçekleşmiştir. Erkekler yıllarca, gündelik yaşam pratiklerini

rahatça yaşarken, kadınlar daha yeni yeni bu olanaklardan yararlanabilmektedir. Elbette ki bu durum genellenemez. Kadınlar bir bütün olarak engeller içinde yaşamaktadır. Ancak kadınlar arasında da farklar bulunmaktadır. Sosyo-ekonomik sebepler dahilinde bazı kadınların ulaşabildiği pratiklere, kimi kadınlar ulaşamaz. Bu durum bizim çalışmamızda da sorgulanacaktır.

Kent mekânları, bütünüyle düşünüldüğünde patriyarkal yapı ve eril tahakkümün baskısına sahip olsa da kimi özellikleriyle kadın ve erkeklerin ortak alanıdır (Aktaş,2017). Ancak dini ve sosyo-kültürel düşünceler kaynaklı kadınlar daha geri planda kalmaktadır. Kadın kentte var olmaya çalıştıkça, kadınların kendilerine seçtikleri mekânlar daha çok erkeklerden uzak yerler olmaktadır. Bu durum paradoks halini aldığı gibi, kadın ve erkeklerin mekânsal çatışmalarına da örnek teşkil etmektedir (Aktaş,2017).

Nitekim erkekler ve kadınlar kenti aynı şekilde deneyimlemez. Söz konusu deneyim kentlerin alt ve üst yapılarıyla şekillendirilir. Kent üst yapısı toplumla ilişkili gündelik yaşam pratiklerinin gerçekleştiği yer iken, kent alt yapısı halka hizmet araçlarıdır (Aktaş, 2017, s.137). Burada kentin kullanımı fiziki olarak da kadına uyumlu olmalıdır. Ancak kadın yaşamında engeller tarihle tekerrür etmektedir. Osmanlı zamanında da kadının da içinde yaşadığı evler avluludur. Ev pencereleri de sokağa değil avluya bakar. Mahremiyet duygusu ile sokaklar daraltılmıştır. Aynı zamanda çıkmaz sokaklar da fazladır. Bu şekilde insan akışı engellenmiş, güvenli bir aile hayatı var edilmiştir (Aktaş,2017, s.138; Uğurlu,2010, s.53). Kadınların kendilerine atfedilen ve kadın işi olarak gördükleri işleri daha rahat yapabilmeleri için evde bölmeler oluşturulmuştur. Bu şekilde diğer erkeklerden uzak, temiz ve güvenilir yaşam kadınlara sözde bahsedilmiştir. Bunlar yaşanırken erkekler dış dünyaya açılmış ve kendilerini geliştirmişlerdir. Bu gelişimlerden geri kalan kadınlar ileriki zamanlarda, doğuştan bu pratiklere sahip olmadıkları için suçlanmışlardır. Oysa tam tersi bir hayat düşünüldüğünde, birçok durumun biyolojik olmadığı açıktır. Kadınlara atfedilen şeyler güçsüzlük temsil etmekten çok, erkeklerin uğraşmak istemedikleri şeylerdir. Başka bir deyişle bu durum onların da işine gelmektedir. Çünkü yaşam koşullarının devam etmesi için kadınların yaptıkları işler gereklidir. Ancak erkekler hem dış dünya hem de bu işler ile uğraşamayacaklarını düşündükleri için ve dış dünyaya daha rahat açılabilmek için, kadını manipüle etmişlerdir. Belli bir zaman sonra kadınlar da aslında bu durumun böyle olması gerektiği düşüncesine kapılmışlardır. Dış dünyaya açılmak isteyen kadınlar,

kendilerine atfedilen işleri de yapmak zorundadırlar. Sadece kendilerini değil erkek ve çocuklara da bakma yükümlülüğü kadına atfedildiğinden, dış dünya kadınlara uzak ve engellerle dolu gelmektedir. Buradan hareketle; kadınların öğrenilmiş çaresizliğin esiri hale geldiği söylenebilir.

Durakbaş ve Cindoğluna göre (2005), alışveriş merkezlerinin kadınlar için pozitif bir etkisi olmuştur (aktaran Akkirman,2017). Kadınlar kentsel mekânda yapabilecekleri birçok faaliyeti, bu yeni kent mekânında da gerçekleştirebileceklerdir. Alışveriş merkezlerinin kapalı olması, güvenli bir ortam sunması, kadınları rahatlatmaktadır (Akkirman,2017). Ancak bu eksiklik alışveriş merkezleri ile kapanmamaktadır. Ulaşım, ekonomik sebepler erişim koşulları gibi birçok faktör, kadının kamusal alanla ilişkisini etkilemektedir. Bundan dolayı kadınların esas yaşam alanları daha çok mahalleler olmaktadır. Sebebi ne olursa olsun, mahalle dışında kent yaşamına uyum sağlayamayıp kent hizmetlerine erişemeyen kadın varlığı, eşitsizlik göstergesidir (Cinoğlu, 2019). Bu eşitsizlikleri giderebilmek adına özel hizmetler var etmek ise toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaktadır. Yatırımlarını cinsiyet eşitsizliğini göz ardı etmeden yapan bütün hizmet ve faaliyetler ise kadın dostu kentler yaratmaktadır (Cinoğlu, 2019).

3.6. Kenti Planlamada Kadını Var Etmek: Kadın Dostu Kent Yaklaşımı

Kentsel mekân ve kent kültürü çerçevesinde kadınların erkeklere göre daha geri planda kalması, bu iki cinsiyetin mekânı kullanma mücadelesine sebebiyet vermiştir (Aktaş, 2017, s.138). Ancak bakıldığında kadının erkeğe göre hareket alanı daha dardır (Aktaş, 2017, s.141). Kentsel ulaşım sistemleri dahi erkek bazlı tasarlanmış, kadın hareketliliği mekânsal olarak da kadın için kısıtlanmıştır (Aktaş, 2017, s.141). Nitekim kadınların seyahat kalıpları erkeklerden daha farklıdır (Aktaş, 2017, s.141). Erkeklere göre kadınlar ulaşım yöntemlerini kullanırken daha güvenirliliği olanı tercih etmek durumunda kalmakta, aynı zamanda evlerine daha çabuk ve kolay şekilde varabilecekleri yöntemleri tercih etmektedir (Aktaş, 2017, s.141). Bu durumda kadının kamusal alandaki işi bittikten sonra özel alandaki işlerinin başlaması etkilidir. Evdeki sorumluluklar, kamusal alanda var olan kadınlar içinde varlığını sürdürmektedir. Ev işleri ve kamusal alandaki işler arasında koşturmakta olan kadının işi daha da ağırlaşmaktadır (Akkirman, 2017, s.59). Çocuk bakımının toplumsal olarak kadına ait görülmesi, çalışan kadının sorumluluğunu arttırdığı gibi, kent içerisinde kadın varlığının somutlanmasını

kolaylaştıracak uygulamalar da yeterli sayıya ulaşmamaktadır. İş saatlerinde çocuklarını bırakabilecekleri kreşlerin uygun ücretlerde var olması bu duruma örnek olabilir (Akkirman, 2017, s.59). Aynı zamanda her kadının özel araç sahibi olmadığı ve kent yollarının özel araçlara göre düzenlendiği düşünüldüğünde, bir kadının yaya olarak yolculuk etmesinin zor olduğu açıktır (Alkan, 2005, s.42; akt. Akkirman, 2017, s.59). Aynı zamanda güven sorunu yaşayan kadınlar, kentsel mekânda bakışın nesnelerini oluşturmaktadır (Lordoğlu, 2016, s.165). Erkek ve kadının kentsel mekânda hareketliliği gözetildiğinde, kadınların kendilerini izleyenlerden rahatsız olmaları, sözlü ve göz ile tacizlere maruz kalmaları, hatta tüm bunların yanında belirli saatlerde kent mekânlarının kadınlara yasaklandığı, oysa erkeklerin rahatça gezebildikleri mekânlarının var olduğu, sabah kadınların mekânı olabilir olan parkların dahi, belli bir saat sonrasında kadınlara yasaklandığı, kıyafetlerine dikkat etmeleri gereken kadınların belli bir saat sonrasında yanlarında bir erkek olması gerekliliği varmış gibi hissetmeleri, kadın ve erkeklerin kenti farklı deneyimlediklerine örnek teşkil etmektedir (Alkan, 2005, s.55; Lordoğlu, 2016, s. 165; akt. Akkirman, 2017, s.60).

Dolayısıyla kent mekânında var olmaya çalışan kadınların özel ve kamusal alanda birçok şekilde mücadele ettikleri görülmektedir. Kent planlaması ve yerel yönetimde de sayıca az olan kadınlar göz ardı edildiklerinde, kentsel mekânda kadın varlığı da görülmemektedir (Akkirman, 2017, s.61). Bu durumun önüne geçilebilmesi için zihinsel ve fiziksel farklılıkların olması gerekmektedir. Düşünsel farklılık yanında, kentsel planlamada da toplumsal cinsiyete duyarlılığı arttırmak, kentsel mekâna kadını da dahil edebilecek uygulamalar ile olacaktır. Kadınların kentsel mekânda yaşadıkları sıkıntılar bir hastalıksa, kadın dostu kentler inşa etmek bu hastalığın ilacıdır.

Uğurlu (2010) kenti, “tüm değişim ve dönüşümleri ile içinden doğduğu çevrenin toplumsal, kültürel, ekonomik ve fiziksel koşullarının mekânsal yansıması” olarak tanımlamıştır. Bundan dolayıdır ki kent, bugün ve gelecek arasında bir iletişim aracıdır (Uğurlu, 2010, s.25). Topluluklar içinde bulundukları yaşam alanlarına kendi yaşam tarzlarını aktarırken, bunun geleceklerini de etkileyecekleri açıktır. Bu çerçevede kentte yaşayan toplulukları erkekler ve kadınlar oluştururken, kadınlar karar alma süreçlerinde eşit bir şekilde temsil edilmedikleri gibi, kent planlamaları da erkekler tarafından yapılmaktadır (Tekinbaş, 2015, s.11). Oysaki “öteki” olarak görülen kadınlar, yaşadıkları mekân ile ilgili karar alma süreçlerine ortak olmak zorundadır. Nitekim sadece erkeklerin

planlama ve yönetim süreçlerinde var olması, kadınların ihtiyaçlarını göz ardı etmeye sebep olacaktır (Tekinbaş, 2015, s.11). Özetle, kentler, kadın ve kız çocukları için eşitlik ve imkanlar doğrultusunda eşit yaşam alanları sunmamaktadır. Bir iletişim aracı olan kentler de bu doğrultu da cinsiyetler arasında eşit imkanlar sunmadığı sürece, imkansızlıklar daha da derinleşecek ve bu durumun önüne geçilmesi daha da zorlaşacaktır (Uğurlu, 2010; Tekinbaş, 2015).

Bu çerçevede, eşitliği sağlamanın yolu yine yerel yönetim ve sivil kuruluşlar öncülüğünde olacaktır. İyi aydınlatılmış geniş sokaklar, ulaşım aracı kullanırken güvenlik kaygısı taşımamak adına önlemler ile kadınların seyahat özgürlüğüne sahip olmasını sağlamak, kültürel ve dinlence alanlarını çoğaltmak, aynı zamanda şiddete maruz kalan kadınların sığınabileceği mekânlar oluşturmak, öncelikli olarak yapılması gereken hizmetlerdir (Tekinbaş, 2015, s.12). Bundan dolayıdır ki kadınların güvenlik kaygısı yaşamadan bir kentte zorlanmadan var olmaları için kadın dostu kentlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu bağlamda da ülkemizde, 19 Şubat 2010 yılında Kadın Dostu Kentler ile ilgili programın ilk aşamasının tamamlanmasıyla içişleri bakanlığınca bir genelge yayınlanarak Trabzon, Van, Şanlıurfa, Kars, İzmir ve Nevşehir illeri örneği üzerinden bütün illerin bu konu dahilinde yerel eşitlik eylem planı hazırlamalarını istemiştir (Tekinbaş, 2015, s.20).

3.6.1. Kadınlara Yönelik Kent Tasarımına İlişkin Protokol ve Anlaşmalar

Dünya Ekonomik Formu (WEF) tarafından yayınlanan “Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporu 2023’e göre Türkiye, Küresel sıralamada 146 ülkeden 129. Sırada yer almıştır (WEF,2023). 2006 yılında 115 ülke arasında 105. Sırada; 2014 yılında 142 ülke arasında 125. Sırada (Tekinbaş, 2010); 2021 yılında ise 156 ülke arasında 133. sırada olan Türkiye, Avrasya ve Orta Asya bölgesinde bulunan 10 ülke arasında son sırada yer almıştır. Bu rapora göre küresel cinsiyet eşitliğine ulaşmak için uzun bir zaman gerekmektedir (WEF, 2023). Süreci hızlandırmak adına ise dünyada, en önemlisi de ülkemizde kadın dostu kentler var etmeli, kadın ve kız çocuklarının ihtiyaçlarını giderebilmek için öncelikle onları anlamalı, illerde bu konuyla ilgili stratejik planlar yapmalı ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin yapılması gerekmektedir (Tekinbaş, 2010, s.13).

Türkiye, 1990 yılı sonrasında toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı gelebilmek için birçok uluslararası antlaşma ve protokole dahil olmuştur. Hatta, Anayasa, Türk Ceza Kanunu, Medeni Kanun üzerinde de toplumsal cinsiyet bazında önemli düzenlemelere gitmiştir (Tekinbaş, 2015, s.20). Bu düzenlemeler sonucunda TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu ve Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü gibi kurumsal yapılar oluşmuştur (Tekinbaş, 2015, s.20).

Bahsi geçen ilgili protokol ve anlaşmalar ise;

- 1948 yılında BM tarafından oluşturulan “*İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*”dir. Bu bildirgeye göre tüm insanlar özgür ve eşittir. Aynı zamanda her ne olursa olsun bireyler arasında ayrım gözetilmemelidir (Tekinbaş,2015, s.16).
- Bir diğeri ise *CEDAW* protokolüdür. 1 Mart 1980 tarihinde oluşturulan sözleşmeye Türkiye 1985 yılında dahil olmuştur. 19 Ocak 1986 yılında yürürlüğe giren sözleşmeye göre, kamusal ve özel alanda cinsiyetler arası tam eşitlik ve özgürlüğe değinilmiştir (Tekinbaş, 2015, s.16).
- “*Kadına Karşı Her Türölü Şiddetin Önlenmesine Dair Bildirge*”, 20 Aralık 1993 yılında kabul edilmiş, genel olarak şiddeti önleme ve faili cezalandırma konularına vurgu yapılmıştır (Tekinbaş, 2015, s.17).
- “*Pekin Konferansları*” ise, sağlık, eğitim şiddet ve aktif katılım anlamında kadınlar için 12 müdahale alanı belirlenmiş, ülkemizde ise 1995-2000 yıllarında eylem kararları imzalanmıştır (Tekinbaş, 2015, s.17).
- “*Avrupa Birliği Anlaşması*” ise kadın haklarını siyasi bir vizyon kapsamında değerlendirmeyi uygun görmektedir (Tekinbaş, 2015, s.18).
- “*Kadına Yönelik Şiddet ve Ev içi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi*” ise, 11 Mayıs 2011’de İstanbul’da imzalandığı için “*İstanbul Sözleşmesi*” olarak da bilinmektedir.1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe giren sözleşmenin esas konusu şiddettir. Dört temel ilkesi; önleme, koruma, kovuşturma ve politikalarlardır. Bu sözleşmenin bir diğeri önemi ise uluslararası alanda bölgesel olarak hazırlanan ilk Avrupa Konseyi sözleşmesi olmasıdır

(Tekinbaş, 2015, s.18). Ancak 20 Mart 2021 tarihinde Türkiye anlaşmadan çekilmiştir.

- “*Avrupa Kentsel Şartı ve Avrupa Kentli Hakları Bildirgesi*” ise Avrupa Konseyi, 1992 yılında Şart-1’i, 2008’de ise Şart-2’yi kabul etmiştir. Ele alınan konular ise, kentlilerin fiziki ve zihinsel engelleri gözetilmeksizin, çevre, sağlık, konut ve güvenlik gibi birçok konuda hakları olduğu üzerinedir. (Tekinbaş, 2015, s.19).
- “*CEMR Yerel Yaşamda Avrupa Kadın- Erkek Eşitliği Şartı*” ile, bu şartı imzalayan yerel yönetimlerin, kadın ve erkek eşitliğini kamusal olarak hayat geçireceklerini kabul etmişlerdir (Tekinbaş, 2015, s.19). Ülkemizde de “Kadın Dostu Kentler BM Ortak Programı” il belediyeleri, şartı imzalamıştır (Tekinbaş, 2015, s.19).

Uluslararası anlaşmalar dışında, ulusal planlar da yapılmış, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı somut adımlar var edilmiştir. Örneğin 2008-2013 yılları arasında oluşturulan Başbakanlık Toplumsal Cinsiyet Ulusal Eylem Planı ve 2012-2015 yıllarında oluşturulan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı ile yerel yönetimler üzerine düşen sorumluluklar vurgulanmıştır (Tekinbaş, 2015, s.20). 2004-2010 yıllarında Anayasa maddesinde yapılan değişiklik ile “*Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz*” maddesiyle, kadın ve erkek eşitliği daha çok ön plana çıkartılmış, aynı zamanda var olan bilgiyi yaşamaya da yönlendirmiştir (Tekinbaş,2015, s.20). Mevzuattaki 6284 sayılı kanunda da şiddetin önlenip ailenin korunmasına vurgu yapılmıştır (Tekinbaş, 2015, s.20).

Aynı zamanda Tekinbaş (2015)’in hazırladığı “Kadın Dostu Kent Rehberi” kitabında da yer alan Başbakanlık (2006/17) genelgesinde şu konulara değinilmiştir (Tekinbaş,2015, s.20).

Kent Planlamasında, sokak ve parkların iyi aydınlatılması ve kadınların acil telefon hatlarına kolay ulaşabilmesini sağlamak amacıyla telefon kulübelerinin artırılması gibi kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda gerekli hizmetlerin sunulması (yerel yönetimler tarafından) sağlanmalıdır.

2006 yılında ise “BM Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları Ortak Programı” başlatılmıştır. Bu program, Kadın Dostu Kentler programının ilk aşamasını oluşturur (Tekinbaş, 2015, s.20). 18 Ağustos 2006 tarihinde ise İçişleri Bakanlığı tarafından bir genelge yayınlanmıştır (Tekinbaş, 2015, s.20). Genelgeye göre 6 ilin yerel yönetimle toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik stratejik planlar ile, kadın ve kız çocuklarının yaşam kalitesini pozitif yönden etkileyecek hizmet tasarımları oluşturmaları istenmiştir (Tekinbaş, 2015, s.23).

2006 yılında ilk aşaması olan Kadın Dostu Kentler Programının ikinci aşaması 2011 yılının Nisan ayında başlatılmış olup, UNFPA (BM Nüfus Fonu) ve UNDP (BM Kalkınma Programı) tarafından yürütülmekte, SIDA (İsveç Uluslararası İş birliği ve Kalkınma Ajansı) tarafından finansal olarak desteklenmektedir (Tekinbaş, 2015, s.23). Kadın Dostu Kentler Programının ulusal ortaklarından biri de İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü’dür (Tekinbaş,2015, s.23). Bu programın amacı, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlarken bu durumu yerel yönetimlerle de sağlayıp, kadın örgütlerinin güçlendirilmesidir (Tekinbaş, 2015, s.23). Kadın Dostu Kentlerin oluşabilmesi için ise program üç çalışma alanına vurgu yapmıştır. Bunlardan biri; kent planlaması yapılırken, toplumsal cinsiyet eşitliğinin de dahil edilmesi için yerel yönetim kapasitesinin artırılmasına odaklanmak, bir diğeri, toplumsal cinsiyet eşitliği için çeşitli faaliyetler gösteren kadın sivil toplum örgütlerinin pozitif yönde etkilenmesi adına kapasitelerinin genişletilmesi, son olarak yerel yönetim ve yerel kadın sivil toplum örgütleri arasında iş birliğinin kuvvetlendirilmesidir (Tekinbaş, 2015, s.24).

Programın ilk etabında Kars, İzmir, Şanlıurfa, Trabzon ve Nevşehir illeri, ikinci etabında ise Samsun, Mardin Gaziantep, Adıyaman, Antalya, Bursa, Malatya illeri de programa dahil edilmiştir (Tekinbaş, 2015, s.24).

Şekil 3. 2: Kadın Dostu Kentler BM Ortak Programı Taahhütnamesi

TAAHHÜTNAME

BİZ AŞAĞIDA İMZASI OLAN KENTLER OLARAK;

1. İllerimizde yerel paydaşların katılımıyla İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu'nu oluşturmayı,
2. Belediye ve İl Genel Meclislerimizde Kadın-Erkek Eşitlik Komisyonu'nu kurmayı,
3. Belediye ve Valiliklerimizde Kadın-Erkek Eşitlik Birimi kurmayı,
4. İllerimizin Yerel Eşitlik Eylem Planları'nı yerel paydaşlarımız (yerel kamu kurumları, yerel yönetimler, kadın örgütleri, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları) ile birlikte hazırlamayı ve uygulanmasını takip etmeyi,
5. Bütçelerimizi "toplumsal cinsiyete duyarlılık" ilkesini göz önünde bulundurarak hazırlamayı,
6. Kadın örgütleri ile kadın ve kız çocuklarının konumlarını güçlendirme konusunda işbirliği yapmayı,
7. Kadın-Erkek Eşitliği konusunda toplumu bilgilendirici çalışmalar yürütmeyi,
8. Proje kapsamında düzenlenecek faaliyetleri desteklemeyi, bu çerçevede sahip olduğumuz her türlü fiziki ve sosyal donatıların proje kapsamında kullanılması ve bunların organize edilmesinde personele gerekli kolaylığı sağlamayı,

görev addederek **KADIN DOSTU KENT** olmayı taahhüt ediyoruz.

Kaynak: Tekinbaş, E., & Göker, G. (2015). Kadın dostu kent uygulama rehberi. Ankara: Berk Matbaacılık.

Kadın dostu kent bağlamında istihdam konusu da önem taşımaktadır (Şahin Cinoğlu, 2019, s.29). Kadın işgücü ve istihdam hususu dünya genelinde önem taşımakta, aynı zamanda hak ve özgürlükleri açısından sorun alanlarından birini oluşturmaktadır (Şahin Cinoğlu, 2019, s.29). Bir kadının emekleri sömürülmeden gelir getiren bir mesleğinin olması, dar kapsamda ailesini, geniş çerçevede ise toplumun refah seviyesini yükseltecek bir adımdır. Nihayetinde kadının refah düzeyinin artması, toplumun da gelişmesine neden olacaktır (Şahin Cinoğlu, 2019, s.29). Bu durum kadınların kendi yaşamlarında ve kamusal düzeyde karar almalarını da etkileyecek, ücretsiz olarak aile işçisi gibi gözüken veya kamusal alanda daha az ücretlerle çalıştırılan kadının güçlenmesini sağlayacaktır (Ecevit, 2015; akt. Şahin Cinoğlu, 2019, s.29).

Dolayısıyla kadın dostu kentler, kentin sunduğu fırsatlardan her bireyin eşit olanaklarla yararlanmasını sağlamaktadır (Şahin Cinoğlu, 2019, s.30). Eğitim hakkından eşit şekilde yararlanan kadının, kent mekânını rahatça kullanabilmesi, aktif bir yurttaş

olabilmesi, sağlık sekt6r6nden de eşit şekilde yararlanabilmesi, sosyo-k6lt6rel faaliyetler içinde bulunabilmesi, bir kentin kadın dostu kent olması açısından 6nem taşımaktadır (şahin Cinoğlu, 2019, s.33).

3.7. Kent ve Mahalle Planlaması

3.7.1. Kent B6t6n6:

Kentsel mekân b6t6n6nde kadınların da g6z 6n6nde bulundurularak planlama yapılması 6nemlidir ve bu konuda dikkat edilmesi gereken birçok husus vardır (Altay Balkan,2015; akt. Dint6rk, 2019, s.59). Bunlar; ulaşım, kent hizmetleri, açık- yeşil alanlar ve kamusal alanlar olarak kategorilere ayrılmaktadır (Altay Balkan,2015; akt. Dint6rk, 2019, s.59). Ulaşım hususunda dikkat edilmesi gereken konulardan biri ř6phesiz eşit koşullarda oluşan bir ulaşım sistemi var etmektir. Kadınların g6venlik tehlikesi g6z 6n6nde bulundurulduğunda erişebilirliğin g6venliğinin sağlanması, aynı zamanda ulaşım hizmetlerinde algılamanın kolay olması adına bilgilendirmenin b6t6nleyiciliğinin de sağlanması gerekmektedir (Altay Balkan, 2015; akt. Dint6rk, 2019, s.59). Sosyal stat6s6 farklı kadınların ihtiyaçları g6z ardı edilmeksizin ucuz ulaşım olanaklarının arttırılması ise kadınlar arasındaki eşitsizliğin de 6n6ne geçilmesini sağlamaktadır. Bu y6zden kent b6t6n6nde bu duruma da dikkat edilmesi gerekmektedir. Park sorununun 6z6lmesi ve kadınların kentsel mekân içerisinde rahat hareket edebilmeleri ise, kent planlamasında 6nerilmektedir (Altay Balkan, 2015; akt. Dint6rk, 2019, s.59).

Bir diğer hususu kentsel mekân içerisindeki hizmetler oluşurmaktadır (Altay Balkan,2015; akt. Dint6rk, 2019, s.59). Kent formunu hizmetlerinde çeşitliliğini sağlayabilmek amaçlı bu durumu dikkate alarak oluşturmak, kentsel mekânda k6lt6r merkezlerinin oluşumu, şehir içinde bilgilendirmelerin yapılması ve arttırılması gibi çalışmalar kadın dostu kent planlaması açısından 6nerilmektedir (Altay Balkan,2015; akt. Dint6rk, 2019, s.59). Açık alanlarda ve parklarda yapılması gereken hususlar ise, ilgili alanların arttırılması için çalışmalar yapılması, kent içerisindeki değerlerin korunması, otoyol veyahut 6retim alanları arasında da tampon yeşil alanlar oluşturulması şeklinde (Altay Balkan,2015; akt. Dint6rk, 2019, s.59). Kamusal alanda başka bir deyişle bireylerin ortak kullanım alanlarında ise, g6venliği sağlayabilmek adına kentsel mekâna kamera sistemlerinin geliştirilmesi ve arttırılması, kentsel mekânda yer alan ortak

alanların korunması ve amacına uygun halde kullanılması hususları gözetilmektedir (Altay Balkan,2015; akt. Dinçtürk, 2019, s.59). Ancak güvenliği sağlarken, “gözetim aracı” durumuna da dikkat etmek gerekmektedir. Örneğin kent güvenliğini sağlamak adına kentlerin her tarafını donatan güvenlik kameralarının özgürlükleri ihlal etme potansiyeli taşıdığına ve bir gözetim aracı haline dönüşme riskine de dikkat çekmek gerekir (Taşçı, 2016).

Nitekim kent bütününde bu hususlar uygulanırken toplumsal cinsiyete duyarlılığın göz ardı edilmemesi, eşitlikçi olunması, kadınların da planlama süreçlerinde söz hakkına sahip olmaları gibi olgularında ölçüt olarak belirlenmesi gerekmektedir (Altay Balkan,2015; akt. Dinçtürk, 2019, s.59).

3.7.2. Mahalle Bütünü

Mahalleler, kadınlar için önemli mekânsal alanlardır. Kent mekânında patriyarkal düzenin varlığından etkilenen kadınlar, ev çeperlerinde sosyalleşmektedir (Şenol Cantek vd, 2014 s.123). Böylelikle mahalle içinde yaptıkları sosyal toplanma günleriyle sosyalleşen kadınlar, çeşitli aktiviteler yaparak toplumsal ilişkilerini devam ettirmektedirler (Şenol Cantek vd, 2014, s.123). Ezcümle kadınların en yoğun kullandığı yerlerden biri de mahallelerdir (Altay Balkan,2015; akt. Dinçtürk, 2019, s.60). Aynı zamanda mahalleler, patriyarkal düzen ve toplumsal cinsiyet dinamiklerini büyük oranda yansıtip yeniden üretildiği yerellik ölçeklerini de oluşturur (Öztürk, 2024, s.127). Bu bağlamda mahalle bütününde gereken oluşumların var edilmesi, kadınların güvenliği ve yaşam standartlarının yükselmesine katkı sağlayacaktır.

Mahalle çevresinde hiyerarşik bağlantıların oluşumu, ulaşım da yayalara öncelik verilmesini sağlayacak uygulamaların yapılması, kadın taleplerinin de göz önünde bulundurulması, ulaşım hususunda sağlanabilecek kolaylaştırmalardır (Altay Balkan,2015; akt. Dinçtürk, 2019, s.60). Kadınların kolaylıkla alışveriş yapabilmelerini sağlayabilmek amacıyla konut alanlarına yakın ihtiyaç noktalarının yapılması ve mahalle içinde gerekli aktivitelerin yapılabilmesi adına uygulamaların oluşumu mahalle ölçeğinde yapılabilecek kentsel hizmetlerdendir (Altay Balkan,2015; akt. Dinçtürk, 2019, s.60). Kamusal alanı düzenlerken kadınlarında rahatlıkla ulaşabileceği ortak alanlar yapmak, yeşil alanların artırılması gibi önerilerin uygulanması bu hususta önemlidir (Altay Balkan,2015; akt. Dinçtürk, 2019, s.60). Bu uygulamalar yapılırken, mahalle içindeki

kültürel değerlerin onarım ve yıkım faaliyetleri arasında korunması, kentsel dönüşüm uygulamaları içerisinde kadınların güvenliğini sağlayıp gündelik yaşamlarını destekleyebilmek gibi hususlara da dikkat edilmesi gerekmektedir (Altay Balkan,2015; akt. Dinçtürk, 2019, s.60).

3.8. Avrupa ve Türkiye’den Kadın Dostu Kentler

1970’li yıllarda Avrupa’da toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili çalışmalar başlamış, bu çerçevede “Dünya Kadın Konferansları” gerçekleşmiştir (Dinçtürk,2019, s. 63). Hatta Meksika’da düzenlenen Birleşmiş Milletler Birinci Kadın Konferansı sonrasında, 1975-1985 yılları arasına “Kadın On Yılı” denmiştir (Dinçtürk, 2019, s.60). Kadın Dostu Kentleri arttırmak adına Avrupa’da bazı projelerde gerçekleştirilmiştir. Örneğin Yunanistan, İsveç, İtalya, Fransa, Belçika, Finlandiya’da karar mekânizmalarında kadın sayısını arttırmaya yönelik politikalar izlenmiştir (Şenol, 2008; Açıksöz, 2017; akt. Dinçtürk, 2019, s.64). Cinsiyetler konusunda istatistiksel çalışmalar Norveç ve Finlandiya’da yapılmış, Almanya Essen ve Frankfurt’ta, İsveç Stockholm’de Fransa Paris’te, Avusturya Viyana’da eşitlikçi birimler oluşturulmuştur (Şenol, 2008; Açıksöz, 2017; akt. Dinçtürk, 2019, s.64). Avrupa’nın çeşitli yerlerinde eşitlik planları hazırlanırken, Hollanda, İsveç ve İtalya’da toplumsal cinsiyeti de baz alan bütçelendirme çalışmaları yapılmıştır (Şenol, 2008; Açıksöz, 2017; akt. Dinçtürk, 2019, s.64). Aynı zamanda Avrupa’nın birçok kesiminde toplumsal cinsiyet çerçevesinde ulaşım planlamaları yapıldığı gibi, konut tasarımları da cinsiyete duyarlı hale getirilmiştir (Şenol, 2008; Açıksöz, 2017; akt. Dinçtürk, 2019, s.64). Şiddete engel teşkil edebilmesi adına güvenlik ve önemler de alınmıştır (Şenol, 2008; Açıksöz, 2017; akt. Dinçtürk, 2019, s.64).

Kanada’da kadının statüsü, 1970 yıllarında “Kadının Statüsü Bakanlığı” ile gerçekleştirilmiştir (Şahin Cinoğlu, 2019, s.57). Kanada Parlamentosu’nda, toplumsal cinsiyet bazında bir ihtisas komisyonu bulunmakta, kadının güçlendirilmesi amaçlanmaktadır (Şahin Cinoğlu, 2019, s.58). Toronto Şehir Konseyi, 1988 yılında “Güvenli Şehir: Kadına Yönelik Şiddetin Önlemesine Yönelik Belediye Stratejileri” adlı raporunu sunmuştur (Şahin Cinoğlu, 2019, s.58). Kanada Politika Alternatifleri Merkezi ise 2014 yılında, kadınların Kanada’da rahatlıkla kullanabilecekleri yerleri ve aynı zamanda kadınlar için en kötü yerleri ön izleyen bir rapor yayınlamıştır (Şahin Cinoğlu,

2019, s.59). Raporda incelenen 20 büyük metropolün, sağlık, güvenlik ekonomik koşulları ve eğitim gibi konularda erkek ve kadın arasındaki farkı göz önünde bulundurulmuştur (Şahin Cinoğlu, 2019, s.59).

Avusturya Anayasası'nda cinsiyete dayalı eşitsizliğin önüne geçilebilmek adına bir bütçeleme sistemi oluşturulmuştur (Şahin Cinoğlu, 2019, s.60). 1991 yılında Viyana'da "Kamusal Alanın Sahibi Kimdir? Kadınların Kentte Günlük Hayatı" isimli sergide toplumsal cinsiyete duyarlı kentsel planlama yaklaşımı için açıkça talepte bulunulmuştur (Şahin Cinoğlu, 2019, s.60). Viyana Belediyesi tarafından yürürlükte olan bir kılavuz yayınlanmış, toplumsal cinsiyete dayalı proje hedefleri, kaynakların eşit şekilde dağılımı, kentsel yapı ve düzenine vurgu yapılmıştır (Şahin Cinoğlu, 2019, s.62). 2013 yılında "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İzleme Raporu" ile siyasi katılım, istihdam, eğitim, güvenlik, kamusal alan, şiddet ve sağlık gibi alanlar takip edilmiştir (Şahin Cinoğlu, 2019, s.63).

Finlandiya'da ise, 1987 yılında kadın ve erkek eşitliğini kabul eden bir kanun yayınlamıştır (Şahin Cinoğlu, 2019, s.63). 2015 yılındaysa "ayrımcılık yasağı kabulü" ile güncellenen kanunda, her türlü ayrımcılığa karşı önlem alınması adına cinsiyete dayalı eşitlik planı ile düzenlemeler yapılmıştır (Şahin Cinoğlu, 2019, s.63).

Ülkemizde Kadın Dostu Kent projesi, cinsiyet bazında yerel yönetimlerin içinde bulunduğu ilk proje özelliği taşır (Dinçtürk, 2019, s.64). BM Kalkınma Programı ve Nüfus Fonu tarafından yürütülen, İsveç Uluslararası İş birliği ve Kalkınma Ajansı tarafından da finanse edilen proje, 2006 yılında kadın örgütleri ve yerel yönetim diyaloglarının artırılması amacıyla ortaya çıkmıştır (Dinçtürk, 2019, s.65). Projenin ilk aşamasında, 2006-2010 yılları arasında Şanlıurfa, İzmir, Nevşehir, Kars ve Trabzon'da İçişleri Bakanlığınca uygulanmış, proje BM kuruluşları, birçok ülke, Sabancı Vakfı ve Kadın destekçi STK'lar tarafından da desteklenmiştir (Dinçtürk, 2019, s.65). Projenin ilk aşamasında olumlu gelişmelerin yaşanması, projenin ikinci aşamasına geçilmesine de neden olmuştur. Böylelikle, 2011 yılında projeye Malatya, Gaziantep, Mardin, Samsun, Bursa, Adıyaman, Antalya ve Bursa da dahil edilmiştir (Dinçtürk, 2019, s.65). Cinsiyet eşitliğinin sağlanmasıyla yerel yönetimlerin bu konuda güçlendirilmesi, hedeflenen hizmetlerin gerçekleştirilmesi, cinsiyete duyarlı bütçeleme sisteminin oluşturulması, STK'ların desteklenmesi, toplumsal cinsiyete duyarlı planlamaların artırılması ve

cinsiyet eşitliği baz alınarak oluşturulan yasal önerilerin var edilmesi gibi durumlar ise, projede beklenen sonuçlardır (Dinçtürk, 2019, s.65).

Türkiye’de Kadın Dostu Kent projesi kapsamına dahil olan illerde gerçekleştirilen birçok faaliyet bulunmaktadır. Örneğin projenin ilk aşamasında İzmir’de imar yönetmeliği kapsamında kadın kuruluşları ile görüşülerek kadınların görüşleri değerlendirilirken, halka cinsiyet eğitimleri verilmiştir (Dinçtürk, 2019, s.66). Kars’ta kadın STK’larından ve kent konseyi bünyesinde kadın meclisi başkanının da aralarında bulunduğu heyet, Kars ili mahallelerini ziyaret ederek hemcinslerinin şikâyet ve önerilerini dinlemiş, ihtiyaç ve sorunlarını tespit ederek planlamalarını bu yönde iletmişlerdir (Dinçtürk, 2019, s.66). Nevşehir’de “Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitlik Şartnamesi” imzalanmış, Şanlıurfa’da mahalle yönetiminde kadınlarında görüşlerinin önemini vurgulamak adına cinsiyet eğitimleri verilmiştir (Dinçtürk, 2019, s.66). Trabzon’da Yerel Eşitlik Eylem Planı’nın sahiplenilmesi adına Eşitlik Birimleri Çalıştayı gerçekleştirilmiştir (Dinçtürk, 2019, s.66). Projeye daha sonra katılan ve projenin ikinci aşamasını oluşturan illerden Adıyaman’da ise “Kadın Dayanışma Merkezi” kurulması hedeflenmiş, Antalya’da toplumsal cinsiyet stratejik bir hedef haline getirilmiş, Bursa’da meclise sunulmuş olan önergelerin toplumsal cinsiyete uyumu denetlenmiş, Gaziantep’te toplumsal cinsiyetin de içinde bulunduğu şiddet ve ayrımcılık gibi konularda da farkındalık kazanmak adına birçok çalışma gerçekleştirilmiştir (Dinçtürk, 2019, s.66). Samsun’da “İhtiyaç Analizi” ile bir ilke imza atılmış olup, il bazında cinsiyete duyarlı veriler elde edilerek etki analizleri yapılmıştır (Dinçtürk, 2019, s.66). Mardin’de “Krizle Acil Müdahale Ekibi” kurularak, şiddete uğrayan kadınlara daha hızlı hizmet sunmak amaçlanmıştır (Dinçtürk, 2019, s.66). Malatya’da da bu yönde çalışmalar yapılmış, şiddete uğrayan kadınlara ücretsiz danışmanlık hizmeti verilmiştir (Dinçtürk, 2019, s.66).

Nitekim, kadınlar ile erkeklerin kentleri farklı deneyimledikleri, kentte verilen hizmet ve hedeflenen hizmetlerden de anlaşılmaktadır. Kadınlar kentte yaşarken erkeklere göre daha çok güvenlik endişesi yaşarken, kenti erkekler kadar rahat kullanamamakta, hareket alanları bu bağlamda daralmaktadır. Kadınların kente erişiminin, toplumsal cinsiyet bazında ayırım ve eşitsizliklerle mücadele ederek kazanıldığı ortadadır.

Dolayısıyla, iki farklı kodlara sahip olan mekânlarda kadınların kente erişimi, kent deneyimi ve kent algısı değişmektedir. Buradan hareketle de sosyo-ekonomik profilin kadınlar arasında da farklılaşmaya neden olduğunu somutlamak amacıyla, Erzincan kent merkezindeki sosyo-ekonomik olarak birbirinden farklı iki mahalle çalışmaya konu olmuştur. Böylelikle kadınlar arasındaki sosyo-ekonomik farkın kenti algılama ve deneyimlemede önemi vurgulanmıştır. Kentler üzerinde yapılacak projelerde bu hususun göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Araştırma Katılımcılarının Yaşadıkları Mahalle Özellikleri

Farklı coğrafyalarda yaşayan kadınların, toplumsal düzen doğrultusunda değişen hayatları genel olarak aleyhlerine olmuştur. Başka bir ifadeyle, kadınlar yaşadıkları mekânlarda erik tahakküm sebebiyle geri planda kalmışlardır. Bunun sebebi patriyarkal hegemonyanın hâkim olduğu toplumlardır. Bu sistemin baskıladığı kadınlar, gündelik yaşantısında sıkıntı çekmek şöyle dursun, yaşadıkları coğrafyalardaki kültürel, siyasi, ekonomik, sağlık ve hukuki alanlarda da problem yaşamaktadır (Garipoğlu & Şanlı, 2021). Yaşanılan bu tür problemler, kendini “öteki” olarak sınıflayan toplumun da içinde varlığını sürdürmeye çalışan kadın için çeşitli dezavantajlar sunmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine maruz kalan kadınlar, kültürel normlar dolayısıyla eğitimden uzak bırakılarak, ekonomik getirilerine engel olunup, sosyal hayattan dışlanmakta ve yoksulluğa terk edilmektedirler. Böylelikle özel alanda varlığını sürdürüp, kamusal alandan dışlanarak, aktif yurttaş olmaktan uzak bir yaşam içindedirler (Garipoğlu & Şanlı, 2021). Bu sebeple yoksulluğun var oluşu aslında bir süreçtir. Eğitimsizliğin baş gösterdiği toplumların yoksul topluluklar olması kaçınılmazdır. Eğitimsizlik, sosyal dışlanmayı var ederek insanları içe kapatmakta ve belli mahallelerde yaşamalarına sebep olmaktadır. Bu durum yoksulluğa evrilerek insan yaşamını etkilemektedir. Kadınların bu durumdan daha fazla etkilenmeleri ise kaçınılmazdır. Ataerkil topluluğun yanı sıra, yoksullukla da mücadele eden kadınlar, var olma çabalarına ek olarak yaşayabilme sorumluluğunu da almaya mecbur bırakılmıştır. Özel alana hapsedilen kadınlar, eğitim göremeyerek dış dünyadan uzaklaşacak, ekonomik anlamda ise bir kentte kendilerini düzgün hayat koşulları bakımından var edemeyeceklerdir. “Öteki” denilen kadınlar, etnik durumlarından ötürü sosyal dışlanmaya da maruz kaldıklarında, toplumsal cinsiyet eşitsizliği daha da derinleşmektedir (Garipoğlu&Şanlı,2021).

Bir kulübede daha farklı düşünülürken bir sarayda düşüncenin değişeceğini söyleyen Ludwig Feuerbach, farklı mekânlarda yaşamının düşünce ve yaşam tarzlarında fark yarattığını somutlamıştır (Ata, 2016, s. 46). Bundan dolayı mahallelerde yaşayanların, genel olarak ekonomik yapıları gibi kültür yapıları da birbirleri ile paralellik göstermektedir. Bu çerçevede hayatlarını farklı sosyo-kültürel ilişkiler ağı içerisinde sürdüren bireyleri biçimlendiren aslında kent mekânlarıdır (Aktaş, 2017, s.138). Sosyalizasyon süreçleri gibi, aynı kimlik, statü ve prestijde olan kişileri bir araya getirerek mahalleleri de oluşturmaktadır. Mahalleler bu bakımdan önem taşımaktadır. Ayrıca toplumsal cinsiyet normlarını, ataerkil dinamikleri de somutlayan yerel ölçekler mahallelerdir (Öztürk, 2024, s.127). Bu bağlamda mahalle dinamikleri kent gelişim ve değişim durumunu gösterirken, mahalle statikleri kent genelini yansıtmaktadır (Bakioğlu & Titiz, 2023, s.176).

Teori kısmında da tartışılmış olan Marksizm ise, bu çalışmanın çerçevesini oluşturmaktadır. Marksizm ve Feminizm arasında ekonomi ve güç ilişkilerini ele alan bir bağ vardır. Marksizm'e göre toplumu iki sınıf oluşturmaktadır. Bunlardan ilki sermayeye ve üretim araçlarına sahip olan burjuva sınıfıdır (Egemen, 2023, s. 117). İkinci sınıf ise kapitalist toplumda emeğini ücret karşılığında satan proletaryadır (Egemen, 2023, s.117). Nitekim bu iki sınıf arasında bir çatışma mevcuttur. Bu durumdan kaynaklanan sorunların çözülmesi için de sınıf ve kapitalist düzenin kaldırılması gerekmektedir.

Marksist feminizm ise kapitalist sistem içerisindeki sınıf ilişkileriyle kadın emeğinin sömürülmesi arasında ilişki kurmaktadır (Egemen, 2023, s.117). Marksist perspektif toplumları sınıfsal çatışma ve üretim ilişkisiyle, sömürülen emek ve üretim üzerinden incelerken, feminizm toplumsal cinsiyetin güç dinamikleri üzerindeki etkisini konu almaktadır. Kadınların kurtuluşunun, sınıf mücadelesinin var olduğu toplumların dönüşümünde arayan Marksist ideoloji, toplumsal cinsiyet probleminin var oluş sebebini emek piyasasında kadınların ikincilleştirilmesinde aramaktadır.

Kapitalist toplumda sınıf ilişkilerinin olması, kadınları erkeklerden daha dezavantajlı bir hale getirmektedir. Eril tahakküm sebebiyle ezilen kadınlar, bir de sınıfsal çatışmanın içerisinde yer alınca gündelik yaşam pratiklerinde soyutlaşmakta, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine maruz kalmaktadır. Ezcümle Marksizm, güç, prestijin etkisine vurgu yapmaktadır (Gimenez, 1975, s.70).

Liberal ve radikal feminizmin kadınların ezilmesi konusunu eksik açıkladığını savunan Marksist feminizm, kadınlar arasındaki sınıf farklılığına da vurgu yapmaktadır (Egemen, 2023, s.130). Marksist feministlere göre, tüm kadınların deneyimlerinin aynı olduğu ve çıkarlarının ortak olduğu düşüncesi yanlıştır (Egemen, 2023, s.130). Dolayısıyla kadınların kent deneyimleri, sınıf ve güç ilişkisine bağlı olarak da değişmektedir. Bu bağlamda araştırmamıza konusu olan Erzincan kent mekânında yaşayan kadınların mekân ile ilişkileri doğrultusunda etkileşimlerini incelerken, yaşadıkları mahallelerin sosyo-ekonomik durumu, kültürel veyahut etnik yapısını da göz önünde bulundurarak, kentsel mekânı deneyimlerken yaşamış oldukları sıkıntıların farklarına da vurgu yapılmak istenmiştir. Bu çerçevede araştırmamız Demirkent Mahallesi ve Ersevenler Mahallesi'nde gerçekleşecektir. Demirkent Mahallesi'nde 16 katılımcı, Ersevenler Mahallesi'nde ise 12 katılımcı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

4.1.1. Erzincan'ın Çukur'u: Ersevenler

1923 Lozan Antlaşması ile gayrimüslimlerin azınlık olarak tanınmasıyla ülkedeki azınlıkların varlığı tanımlanabilir (Marsh, 2008, s.20). İngiliz çingenelerinin 1570 yıllarında yaşam sıkıntıları ve yasalar altında ezilmeleri sonucu Osmanlı Devleti'ne sığındıklarını belirten Marsh, çingene olarak tabir ettiği kişilerin Türkiye'de ikincil vatandaş olarak görüldüğünü ve kötü koşullar içerisinde yaşama zorlandığını ifade etmiştir (Marsh, 2008, s.29). Türkiye'de yaşayan çingeneler bu bağlamda üç başlıkta incelenmektedir. Domlar, Romanlar ve Lomlar. En önemli özellikleri ise kimlik çeşitliğidir (Marsh, 2008, s.22). Romanlar daha çok doğu kentlerinde ve İstanbul'da yaşayan, belirli mahallelerde oturan ve ayrımcılığa maruz kalan topluluklardır (Marsh, 2008). Ortadoğu çingenelerinin devamı niteliğinde olan Domlar ise, daha çok güneydoğu ve doğu illerinde yaşamaktadırlar. Esas dilleri Domaridir. Çoğu göçebe bir hayat sürdürmekte ve yoksuldurlar (Marsh, 2008). Marsh, Lomların kökenin belirsiz olduğunu ve romanlar batıya ilerlerken onlardan ayrılıp Anadolu'nun doğusuna ilerleyen topluluklar olarak tanımlamaktadır (Marsh, 2008). 1870 yıllarında Ruslar tarafından göçe mecbur edilen kişilerdir. Karadeniz ve Kuzeydoğuda yaşamlarını sürdürmekte olup, "poşa" olarak adlandırılmaktadırlar (Marsh, 2008). Çoğunluğu tarımla uğraşmaktadır. Anadilleri lomavren olmakla birlikte, anadillerini kaybetmişlerdir (Marsh, 2008). Bu topluluklar çoğunlukla dışlanmaktadır. Bu yüzden kendilerini bir yurttaş olarak görürken,

dış dünyada onlara “çingene” tabiri kullanılmaktadır. Marsh, yaptığı araştırmada bu toplulukta yaşamını sürdüren birçok kişinin kendini “çingene” olarak görmediğini belirtmiştir (Marsh,2008). 2006 yılında Erzurum ilinde “poşa” topluluğu olarak görülen ve Çağlayan Mahallesi’nde yaşayan erkek katılımcılar ile görüşülen bir araştırmada, katılımcılardan kimisi kendini “poşa” olarak tanımlamış, özellikle poşa olarak adlandırılan kişilerin güvenilmez ve suç oranlarının yüksek olduğu önyargısının varlığını sürdürdüğünü belirtmişlerdir (Marshall, 2008). “Poşa” varlığı Erzincan’ın Ersevenler Mahallesi’nde de görülmektedir. Günlük yaşamda kadınlar kamusal alandan ziyade özel alana hapsedilirken hem kadın olup hem de “poşa “olarak adlandırılan kadınlar kamusal alanda görünür oluşlarını kaybetmektedir (Garipoğlu & Şanlı, 2021; Arpacı, 2021). Dışlanma ve ayrımcılık kadınları zorlamakla kalmayıp, yaşamlarını da kısıtlamaktadır (Garipoğlu & Şanlı, 2021; Arpacı, 2021; Karakoç, 2021). Öyle ki özel alandan kamusal alana çıkış sebeplerinden ilk unsur ev geçimini sağlayabilmektir (Garipoğlu&Şanlı,2021). Ardziv Makrikiği (2016) sosyal dışlanmaya maruz kalan “poşa” kadınların kamusal alan ve özel alanda da hayatın yükünü omuzladıklarını, ekonomik anlamda da çorap örmek, elekçilik yapmak, hatta ne gerekirse çalışıp tüm kazandığını ev reisi olarak gördükleri eşlerine verdiklerini belirtmiştir (Garipoğlu & Şanlı, 2021; Arpacı, 2021). Gündelik yaşam, toplumsal olarak bu kadar geniş yaşanmasına ve önemli olmasına rağmen, kadınlar hala toplumsal yaşamda istedikleri kadar var olamamakta, bu yaşam şartları gündelik işleri oluşturduğu için, kendini somut olarak gösteremez durumda olan kadınlar boşluk hissine kapılmaktadırlar (Garipoğlu & Şanlı, 2021; Arpacı, 2021). Lefebvre de bu durumu kadınları dünyadan yabancılaştırıp soyutlayarak ve baskılayarak apolitik bir nesneye dönüştürme olarak açıklamaktadır (Garipoğlu & Şanlı, 2021; Arpacı, 2021). Dezavantajlı olarak nitelendirilebilecek olan “poşa” toplumu içerisinde kadınların varlığı erkeklerden daha geri planda kalmaktadır. Genç yaşta evlendirilerek özel alana bir nevi mecbur bırakılmaktadırlar (Balyan,2017).

Mahalleler aynı zamanda etno-kültürel kimlikleri de yansıtmaktadır (Bakioğlu & Titiz, 2023, s.172). Sınıfsal boyutu da gösteren mahalleler, kentin kolektif yapısı ortaya çıkarırken, kentin mekânsal farklılıklarının boyutunu da somutlamaktadır (Bakioğlu & Titiz, 2023 s.172). Belli etnik gruplar, kent yoksulluğunu daha derin hissetmektedir (Bakioğlu & Titiz, 2023 s.172). Bunun sebebi, kent içerisinde dışlanıp ötekileştirilerek emek piyasasından da dışa itilmeleridir (Bakioğlu & Titiz, 2023 s.172). Ersevenler

Mahallesi bu açıdan önemli bir örnek teşkil etmektedir. Çünkü Ersevenler Mahallesi, Erzincan'da mekânsal ayrışmanın somut olarak görülebileceği önemli bir yerleşim alanıdır. Buradaki yerel halk “poşa” olarak adlandırılan Lomlar'dan oluşurken, kent içerisinde soylulaştırma çalışmaları sonucunda ise kent çeperindeki bu mahalleye yerleştirilmişlerdir (Bakioğlu & Titiz, 2023 s.173). 2003 yılında “Erzincan Çarşı Mahallesi Kentsel Yenileme ve Gecekondu Dönüşüm Projesi” kapsamında TOKİ tarafından yapılan projede, gecekondulaşan yapılar tasfiye edilmiştir. Ancak, yapılaşma sonucu tasfiye edilen alan, sosyo-ekonomik açıdan orta sınıf aileler yerleştirilmiş, başka bir ifadeyle alan soylulaştırılmış, burada gecekondu da yaşayan aileler ise, kentin çeperindeki Sancak Mahallesi ve Ersevenler Mahallesi'ne gönderilmiştir (Bakioğlu & Titiz, 2023 s.184). Ersevenler Mahallesi bu açıdan yoksul bir mahalledir. Kamu hizmetleri sınırlı olup, yapılaşma gecekondu şeklindedir. Sosyal dışlanma ve rant politikaları sonucunda gettolaşarak kent çeperinde yaşayan bireyler, suçla anıldıklarından dolayı, emek piyasası dışına da itilmiş, iş bulamama, kentte dışlanma, “poşa” olarak anılmakta ve yoksulluğa mecbur kalmaya devam ettirilmektedir (Bakioğlu & Titiz, 2023 s.183).

Öteki olarak görülen bireylerin yaşam alanı olan Ersevenler Mahallesi, benzer mahalleler ile paralellik göstermektedir. Dışlanmış insanların adeta yan yana geldiği, başka bir ifadeyle “gettolaştığı” mahalleler, genel olarak toplumsal sorunların daha fazla görüldüğü mekânlar halini almıştır (Bakioğlu & Titiz, 2023 s.179). “Girilmeyen alan” olarak görülen ve mekânsal damgalanmalara maruz kalan bu mahalle özellikleri, Ersevenler Mahallesi bütününde de görülmüştür (Bakioğlu & Titiz, 2023 s.179). Araştırma boyunca, araştırmanın merkezindeki bir “kadın” olarak, mekâna girişte sıkıntı yaşamış olmanın yanı sıra, Ersevenler Mahallesi dışında kalan, ancak mahalleye yakın bir yerde konumlanan İzzetpaşa Mahallesi'nde yaşayan bir katılımcı Ersevenleri “Çukur” dizisine benzeterek, aslında mahallenin dışarıdan izlenimine güzel bir örnek oluşturmuştur.

EK 9: *Hocam Çukur'u -diziden bahsediyor- izlediniz mi ha işte hocam Erzincan normal bir memleketse Çukuru Ersevenler.*

Ersevenler Mahallesi'nde yaşayan bireylerin kendilerini “poşa” olarak tanıtmaları rahatsızlık verirken, fiziksel olarak birbirine yakın olan İzzetpaşa Mahallesi'nde yaşayan

bireylerin kendilerini onlardan ayırması oldukça ilginçtir. Kent çeperinde yaşayan bireylerin birbirleri arasında dahi bu şekilde farklılaşması, kadınların işini daha da zorlaştırmaktadır.

Mahalle hayatlarını nasıl tanımladıklarına dair sorulan soruda 12 kadının vermiş olduğu cevaplar birbirine yakın olmuştur. Erzincan içerisinde kendilerini dışlanmış hissetmelerinin vermiş olduğu etkiyle sorulara önce daha kapalı cevaplar veren katılımcılar, “çukur” benzetmesinden sonra biraz daha detay vermişlerdir.

EK8: “Mahallenin hepsi kötü değil ama erkeklerden kaynaklı mahallenin adı da kötüleniyor bence.”

EK9: “Poşa mahallesi diyorlar genelde ama hepimiz değiliz ya. Tehlikeli diyorlar ailem zarar görmedi benim ben mahalle hayatımdan memnunum hiç de sıkıntı yok.”

EK10: “Çok kolay konuşuyorlar onları beklerim bir gün kalsınlar yanımızda hatta 1 hafta aslında düşündükleri şeylerin olmayacağını görecekler

EK11: “Bizim mahallemizde suçlular da var hepimiz birlikte yaşarız o yüzden kuru ağacın yanında yaş da yanyor tabi. Ben mahallemden memnunum diğer mahalleri de pek bilmem bu yüzden diyeceğim bir şey yok. Hurdacılık yüzünden lakap takılıyor insanlar da bizi kötü belliyor”

Mahalle hayatını tanımlarken sosyal çatışmanın da var olduğunu belirten cümlelerin varlığı Ersevenler Mahallesi katılımcılarında fazlasıyla vurgulanmıştır. Mahalle içerisinde suçlu ve suç durumlarının mevcut olduğunu ancak kendilerinin onlar gibi olmadığını kanıtlamaya çalışan Ersevenler Mahallesi kadın katılımcılarının aksine Demirkent Mahallesi kadın katılımcıları daha çok mahallelerinin sessiz ve sakinliğine vurgu yaptıkları görülmüştür.

DK4: “Mahallemiz çok sessiz sakin yani herhangi bir gürültü bile olmuyor. Genel olarak sakin bi yer. Rahatım diyebilirim.”

İki farklı koda sahip olan mahallelerdeki kadın bireylerin, mahalle hayatlarını farklı tanımladıkları görülmüştür. Araştırma çerçevesini oluşturan Marksist perspektiften bakıldığında, bu durumun kenti deneyimleme üzerinde de farka sebep olacağı açıktır.

4.1.2.Dörtyol'dan Yukarısı Şehir, Dörtyol'dan Aşağısı Köy...

Sosyal ilişkilerin ve mekânsal ilişkilerin birbiriyle olan bağıını savunan Park, fiziksel mesafelerin bir nevi sosyal mesafeleri belirlediğini vurgulamıştır (Bakioğlu & Titiz, 2023 s.177). Erzincan kenti içinde bu durumu söylemek mümkündür. Ersevenler Mahallesi ile araştırma konumuz olan diğer mahalle Demirkent Mahallesi birbirinden uzaktır. Aşağıda haritada da görülen mahalleler uzaklığı aslında birbirinden sosyal ilişkiler açısından da uzak olan bireylerin fiziksel uzaklığına örnektir. Demirkent Mahallesi ile Ersevenler Mahallesi arasında 7 km uzaklık farkı bulunmaktadır.

***EK 2:** Valla biz genelde şöyle deriz dört yoldan yukarısı şehir hayatı dört yoldan aşağısı köy hayatı. Böyle tarif edebilirim en fazla.*

Kızılay Mahallesi'nde bulunan Dörtyol mevki güney ve kuzey yönlü olarak tanımlayan katılımcı, dışlanmanın kent çeperlerinde yansıyışını göstermiştir.

Demirkent Mahallesi ise Ersevenler Mahallesi'nden sosyo-ekonomik olarak oldukça farklıdır. Genel olarak memur ve akademisyen kesimi ailelerin oturdukları yaşam alanı, Erzincan'a taşınan kişilerin yaşaması için ilk önerilen mahallelerdendir. Mahallelerin örtük şekilde kimlik kategorilerince algılandığı gözlenen kentte, Erzincan'a gelecek kişilere yaşaması ve yaşamaması gereken mahalleler hakkında tavsiye verildiği gözlenmektedir (Bakioğlu & Titiz, 2023, s.181).

***DK 9:**” Ya sorduğumuzda burayı tavsiye ettiler bize benim Erzincanlı bi kaç tane arkadaşım vardı yani burdan ev u tutarsam rahat edeceğimi söylediler bizde bunun üzerine bu muhiti seçtik tavsiye üzerine geldik yani”*

Mekânsal ayrışmanın kimlik ekseninde sirayet ettiğini ve yeniden üretildiğini gösteren bu durum, ekonomik, etnik, kültürel anlamda insanları bir araya getirerek mekânlar inşa etmektedir (Bakioğlu & Titiz, 2023, s.181). Hurdacılık ile uğraşan veyahut işsiz olan kişiler kent çeperindeki Ersevenler Mahallesi'ne kendilerini adeta layık görürken, kente yeni gelen ekonomik anlamda güçlü bireyler, Demirkent Mahallesi'nde yaşayarak, Ersevenler Mahallesi'ni “girilmeyen alan” olarak görebilmektedir.

EK 8:” Ya duymuşsunuzdur biz genel olarak hurdacılıkla uğraşırız böyle olunca da hurdacılık meslek olarak görülüyor ee bir de suç durumları. Oysa bütün mahalleler kötü olabilir yani herkes bir değil ki”

Aynı zamanda arsa rayiç bedelleri tekrardan incelendiğinde iki mahalle arasındaki fark açıkça görülmektedir.

Arsaların piyasadaki değerleri Tablo 4.1’deki gibidir. Kent çeperlerine yerleştirilen kişiler arsa rayiç bedeli düşük alanlarda yaşamaktayken, sosyo-ekonomik durumu yüksek olan kişilerde bu durumun tersi gözlenmektedir. Ancak Ersevenler Mahallesi’nde, Hava alanı yolu caddesi ve Yeni Çevre yolu caddesinde arsa rayiç bedelinin yükseldiği görülmektedir. Mahalle kapsamında yer alan bu caddelerde yaşam alanları bulunmamakla birlikte, işlek caddeler olması sebebiyle bu şekilde olduğu belirtilmelidir. Ancak havaalanının yakınında bir yerleşim yeri olan Ersevenler Mahallesi, bu konuda da dezavantajlıdır. Havaalanına yakın yerlerde oturanlarla alakalı bir araştırma yapan Evans (2013), buradaki çocukların aşırı gürültü sebebiyle okuma becerilerinin daha geç geliştiğini saptamıştır (Karataş, 2013, s.84). Genel olarak bu bölgelerdeki nüfusun eğitim seviyesi düşük hanelerden oluştuğu, gecekondulaşmanın görüldüğü ve işsizlik oranının fazlaştığı gözlenmektedir (Turan & Turan, 2008, s.164).

Tablo 4. 2: İki mahallenin Arsa Rayiç Bedelleri

Mahalle Adı	Ada-Parsel bazlı Rayiç Değeri Ortalaması (2024)	Mahalle Nüfusu (2023)
Demirkent Mahallesi	142,67 TL	3647
Ersevenler Mahallesi	133,5 TL	948

4.1.3. Kadınların “Altın Kafes’i”

Araştırmamızda konu olan Demirkent Mahallesi’ndeki katılımcıların genel olarak ekonomik düzeyi orta-yüksek hallidir. Ersevenler Mahallesi’ndeki katılımcıların ekonomik düzeyi ise yoksul olarak tanımlanabilir. Bu durum araştırmamızın amacı olan Erzincan kentinin deneyimlenmesi açısından kadınlar arasında bir farkın gözetilip gözetilmediğini somutlayacaktır.

Ersevenler Mahallesi'nde katılımcı sayısı 12, Ersevenler Mahallesi içerisindeki katılımcıların ortalama yaşı 30,1 iken, Demirkent Mahallesi'ndeki katılımcı sayısı 16 ve katılımcıların ortalama yaşı 36,6 olarak belirlenmiştir. Kent çevresinde yaşayan kadınların çoğu okuma yazma bilmeyen ya da ilkokul mezunuyken, Demirkent Mahallesi'ndeki kadınların eğitim durumu daha iyi durumdadır. Bu durum kenti deneyimlemeleri de farklılaştırmaktadır. Aynı kent içerisinde farklı deneyimler kazanan kadınların ortak problemleri olduğu gibi istekleri de birbirinden farklılaşmaktadır.

Mahalle tanımlaması istendiğinde görülen en büyük fark, Demirkent Mahallesi katılımcılarının daha bireysel yaşamalarıdır. Komşuluk anlayışının zayıf olması, bireylerin kendi içlerinde daha çok yaşadığını gösterirken, Ersevenler Mahallesi'nde bu durum geçerli değildir. “Dışlanmış” hissettiklerinden dolayı birbirlerine daha sıkı tutunan mahalle bireylerinin, komşuculuk ilişkileri çok iyidir.

Ancak gözlenen başka bir durum, iki farklı mahalle içinde yaşayan kadınların da mahalle içi hayatlarından memnunken, mahalle dışına çıkmalarının rahatsız ediciliğidir. Kadınlar, kendi mahallelerinde daha güvenli hissederken, başka sokaklar onlara tehlikeli gelebilmektedir. Adeta “her horozun kendi çöplüğünde öttüğü” bir durumdan bahsedilebilir.

EK 6: *“Bunu nasıl anlatırım bilmiyorum ama bazen esmer olduğum için bile bana bakışlar değişiyor ben sevmiyorum tanımadığım yerlerde gezmeyi.”*

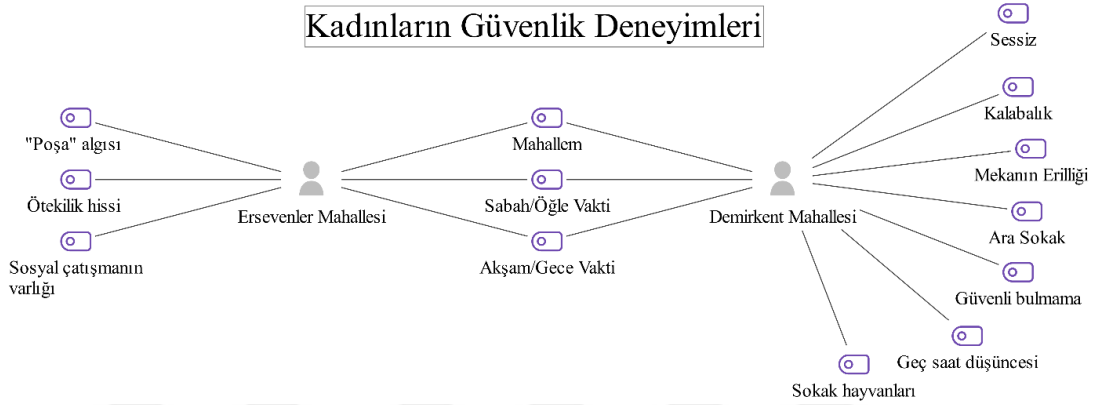
DK 14: *” Ya yaşadığım yere alıştığım için onun dışında kalan yerler bana farklı geliyor hani yaşam koşulları açısından daha iyi burası gruplanarak yaşıyormuşuz hissi var.”*

Erzincan'ın farklı semtlerinde yaşayan bu kadınların ortak noktası kendi mahalleleriyle bütünleşmeleriyle, farklılıklar farklılaşmaktadır. Ersevenler Mahallesi'nde yaşayan kişiler, giyimleri, etnik yapıları, “poşa” olarak adlandırılmaları hatta ten esmerliklerinden kaynaklı mahalleleri dışına çıkmak istemezken, Demirkent Mahallesi katılımcıları kendi mahallelerinin huzurlu oluşu ancak diğer sokakların kalabalığını hissetmek istemeyişleri akabinde yaşam koşulları arasındaki farkı gördükleri için mahalleleriyle özdeşleşmişlerdir.

Bu farkları daha iyi görebilmek adına 4 parametreyi araştırmamızda incelemek mümkündür.

4.1.3.1. Kadınların Güvenlik Algısı

Şekil 4. 1: Maxqda İki Vaka Analizi

Maxqda’da yapılan İki-Vaka analizinde Ersevenler ve Demirkent Mahallesi katılımcılarının ortak noktaları gibi farklılara vurgu yaptıkları da görülmektedir. Kentte yaşayan kadınların kenti farklı algılayışları, aradaki uyumsuz yaşamı da göstermektedir. Ersevenler Mahallesi’nde yaşayan kadınlardaki “mahalleyi benimseme” duygusu fazladır. Turut ve Özgür bu durumu “mekânı kendileme” olarak tarif etmektedir (Turut & Özgür, 2018,s.159). Bunun sebebi kent çeperinde ortak bir yaşam sürdürmeleridir. Birbirlerine benzeyişleri, onları kent içerisinde daha da yakınlaştırırken, kent merkezinde dışlanmış hissetmelerine sebep olmaktadır. Oysa Demirkent Mahallesi’ndeki “mahallem” düşüncesi, mahalleyi tavsiye etme açısından da önemlidir. Mahallenin sessiz ve sakin oluşu, bireylerin daha bireysel yaşayışları onları daha mutlu hissettirmekte, Demirkent Mahallesi’nin iç huzurunu da arttırmaktadır. Demirkent Mahallesi, kent çeperindeki yoksul bireylerin kolayca ulaşabileceği bir yer değildir. Bu durum zaten mahalle içini güvende kılmakta, mahalle sakinlerinin de “mahallem” düşüncesini daha da desteklemektedir.

DK 8: “Arkadaşlar doğru diyo komşuculuk yok pek burada tanıdıklarımızla daha çok görüşürüz. Mahalle olarak da güzel mahallemiz sessiz sakin genelde herkes burada oturmak ister güvenilir biraz daha.”

Diğer bir konu iki mahalle katılımcılarının da zamanı nasıl çerçeveledikleridir. Ersevenler Mahallesi katılımcıları zamansal farkın çok olmadığını istedikleri zaman

dışarı çıktıklarını belirtse de mülakat sürecinde söyledikleri ile tezatlıklar oluşturmuşlardır. Kendilerini “öteki” olarak görmeleri, onların kent deneyimlerini de abartı olarak göstermelerine sebep olmuştur. Bu durum göz önünde bulunduğunda aslında kadınların kendilerini güvende hissedişlerinin yanında mahalle çevresinde gezen polis devriyeleri olduğunu, kent merkezine yakın konumlandığı ve kentin küçük olmasından faydalandıkları için otobüs saatlerini dilediğince kullanabildiklerini, bu yüzden mahallede komşuları olarak gördükleri kişilerle diledikleri zaman dışarı çıkabildiklerini belirtmişlerdir. Dışarı çıkmalarında bir sorun olmadığını söyleseler de mahalle içindeki suç olguları onları da tedirgin etmektedir.

EK8: “Mahallenin hepsi kötü değil ama erkeklerden kaynaklı mahallenin adı da kötüleniyor bence.”

Bu konuda mülakat yapılan okuldaki okul müdürü, buradaki insanların çoğunun yaşam şeklinin içerisinde suç durumlarının normalleştiğini belirtmiştir. Dolayısıyla kişiler ile suç durumları içselleşmiştir.

EK11: “Bizim mahallemizde suçlular da var hepimiz birlikte yaşarız o yüzden kuru ağacın yanında yaş da yanıyor tabi. Ben mahallemden memnunum diğer mahalleri de pek bilmem bu yüzden diyeceğim bir şey yok. Hurdacılık yüzünden lakap takılıyor insanlar da bizi kötü belliyor.” Sosyal çatışma varlığı, Erzincan kentinde yaşayan birçok kişinin Ersevenler Mahallesi’ne karşı ön yargı oluşmasına neden olmuştur. Ancak görülmektedir ki Ersevenler Mahallesi içerisinde yaşayan kadın bireyler de bu durumun erkeklerden kaynaklandığını belirterek aslında sosyal çatışma ortamının var olduğunu belirtmiştir. Elbette bu durum, burada yaşayan kadınların kent algısını da değiştirmektedir.

Demirkent Mahallesi’nde ise zamanı çerçevelemek konusu daha çok çocukların okul saatleri ve kendi iş deneyimleri ile ilgilidir. Buradaki bireyler mahallenin sessiz ve sakinliğinden huzurluyken, belli bir saat sonrasında bu sessizlik, ıssızlığa dönüşmekte ve mahalle bireylerini tedirgin etmektedir. Kadınlar bundan dolayı belli bir saat sonrasında evlerinde kalmayı daha güvenilir görmektedir. Çünkü hayatın saat 18.00’da bittiğini, herkesin evlerine çekildiğini söyleyen katılımcılar, sokak hayvanlarından ürktüklerini belirtmiştir.

DK13: “Ya çok sakın buralar sessiz ya hani bu da tedirgin ediyor insanı. Hani 5-6 gibi bile dışarıda o kadar insan yok bence mahallenin tek ürkütücü tarafı bu kadar sessiz olması.”

Aynı zamanda Demirkent Mahallesi’nde yaşayan kadınlar, eril mekânlara da vurgu yapmıştır. Erilleşen mekânların onlarda rahatsızlık hissi oluşturduğunu, ara sokaklarda dolaşmanın belli bir saat içerisinde onları tedirgin ettiğini, kent merkezinin kalabalık oluşunun, huzursuzluk hissettirdiğini vurgularlarken, Ersevenler Mahallesi bireyleri daha çok kendilerini açıklamakla yetinmişler, daha çok sosyal çatışma ve dışlanmışlığa vurgu yapmıştır. Bu durum aslında iki mahalle arasındaki yaşayan birey profili farkını da ortaya koymaktadır.

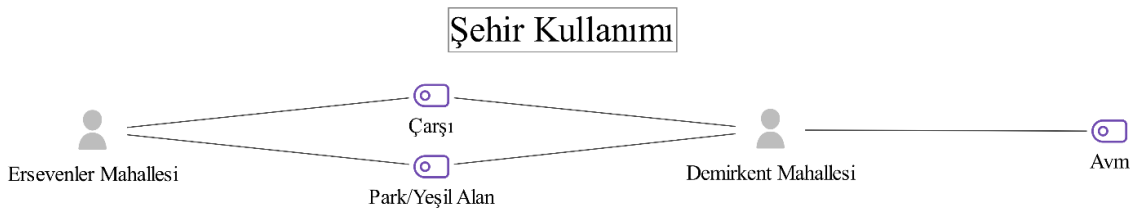
Demirkent Mahallesi’nde kadın bireylere sorulan sorulara ek olarak eklemek istedikleri bir şeyin olup olmadığı sorulduğunda kadın katılımcının vermiş olduğu cevap, kent deneyiminin değişimini gözler önüne sermektedir.

DK1: “Erzincan’da bayanlar için çok da yer bulunmuyor bence. Zaten hayat belli bir saatte duruyor. O yüzden bazen sokaklar daha da tehlikeli hale geliyor. Hani evet belli bir yerde gece hayatının olmaması güvenlik getiriyor ama gece hayatının olmaması belli bir yerde tehlike de saçıyor yani.”

Belli bir saat sonrasında Erzincan içerisinde sosyal hayatın var olmayışının, kadınlar açısından dezavantajlı olduğunu dile getiren Demirkent Mahallesi kadın katılımcının, kenti deneyiminin ve gündelik yaşam pratiklerinin daha çok kentte var olmak ve kentte aktif olmak adına olduğu görülmektedir.

4.1.3.2. Şehir Kullanımı

Şekil 4. 2: Maxqda İki Vaka Analizi

Kadınların şehirde bulundukları alanlar çok önemli göstergelerdir. Kenti deneyimlerini somutlayan bu durum iki mahalle arasındaki farkı da ortaya koymuştur.

Ersevenler Mahallesi katılımcılarının söyledikleri alanları Demirkent Mahallesi katılımcıları da vurgularlarken, Demirkent Mahallesi katılımcılarının belirttiği “AVM” alanını Ersevenler Mahallesi katılımcıları belirtmemiştir. Ersevenler Mahallesi’nin bulunduğu konum her ne kadar kent çeperi olsa da çarşıya yürüme mesafesinde bulunmaları, mahalle bireyleri açısından bir avantaj sayılabilir. Ancak Ersevenler Mahallesi’nin uzağında bulunan seçkin bir yer olarak tanımlanabilecek “AVM” mekânını hiç dillendirmemeleri önemli bir göstergedir.

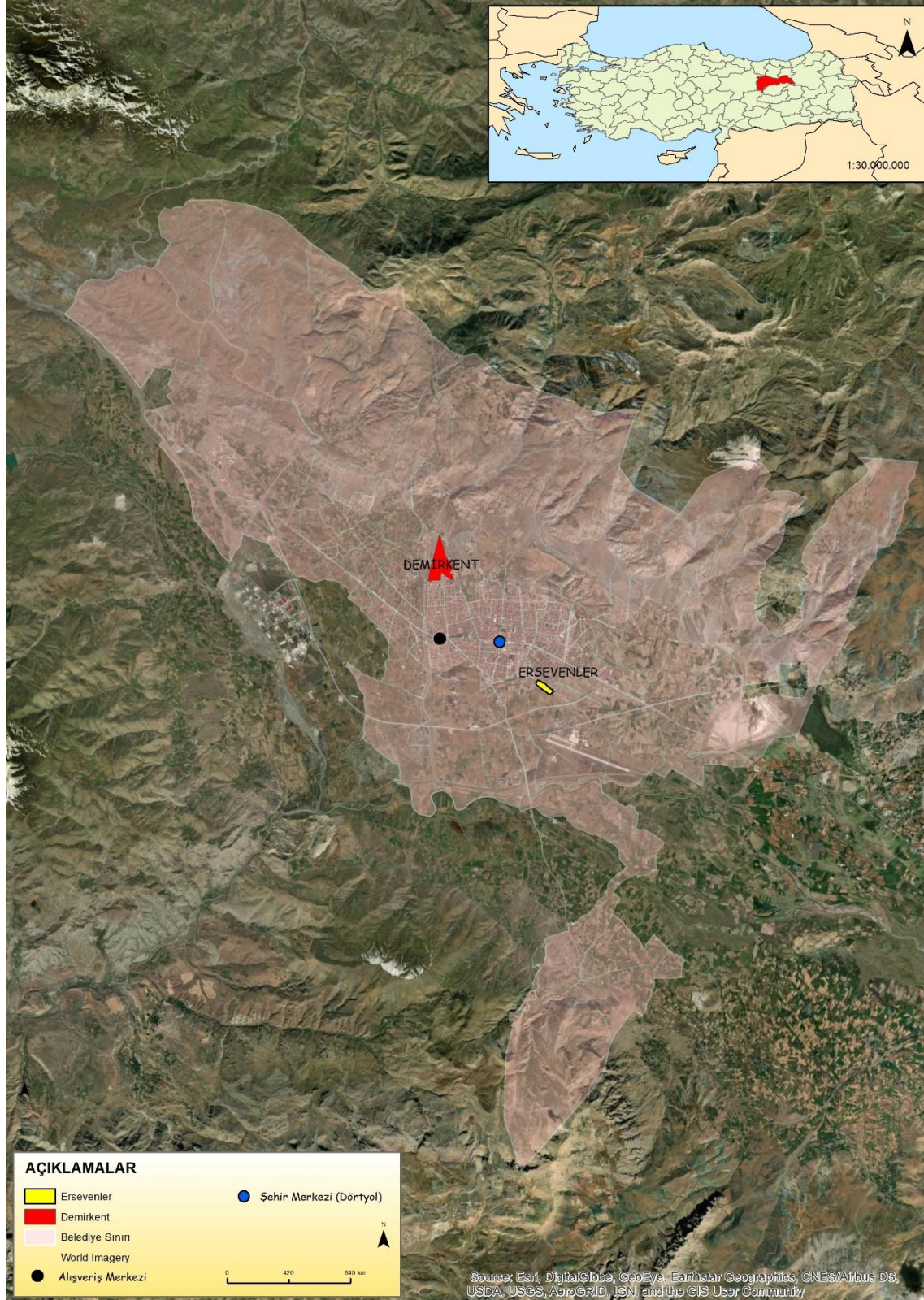
Sermayenin şekillendirdiği çağdaş kentlerde, giderek artan bir şekilde görünür hale gelen kapalı alışveriş merkezleri, genellikle kent yoksulları veya dezavantajlı gruplardan uzak bir konumda bulunmaktadır (Tuysuz, Gülmez & Gürel, 2020, s.92). Bu konumlandırma genellikle, müşterilerin özel araçlarıyla ulaşabilecekleri bir şekilde gerçekleşir ve bu da dolaylı olarak kentte yaşayan belirli grupların mekânsal dışlanmasını örneklendirir (Tuysuz, Gülmez & Gürel, 2020, s.92). Bu durum, temel bir hak olarak kabul edilebilecek mekânın kullanım hakkının ihlali anlamına gelir. Başka bir örnek vermek gerekirse; bazı kent bölgelerinin belirli saatlerde belli grupların veya cinsiyetlerin hakimiyetine geçmesi, kentin ortak mekânlarının kullanılamamasını örnekleyebilir (Tuysuz, Gülmez & Gürel, 2020, s.92).

Demirkent Mahallesi katılımcıları ise rahatlıkla “AVM” ve “Çarşı” mekânlarını kullandıklarını belirtmişlerdir. “AVM” tarzı mekânlar, alışverişi eğlence ile birleştirip cazip hale getiren yeni nesil tatil alanlarıdır (Jensen., vd 2004, s.204). Buralar şehir merkezinden biraz daha uzakta yapılmış alanlardır. Bunun sebebi güvenli ve temiz bir çevre oluşturup, serseri grupların görünür olmamasıdır (Jensen., vd 2004, s.205). Kamusal bir alan olarak görülen AVM mekânları, örtük şekilde özel mekânlardır (Jensen., vd 2004, s.205).

Aşağıda bulunan haritada “Çarşı” ve “AVM” konumu görülmektedir. Demirkent Mahallesi bireylerinin fiziksel mesafeyi gözetmeksizin kenti istedikleri şekilde kullanmaları, sosyo-ekonomik durumlarından kaynaklanmaktadır. Ersevenler Mahallesi bireyleri ise fiziksel mesafenin yakın olduğu “Çarşı” mekânını kullanmaktadır. Her iki mahallenin de ortak amaçlarla kullandıkları alanlar ise park/yeşil alanlardır. Demirkent Mahallesi bireyleri de Ersevenler Mahallesi bireyleri de çocukları ile vakit geçirmek için

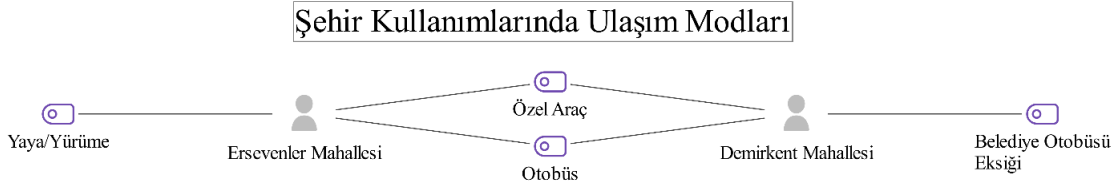
parkları fazlasıyla kullanmaktadır. Bu durumda kadınlar için yeşil alanların önemini bir kez daha vurgulamıştır.

Şekil 4. 3: Katılımcıların En Fazla Kullandıkları Alanlar

4.1.3.3. Şehir Kullanımlarında Ulaşım Modları

Şekil 4. 4: Maxqda İki Vaka Analizi

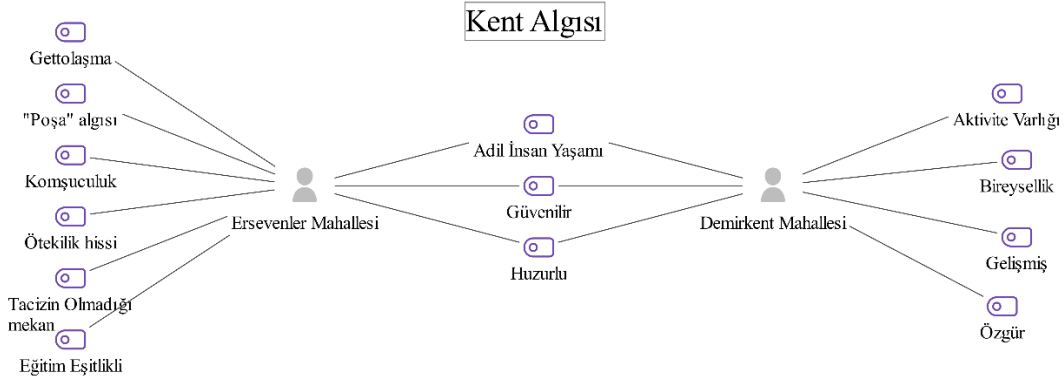

Kent kullanımında ulaşımın önemi açıktır. Kadınların istedikleri alana istedikleri zamanda güvenle ulaşmaları, onları kent içerisinde daha güvende hissettirecek ve kenti daha aktif şekilde kullanmalarına neden olacaktır. Bu bağlamda, Demirkent Mahallesi katılımcıları Otobüs eksikliği konusundaki eksikliğe dikkat çekmişlerdir.

Demirkent Mahallesi'nde yaşayan bireylerin hem yaşadıkları mahallenin kent merkezine uzak olması hem de ekonomik açıdan yüksek gelir grubuna dahil olan bireylerin burada yaşaması sebebiyle, özel aracı bulunmayan aile sayısı azdır. Zaten Demirkent'te otobüs eksikliğinden ötürü kent merkezine ulaşım özel araçla yapılmaktadır. Buradaki en büyük problem üniversite ve hastane gibi mekânlara erişmek isteyen bireyler, özel araçları olmaması durumunda otobüs kullanmak istemekte, ancak öncelikle “çarşı” mevkini kullanmak zorunda kalmaktadır. Direkt otobüsün bulunmayışı dahilinde, çarşıya giden otobüslerinde eksik olması Demirkent Mahallesi bireylerini rahatsız hissettirmektedir. Bulundukları alandan özel araç veya otobüs aracılığı ile ulaşım sağlayan mahalle sakinlerinin aksine, Erseverenler Mahallesi'nde yaşayan bireyler fiziki mekân yakınlığının avantajını yaşamaktadır. “AVM” mekânına erişemediklerinde eksiklik hissetmeyen bireyler “çarşı” mevkine yürüyerek gitmekte ve tüm eksiklerini buradan gidermektedir.

4.1.3.4.Kent Algısı

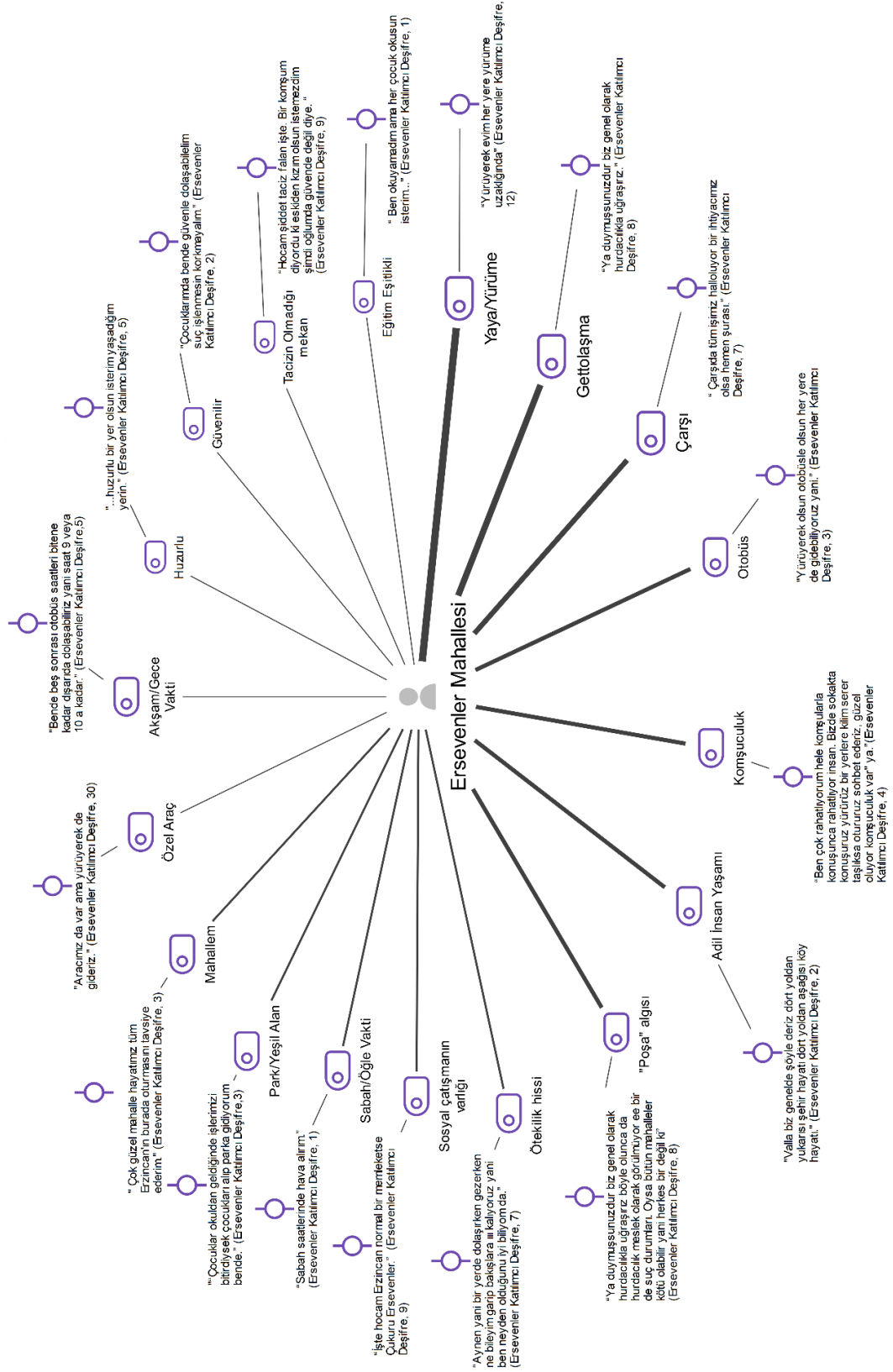
Şekil 4. 5: Maxqda İki Vaka Analizi

Kent, zihinde daha farklı tekabül ederken, pratikte daha farklı deneyimlenebilmektedir. Örneğin Erseverenler Mahallesi'nde yaşayan kadınlar, çocuklarının eğitilmesini isterken, kendileri okuma yazma bilmemektedir. "Öteki" olarak hissetmeleri onları Erzincan'ın diğer sokaklarından alıkoyarken, kendilerinin sahip olmadıkları özelliklere imrenerek zihinlerinde olmak istedikleri kent yaşamını var edebilmektedirler. Taciz ve suçun olmadığı bir kent isteyen Erseverenler Mahallesi kadınları, kriminal olarak suçun merkezi görülen bir alanda yaşamaktadır. Bundandır ki kent algısı, zihinde olan ve pratik edilen olarak ayrılmalıdır.

Zihinlerdeki kent algısının, pratikte deneyimlenen kent yaşamından doğduğu açıktır. Kenti farklı deneyimleyen iki farklı mahalle bireyleri, birbirlerinden farklı kentler hayal etmişlerdir. Erseverenler Mahallesi katılımcıları daha çok çocukların eğitiminin eksiksiz tamamlanabildiği, çocukların mutlu oldukları ve hayatın daha kolay yaşanabilir olmasını dileyip, ekonomik koşulların uygun olduğu ve her şeye ulaşabilecekleri bir kent hayal ederken, Demirkent Mahallesi katılımcıları daha çok aktivite yoğunluğunun olduğu, çocukların eğlenebileceği mekânların ve etkinliklerin artması gerektiği, gelişen ve kadınların kendilerine ait mekânlarının olacağı bir kenti zihinlerinde tasarlamışlardır. İstenilen kentler, kadınların Erzincan'da eksik gördükleri durumlardır. İki mahalle arası sosyo-ekonomik fark gözetildiğinde, hayallerin ve zihindeki kent algısının da farkı ortadadır.

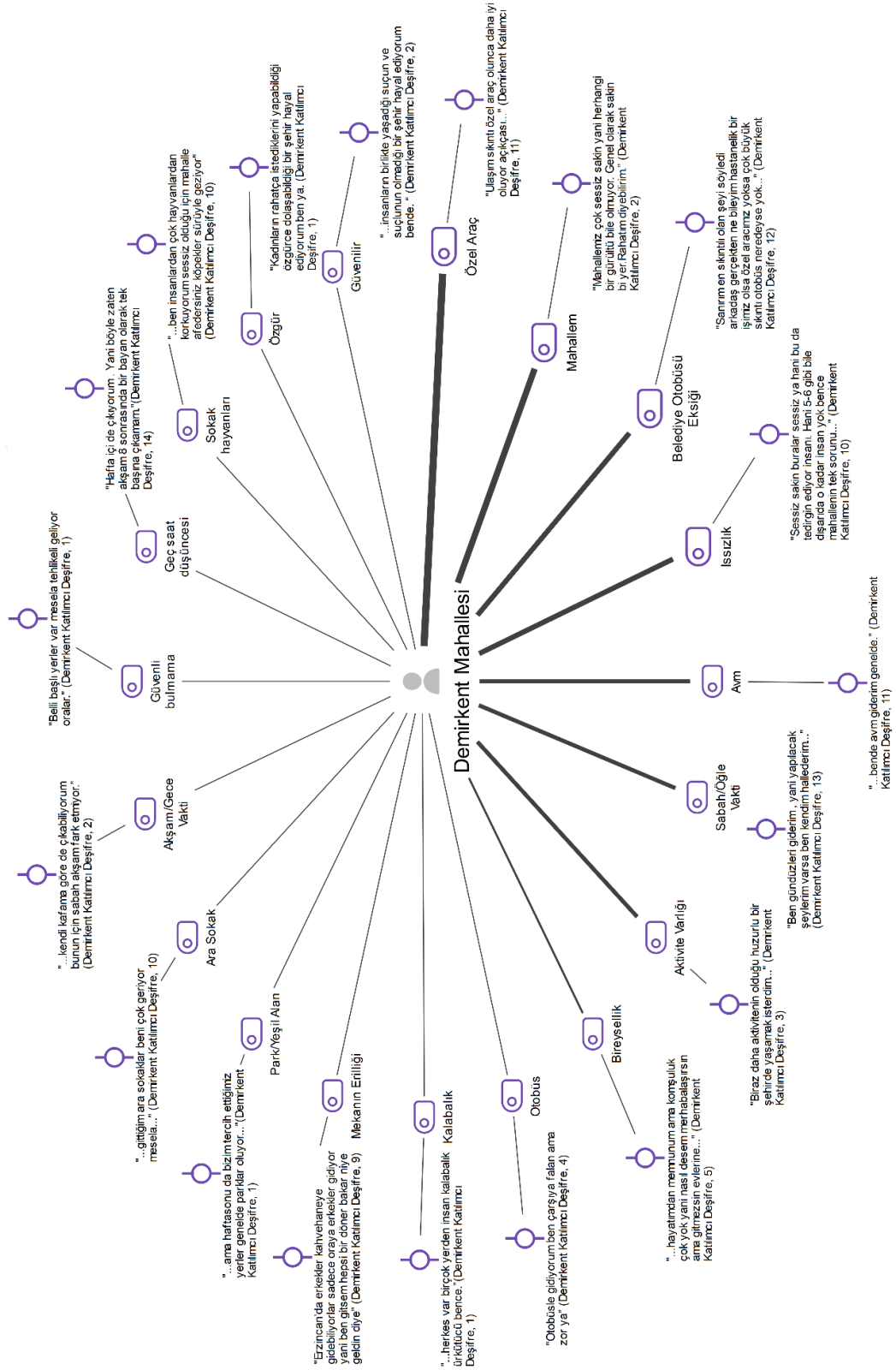
Şekil 4. 6: Ersevenler Mahallesi Tek Vaka Modeli

Ersevenler’de yaşayan bireylerin güvenlik endişeleri ortadadır. Akşam ya da sabah fark etmeksizin dışarı çıkabildiklerini vurgulayan mahalle sakinleri, içlerinde bulundukları kriminal çevreden kaynaklı bir rahatsızlık duymaktadır. Dolayısıyla önyargılara da maruz kalan bireyler, hurdacılık ile uğraştıkları için kendilerinin dışlandıklarını bu yüzden “öteki” olarak hissettiklerini belirtmişlerdir. Mahallenin sosyal imajı, diğer mahalle sakinlerini rahatsız etmekte, bu durum da Ersevenler Mahallesi’nde yaşayan kadınları kötü hissettirmektedir. Her ne kadar mülakat sırasında hassas konular sorulmamış olsa da buradaki bireyler kendilerini dışlanmış hissettikleri için sorulara çekimser kalmıştır. Şiddet ve suç durumlarından bahseden kadınlar, detay vermemişlerdir. Ancak kadınların mahallelerdeki yaşam kalitesini bir nebze de olsun yükselten ve günlük yaşam pratiklerini olumlu yönde etkileyen unsurların varlığını da göz ardı etmemek gerekir. Komşuluk ilişkilerinden memnun olan Ersevenler Mahallesi sakinleri, sosyal destek ve dayanışma hissini derinden hissettiklerini belirtmişler, aralarındaki güçlü bağları somutlamışlardır. Aynı zamanda mahalle konumunun kent merkezine olan göreceli yakınlığının bir avantaj olduğu açıktır. Günlük işlerini daha rahat hallettiklerini belirten kadınlar, yürüme mesafesinde her yere ulaşacaklarını belirtmiştir.

Ersevenler Mahallesi’ndeki bireylerin zihinlerindeki kent algısı ise adil bir yaşam yöneliktir. Kadınlar çocuklarının eğitimlerinin devam ettiği aynı zamanda güvende hissedebilecekleri, suç oranının düşük olduğu bir kent hayal etmektedirler. Güvenliğin yüksek olması, onların mahalleleri dışında da özgürce zaman geçirmelerine olanak sağlayacaktır. Aynı zamanda sosyal alanlara rahatça ulaşabilip, önyargılara maruz kalmadan herkesin eşit kabul edildiği, sosyal statülerin ve mesleklerin fark edilmeksizin herkese eşit davranıldığı kent, zihinlerinde yer almaktadır. Bu durum iki mahalle arasındaki sosyal, ekonomik, kültürel farkı fazlasıyla ortaya koymakta, araştırma amaçlarımızdan olan kadınların kenti farklı deneyimlemeleri üzerine örnek oluşturmaktadır.

Şekil 4. 7: Demirken Mahallesi Tek Vaka Modeli

Bu çerçevede Demirkent'teki mahalle hayatı bulguları şu şekildedir. Katılımcılar mahalle hayatlarından memnunken, komşu ilişkileri zayıf ve sınırlı etkileşimdedir. Bireyler daha çok bireysel yaşamaktadır. Mahalleyi genel olarak sessiz ve huzurlu olarak tanımlayan katılımcıları zorlayan en önemli sorun ulaşım'dır. Çoğu kişi özel araç sahibidir ancak bunun bir zorunluluk olduğunu da belirtmiştir. Toplu taşıma araçlarının yetersizliği aşıkardır. Sosyal etkileşimleri ve güvenlikleri incelendiğinde, Demirkent Mahallesi katılımcıları akşam saatlerinde dışarı çıkmak istemediklerini, bunun sebebini mahalle tenhaliği ve sessizliğinden kaynaklandığını, bu durumda güvenlik endişesine yol açtığını söylemişlerdir. Pratik ettikleri kent yaşamının da zor olmadığını belirten katılımcıların, zihinlerindeki kent algısı ise sosyal yaşam ve imkanlar dahilindedir. Daha aktif ve daha fazla aktivitenin olmasını isteyen bireyler, Demirkent Mahallesi'ndeki sosyal yapı ve mahalle dinamikleri olduğu gibi, mahalle bireylerinin günlük yaşam pratiklerinin yanı sıra sosyal taleplerini de göstermektedir. Buradaki kadınlar güvenlik endişesi gözetmeksizin istedikleri saatte dışarı çıkabildikleri, özgür hissedebildikleri, aynı zamanda kadınlar ve çocukların sıkılmadan vakit geçirebilecekleri aktiviteler sunan bir kenti hayal ettikleri ortaya çıkmıştır. Kentte bulunan park ve mevcut aktivitelerin yetersiz olduğunu söyleyen bireyler daha fazla kültürel imkân ve etkinlik talep etmektedir. Aynı zamanda eril mekânların Erzincan'da bulunduğunu belirten katılımcılar, kadınlar için de özel sosyal mekânlar talep etmektedir. Kadınların da bireysel olarak özgür hissedebilecekleri toplumsal aktivite merkezleri istedikleri belirtilmiştir. Aynı zamanda ulaşım olanaklarının arttırılmasını talep etmişlerdir.

Demirkent Mahallesi'nin huzurlu ve yaşanabilecek bir mahalle olmasının yanı sıra, mahalle sakinleri negatif durumlardan da bahsetmiştir. Kadınlar akşam saatlerinde aydınlatma yeterli olsa bile güvensiz hissetmektedirler. Bunun sebebi, belli bir saat sonrası kent yaşamının sakinleşmesi ile sokak hayvanlarının sokakta rahatça dolaşabilmesidir. Aynı zamanda sosyal izolasyon ve sınırlı etkileşim nedeniyle, sosyal bağların zayıf olması kadınların kent içerisinde daha bireysel yaşamalarına sebebiyet vermektedir. Kadınlar arası etkileşimin desteklendiği sosyal alanların fazlalaştırılması bu durumun önüne geçecektir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu tezin nihai amacı, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine vurgu yaparken, kadınların kendi aralarında sosyo-ekonomik farklarının kent deneyimi üzerindeki etkisini sorgulamaktır.

İki farklı kodlara sahip olan mekânlarda kadınların kente erişimi, kent deneyimi ve kent algısı değişmektedir. Marksist feminizmin, kapitalist toplumda sınıfsal mücadelelerin var olduğunu, aynı zamanda kadınların yalnızca erkekler ile değil kadınlar arasında da farklılaştığı iddiasından hareketle, sosyo-ekonomik profilin kadınlar arasında da farklılaşmaya neden olduğunu somutlamak amacıyla, Erzincan kent merkezindeki sosyo-ekonomik olarak birbirinden farklı iki mahalle çalışmaya konu olmuştur. Tezin çıkarımları Erzincan Merkez’de birbirlerinden farklı sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklere sahip olan Ersevenler Mahallesi ve Demirkent Mahallesi’nde yaşayan 28 kadınla gerçekleştirilen mülakat çalışmasından elde edilen sonuçlar ve değerlendirmeleri kapsamaktadır. Araştırmamızın temel varsayımı, kadınların günlük yaşam pratiklerinin somutlandığı mekân deneyimlerinin, bulundukları kültür ve sosyo-ekonomik yapılarından da kaynaklandığını, kadınlar arasında da eşitsizliklerin varlığını olduğunu belirtmektir. Bu farklar neticesinde yaşanan kent, her kadın için farklı deneyimlenen bir resim tuvaline benzemektedir. Bu nedenle araştırmamızın konusu olan mahalleler belirlenirken, kadınların statülerinin demografik yapılarının ve ekonomik durumlarının birbirinden farklı olması hedeflenmiştir. Çünkü, birbirlerine benzeyen sosyo-ekonomik yapıdaki kadınlarla yapılacak olan bir çalışma, kadın dostu bir kenti irdelerken çalışmayı hataya sürükleyecektir. Dolayısıyla mahalleler, yaşam koşulları açısından birbirinden farklı olan Ersevenler Mahallesi ve Demirkent Mahallesi olarak belirlenmiştir. Mahalle kıyaslanması sonucunda, kadınlar arasındaki kent deneyimi farkı ortaya çıktığı gibi, bu farkın sebepleri de vurgulanmış olacaktır.

Araştırmamızda yer alan katılımcıların genel demografik durumunu özetlemek gerekirse, görüşme yapılan kadınların hepsi evli yaş aralığı ise 20-67 yaş arasındadır. Ersevenler Mahallesi’nde yaşayanlar, kent çeperinde gettolaşmış durumdayken, Demirkent Mahallesi’nde yaşayanlar batılı tarzda bir yerleşim gözetilerek kent merkezinden uzak bir konumda bulunmaktadır. Demirkent Mahallesi katılımcılarının çoğu okuma-yazma bilmekte olup, üniversite ve lise mezunu bireylerin eğitim seviyesi

gözlenirken, Ersevenler Mahallesi katılımcılarının birçoğu okuma yazma bilmemekte, ilkokula gitmiş ya da ortaokula kadar okumuş durumdadır. Katılımcıların emek piyasasındaki entegrasyonu incelendiğinde, geneli ev hanımı olmakla birlikte, Demirkent Mahallesi katılımcılarından gelir getirici işlerde çalışan kadınlar mevcuttur. Ancak Ersevenler Mahallesi'nde yaşayan kadınlar detay belirtmemiş “*hurdacılıkla uğraşırız genel olarak*” demekle yetinmişlerdir.

Katılımcıların ekonomik statüleri değerlendirildiğinde Demirkent Mahallesi için “Orta- yüksek gelir grubu” denilebilirken, Ersevenler Mahallesi için “Yoksul” denilmektedir. Bulundukları mahalle içerisinde arsa rayiç bedelleri de sorgulandığında, Demirkent Mahallesi'nin daha pahalı olduğu görülmüştür. Ersevenler Mahallesi'nin yakınlarında hava alanının var olması, arsa rayiç bedelinin biraz daha yüksek çıkmasına sebep olurken, yoksul ailelerin kent çeperinde yaşam sürdürmeleri açısından hava alanı yanında yaşamak kolay değildir. Burada var olan gürültü sebebiyle, buradaki yaşam aslında dezavantajlıdır.

Gelir düzeyi yüksek olan kadınların çoğunluğu bireysel zevklerini tatmin edecek uğraşlarla ilgilenirken, alt sınıf kadınların gelir seviyesi düşüklüğünden kaynaklı çekingin oldukları, imkanlara sahip olamamaları sebebiyle de gündelik yaşam pratiklerinin alelade oldukları görülmektedir (Şenol Cantek vd., 2014, s.155). Bundan dolayı buradaki kadınların daha çok “ara mekân” olarak adlandırılan balkonlarda, kapı önlerinde ya da evlerine uygun mesafede olan parklarda zaman geçirdikleri görülmektedir (Şenol Cantek vd., 2014, s.155).

Oysa Demirkent'de yaşayan kadınlar, aktivite ve eğlence gözetebilmekte, eğlence merkezlerine daha çok gitmektedir. Sosyal ilişkilerin ve mekânsal ilişkilerin birbiriyle olan bağıını savunan Park, fiziksel mesafelerin bir nevi sosyal mesafeleri belirlediğini vurgulamıştır (Bakioğlu & Titiz, 2023 s.177). Demirkent Mahallesi ve Ersevenler Mahallesi ise bu açıdan birbirinden uzak konumlanmıştır.

İki mahalle arasında farklı temalar göze çarparken, her iki tarafta kendi mahallelerinde bulunmayı tercih etmiştir. Burada kadınların kafeste olsalar dahi, kendi mahallelerinin/kafeslerinin “altın” olduğunu, adeta “kendi çöplüklerinde” daha rahat hissettiklerini belirlemeleri araştırmanın güzel bir sonucudur. Kadınlar farklı deneyimler sebebiyle aynı sonuca ulaşmaktadır. Ersevenler'de yaşayan bir kadını mahallesine

bağlayan nihai sebep, dışlanmışlıktır, Demirkent'te yaşayan bir kadının mahallesine bağlayan güvenlik ve yaşam koşullarıdır.

Demirkent Mahallesi'ndeki katılımcılar kendilerinden daha çok ayrıntı verip, bir kentten beklentilerini daha rahat şekilde açıklamışken, Ersevenler Mahallesi'nde yaşayan kadınlar bu konuda çekingen kalmışlardır. Daha çok kendilerinin “poşa” olarak görülmelerinden, dışlanmalarından ve önyargılardan bahsederken, Demirkent Mahallesi katılımcıları daha çok ulaşım ve altyapı sorunlarına odaklanmıştır. Hatta kent içerisindeki aktif kullanım sorunlarına bakıldığında, Demirkent Mahallesi katılımcıları ulaşım eksikliklerinden kaynaklanan durumlara vurgu yaparken, Ersevenler Mahallesi katılımcısı daha çok sosyal önyargılardan kaynaklı toplumsal hayatta ve gündelik yaşam pratiklerinde sorun yaşadıklarını belirtmiştir.

Kadın dostu bir kent oluşturmak için cinsiyet eşitliğini de teşvik etmek gerekmektedir. Kadınlar için güvenli ulaşım yapısını oluşturmak, gece saatlerinde aydınlık sokaklar yaratmak, durak mesafelerini uzun tutmamak, güvenlik kameralarını arttırmak, yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine dair politikalar geliştirmesi, kadınların kentte söz hakkının fazlalaşması açısından, aktif yurttaş olarak siyasette, eğitimde, iş alanlarında görünürlüklerinin artması, kent içerisinde yeşil alanların çoğaltılması, kadın sağlığı ve eğitim merkezlerinin artırılması, kadın girişimcilere desteklerin sağlanması, kadına yönelik şiddetle mücadele açısından hukuki desteğin ücretsiz verilmesi, toplumun tüm kesimlerine cinsiyet eşitliği adına ve kadın haklarının varlığı konusunda eğitici programların oluşturulması, kadınlar arasında sosyalizasyonu oluşturabilecek ve destekleyecek ağların oluşturularak, kadınların sosyal ve ekonomik açıdan birbirlerini olumlu etkileyebileceği destek ağlarının oluşturulması kadın dostu bir kent oluşumu açısından önemlidir.

Aynı zamanda, 81 ilde Türkiye'nin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi” sonucunda genel sıralaması 45 olan Erzincan ili, toplumsal cinsiyet eşitliği değeri bakımında 0,46 oranı göstermiştir.

Sonuç olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliği sebebiyle kent mekânları, kadınlar ve erkekler arasında birbirinden farklı deneyimler sunarken, farklı statüdeki kadınlar arasında da bu farkı korumaktadır. Kent bütünü düşünüldüğünde, kentin aktif şekilde kullanılabilirliği, sınıfsal ve ekonomik sebeplere dayalı şekilde farklılaşmaktadır. Kent

merkezinin resim tuvali olarak benzetilmesi doğru olacaktır. Her kadın bu tuvali farklı renkte boyamakta, farklı şekilde resmetmektedir. Gelir durumu ve eğitim seviyesinin kadınlar arasındaki kenti farklı deneyimledikleri açıktır ancak kadınların ne olursa olsun kenti erkekler kadar aktif şekilde kullanamadıkları da araştırmada görülmektedir. Çünkü birçok kadın kenti, eril zihniyete bağlı şekilde yaşamaya devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- Akkirman, D. (2017). *Toplumsal Cinsiyet ve Mekân: Kent Mekânına Erişimde Cinsiyete Dayalı Farklar ve Eşitsizlikler* (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Aktaş, G. (2017). Kadın açısından kente ilişkin mekân pratikleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (27), 136-149.
- Alacahan, O., & Vatandaş, S. (2021). Kamusal-Özel Alan Ayrışmasının İnşa Süreci ve Sosyal Medya. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(1), 720-733.
- Alkan, A. (2000). "Özel Alan-Kamusal Alan" Ayrımının Feminist Eleştirisi Çerçevesinde Kentsel Mekân. *Kültür ve İletişim*, 3(5), 71-95.
- Alkan, A. (2012). *Şehircilik Çalışmalarını Zayıf Halkası: Cinsiyet*. Erişim tarihi: 05.01.2024, <https://aytenalkan.wordpress.com/2014/06/04/sehircilik-calismalarinin-zayif-halkasi-cinsiyet/>
- Altınbaş, D. (2006). Feminist Tartışmalarda Liberal Feminizm. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (9), 21-52.
- Arık, H. (2009). "Kahvehanede Erkek Olmak: Kamusal Alanda Erkek Egemenliğin Antropolojisi", Alkan, A.(der.), *Cins Cins Mekân* içinde (36-62). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Arjmand, R. (2016). *Public urban space, gender and segregation: Women-only urban parks in Iran*. Taylor & Francis.
- Arpacı, M. (2019). Lomlar/ "Poşalar": Etimoloji ve Peripatetik Toplumsal Yapı. H. Efe (Ed.), *Erzincan'da Sosyal Damga, Kimlik ve Yoksulluk*. Siyasal Kitabevi, Ankara, 19- 35.
- Bakır, K. (2015). Emma Goldman'ın Anarşizminde "Kadının Özgürleşme Trajedisi". *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 49-78.
- Bakioğlu, A., & Titiz, B. (2023). Kentlerde Mekânsal Ayrışmanın Sosyal Ve Siyasal Temelleri: Erzincan Örneği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (44), 169-199.
- Balyan, V., Tarihten Günümüze Lomlar veya Poşalar. <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/17704/tarihten-gunumuze-lomlar-veya-posalar> (Erişim tarihi: 13. 02. 2017).
- Beauvoir, S. (1949). *"İkinci Cins" Bağımsızlığa Doğru* (8.Baskı). (B. Onaran, Çev.). Payel Yayınevi. (1993)
- Beauvoir, S. (1972). *"Ben Bir Feministim*. (Ayşe, Minu, Sedef, Çev.). Kadın Çevresi Yayınları. (1986)
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye'de Kadınlık. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(3), 108-114.

- Cantek, F. Ş., Ulutaş, Ç. Ü., & Çakmak, S. (2014). Evin içindeki sokak, sokağın içindeki ev: Kamusal ile özel 'ara' sında kalanlar. *Kenarın Kitabı: "Ara" da Kalmak Çeperde Yaşamak*, 121-161.
- Chanter, T. (1995). *Ethics of Eros: Irigaray's Re-writing of the Philosophers*. Psychology Press.
- Chanter, T. (2009). Psikanalitik ve Post-Yapısalcı Feminizm ve Deleuze. *Cogito*, 58, 93-130.
- Çakır, S. (2008). Kapitalizm ve Patriyarkaya Karşı: Sosyalist Feminizm. *Toplum ve Demokrasi dergisi*, 2(4), 185-196.
- Çakır, S., (2007). Feminizm: Ataerkil İktidarın Eleştirisi. *Modern Siyasal İdeolojiler* (ss.412-475), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Demirbaş, G. (2012). *Kadınların mekân algısı ve mekânı kullanma biçimleri* (Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Dernek, K.O. (2021) "Neoliberal Kent ve Yurttaşlık Üzerine Bir Değerlendirme. Ayten A (Der.), *Kentsel Siyaset Kentsel Mekânda Siyasal ve Toplumsal Boşluklar*, Efil Yayınevi, Erzincan, 11-34.
- Direk, Z. (2009). Simone De Beauvoir: Abjeksiyon ve Eros Etiği. *Cogito*, 58, 11-39.
- Donovan, J. (2012). *Feminist Theory: The Intellectual Traditions*. A&C Black.
- Dumanlı, D. (2011). Reklamlarda Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Kadın İmgesinin Kullanımı; Bir İçerik Analizi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2).
- Egemen, E. E.(2023). Marksist Feminist Teorinin İncelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 117-133.
- Erdoğan, D., & Baran, A. Feminist Kuramlar Marksist Feminizm ve Sosyalist Feminizm. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal bilimler enstitüsü
- Ersöz, A. G. (2015). Özel Alan/Kamusal Alan Dikotomisi: Kadınlığın" Doğası" ve Kamusal Alandan Dışlanmışlığı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 80-102.
- Ertürk, H., & Tosun, E. K. (2009). Küreselleşme sürecinde kentlerde mekânsal, sosyal ve kültürel değişim: Bursa örneği. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(16), 37-53.
- Frye, M. (1980). *The Politics of Reality Essays in Feminist Theory*. Crossing Press.
- Funda Şenol Cantek. "Mekânın Cinsiyeti". (02.02.2024). <https://feministbellek.org/mekânin-cinsiyeti/>
- Garipoğlu, F. K., & Şanlı, A. S. (2021). Etnisite, Toplumsal Cinsiyet ve Siyaset İlişkisini, Erzincan'da Lom/"Poşa" Kadınlar Üzerinden Değerlendirmek. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(23), 479-508.
- Gilbert, D. A. (1987). Simone de Beauvoir and Rudi Gernreich: Existential Feminism and Existential Fashion. *Simone de Beauvoir Studies*, 4(1), 67-87.
- Gimenez, M. E. (1975). Marxism and feminism. *Frontiers: A Journal of Women Studies*, 61-80.

- Gordon, L. (2013, September). Socialist feminism: The legacy of the “second wave”. In New labor forum (Vol. 22, No. 3, pp. 20-28). Sage CA: Los Angeles, CA: SAGE Publications.
- Gottesman, I. (2016). *The critical turn in education: From Marxist critique to poststructuralist feminism to critical theories of race*. Routledge.
- Gökhan, U. (2010). Düünden Bugüne Anarşizm ve Anarşizmin Çözmesi Gereken Sorunlar. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(1), 133-158.
- Güneş, F. (2017). Feminist Kuramda Ataerki Tartışmaları Üzerine Eleştirel Bir İnceleme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 245-256.
- Güngel, Ş. (2020). *Varoluşçu Feminizm ve Simone De Beauvoir* (Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Hartman, H. (2006). Marksizm ve Feminizmin Mutsuz Evliliği. *İstanbul: Gündoğan*.
- Hatıboğlu, B. (2008). Kadına Yönelik Şiddetle Mücadeleye Anarko-Feminist Bakış: Makrodan Mikroya Sosyal Hizmet. *Journal of Society & Social Work*, 19(2).
- <https://ceidizler.ceid.org.tr/WEF-Kuresel-Toplumsal-Cinsiyet-Ucurumu-Endeksi-2023-d396>
- <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2023/>
- https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2023.pdf
- Huka, B. N. (2022). Anarko-Feminizm. Erişim tarihi 05.02.2024 <https://feministbelleg.org/anarko-feminizm/>
- Joeres, R. E. B., & Laslett, B. (1992). Psychoanalysis and feminism: Current controversies. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 17(2), 435-436.
- Kaçar, S., Kervankıran, İ. (2024). Kadınların Gündelik Coğrafyalarını Düşünmek: Mekânsalın Toplumsal Cinsiyetle Sorunu. *Feminist Tahayyül*, 5(1), 6-27
- Kalav, A. (2012). Namus ve Toplumsal Cinsiyet. *Mediterranean Journal of Humanities*, 2(2), 151-163.
- Karakoç, D.Y. (2019). Kentsel Hizmet Yoksulluğuna Bölgesel Adalet Bağlamında Bakabilmek: Erzincan’da Yaşayan Lomlar. H. Efe (Ed.), *Erzincan’da Sosyal Damga, Kimlik ve Yoksulluk*. Siyasal Kitabevi, Ankara, 19- 35.
- Karataş, A. (2013). Gençlerin Doğal Çevre ile Etkileşim Kurmalarının Güvenli Yarınlar İçin Önemi. *Düşünce Dünyasında Türkiz Siyaset ve Kültür Dergisi*, 81.
- Kartal, F. (2016). Kadınların Yurttaşlığı ve Feminist Kuram. *Amme İdaresi Dergisi*, 49(3).
- Kaypak, Ş. (2014). *Toplumsal Cinsiyet Açısından Kente Bakmak*. Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi içinde, Cilt: 7, Sayı: 1,s. 344-357,
- Kemahlioğlu, F.K., Şanlı, A.S. (2019). Sosyal dışlanmanın etnisite ve toplumsal cinsiyete bağlı pratiklerini birlikte düşünmek: Erzincan Sancak Mahallesi’nde Lom/Poşa

- kadın olmak. H. Efe (Ed.), *Erzincan'da Sosyal Damga, Kimlik ve Yoksulluk*. Siyasal Kitabevi, Ankara, 19- 35.
- Kiper, T., Korkut, A., & Üstün Topal, T. (2016). Mekânsal planlamada kadın dostu kent yaklaşımı. *İDİL Sanat ve Dil Dergisi*, 5(26), 1777-1796.
- Kornegger, P. (2009, April 28). Anarchism: The Feminist Connection. The Anarchist Library. <https://theanarchistlibrary.org/library/peggy-kornegger-anarchism-the-feminist-connection>
- MacKinnon, C. A. (1982). Feminism, Marxism, method, and the state: An agenda for theory. *Signs: Journal of women in culture and society*, 7(3), 515-544.
- Marsh, A. (2008). Etnisite ve kimlik: Çingenelerin kökeni (Ebru Uzpeder et al., Trans.). *İstanbul, Turkey: Mart Matbaacılık*.
- Mert, M. K. (2021). Avrupa ve Türkiye'den örnekleriyle kadın dostu kentler. *EURO Politika*, (11), 122-129.
- Merve Diltemiz Mol. "Özel olan politiktir". (03.02.2024). <https://feministbellek.org/ozel-olan-politiktir/>
- Nachescu, V. (2009). Radical feminism and the nation: History and space in the political imagination of second-wave feminism. *Journal for the Study of Radicalism*, 3(1), 29-59.
- Nash, K. (1997). *Feminism and the liberal undecidability of women* (Doktora Tezi). Essex Üniversitesi, Birleşik Krallık.
- Over, S. (1981). *Feminism and the politics of cultural critique*. University of Michigan Press
- Öğüt, A. (2006). Türkiye'de kadın girişimciliğin ve yöneticiliğin önündeki güçlükler: Cam tavan sendromu. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*.
- Özcan, E. (2005). Bolu ilinde turizmi etkileyen faktörler ile doğal, tarihi ve kültürel turizm değerleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 55-75.
- Özdemir, Ö. (2017). İki Sistemli Kuram Olarak Sosyalist Feminizm. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 395-414.
- Özgüç, N. (1998). *Kadınların coğrafyası*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Özkan, S. Ç. (2017). Richard Rorty'de Kamusal Alan-Özel Alan Ayrımı ve Eleştirisi. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (23), 57-84.
- Özsöz, C. (2008). Kültürel Feminist Teori ve Feminist Teorilere Giriş. *Sosyoloji Notları*, 6, 51-55.
- Öztürk, B. (2024). İslami Muhafazakârlığı Sorgulamak: Keçiören'de Gündelik Hayatta Toplumsal Mekân, Sınıf ve Toplumsal Cinsiyet Üzerine. *Feminist Tahayyül*, 5(1), 124-128
- Pınarcıoğlu, N., Uğurlu, Ö., Kanbek, A., & Şiriner, M. (2010). Türkiye Perspektifinden Kent Sosyolojisi Çalışmaları. *Örgün Yayınları*. İstanbul

- Sadaklioğlu, H. (2019). Lom/ “Poşa”: Yurttaşların Gelir ve Tüketim Profilleri. H. Efe (Ed.), *Erzincan’da Sosyal Damga, Kimlik ve Yoksulluk*. Siyasal Kitabevi, Ankara, 19- 35.
- Sadri, H. (2009). Kadınlar ve Cinsiyetleşmiş Mekânlar.
- Sadri, H. (2011). Kadınların Kent Hakkı. *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülteni*, Ankara, 87: 48-51.
- Sayers, J. (1987). Melanie Klein, Psychoanalysis, And Feminism. *Feminist Review*, 25(1), 23-37.
- Selvi, S. (2019, Mayıs 20). *Psikanalitik Feminizm: İmgelerde Dışı*. <https://medium.com/t%C3%BCrkiye/psikanalitik-feminizm-i-%CC%87mgeselde-di%C5%9Fi-87898cc6e4be>
- Shulman, A. K. (1980). Sex and power: Sexual bases of radical feminism. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 5(4), 590-604.
- Şanlı, A.S. (2021) Toplumsal Hareketlerin Mekânı Olarak Kente Bakmak: Kentsel Toplumsal Hareketler Üzerine Kuramsal Bir Değerlendirme. Ayten A(Der.), *Kentsel Siyaset Kentsel Mekânda Siyasal ve Toplumsal Boşluklar*, Efil Yayınevi, Erzincan, 35-58.
- Şentürk, L. (2009). “Eril Kente Dönüş”, Alkan, A.(der.), *Cins Cins Mekân* içinde (36-62). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Tekinbaş, E., & Göker, G. (2015). Kadın dostu kent uygulama rehberi. *Ankara: Berk Matbaacılık*.
- Tong, R. P. (2006). *Feminist düşünce* (Vol. 20). Gündoğan Yayınları.
- Treacher, A. (2000). From Absence to Sovereignty?: Psychoanalysis and Feminism. *Feminist Review*, (64), 131-134.
- Tuncer, S. (2012). Beşerî coğrafyaya feminist itirazlar. *Fe Dergi*, 4(1), 78-90.
- Turan, F., & Turan, S. K. (2008). Havaalanlarının Sosyal Etkileri: Sabiha Gökçen Havaalanı Örneği. *Anlana Üniversitesi, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi*, 5, 161-166.
- Turut, H., & Özgür, E. M. (2018). Bir kente göçün hikâyesi: süreçler, bütünleşme ve aidiyet. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 16(1), 153-180.
- Tuysuz, S. (2017). Kalkınmada ve rekabetçilikte girişimci derneklerinin rolü: Kayseri örneği. *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya (Bölgesel) Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara*.
- Tuysuz, S. (Çev.). (2017). *Coğrafya Tarihi Felsefesi ve Temel Kavramları: Pozitivizm ve Post-Pozitivist Eleştiriler*. Coğrafya (pp.167-214), İstanbul: İdil Yayıncılık.
- Tuysuz, S., Gürel, M. E., & Gülmez, R. (2020). Kent hakkı ve toplumsal cinsiyet bağlamında mekânın siyaseti: Erzincan KYK yurtları örneği. *Journal of Economy Culture and Society*, (61), 85-105.

- Uguz, S. Ç., & Topbaş, F. (2019). Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Emeği: Turizm Sektörüne Betimsel Bir Yaklaşım. *The Journal of Academic Social Science*, 7(7), 487-509.
- Uğurlu, Ö. (2010). Kentlerin Tarihsel Gelişimi, Türkiye Perspektifinden Kent Sosyolojisi Çalışmaları, Örgün Yayınevi: İstanbul
- Yılmazbilek, M. (2018). Kadın Özgürleşmesinde Feminist Bilinç Oluşturma Süreci Olarak Farklı Bir Yaklaşım: Meditasyonu Tartışmak. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (3), 96-103.
- Young-Bruehl, E., & Wexler, L. (1992). On" Psychoanalysis and Feminism". *Social Research*, 453-483.
- Yörük, A. (2009). Feminizm/ler. *Sosyoloji Notları*, 7(1), 63-85.
- Yüceşahin, M. M. (2016). Toplumsal cinsiyet ve mekânın karşılıklı ilişkisi: Patriyarkanın sosyal mekânı örgütleyişine dair bir tartışma. *Kadın/Woman 2000, Journal for Women's Studies*, 17(1), 73-101.

ETİK KURUL ONAYI

Bu çalışma için etik kurul onayı Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'nun **24 Ekim 2022** tarihli **10/06** sayılı kararı ile alınmıştır.

EKLER

EK 1: Araştırma İzni

T.C

ERZİNCAN BİNALI YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER
ETİK KURULU KARARI

Etik Kurul Toplantı Tarihi	24/10/2022
Protokol No	10/06
Araştırma Başlığı	Feminist Coğrafya Perspektifinden Kadın ve Kent: Erzincan Örneği
Araştırma Türü	Nitel- Eylem araştırması
Araştırmacılar	Dr. Öğr. Üyesi Suat TUYSUZ (Sorumlu Araştırmacı) Ecem BALABAN (Tez Öğrencisi)
Karar	Başvuru dosyanıza ait araştırmanız etik açıdan uygun bulunmuştur.
Açıklama:	1. Etik Kurul Onayı, uygulama ve/veya veri toplama için araştırmacının ilgili kurum veya kuruluşlardan izin alma sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. 2. Kurul üyelerine ait araştırma önerileri görüşülürken, ilgili yönerge gereğince, öneri sahibi üye görüşmelere katılmamış ve oy kullanmamıştır.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Haydar EFE
İnsan Araştırmaları Sosyal ve Beşeri Bilimleri
Etik Kurul Başkanı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK 2: Erzincan İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzin Yazısı

T.C.
ERZİNCAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-45468433-605.01-85015200
Konu : Araştırma Uygulama İzin Talebi
(Ecem BALABAN)

25.09.2023

MÜDÜRLÜK MAKAMINA

İlgi : a) Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 21.01.2020 tarih ve 1563890 (Genelge 2020/2) sayılı yazısı.
b) Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi Rektörlüğü'nün 12.09.2023 tarih ve E-63579008-399-291775 sayılı yazısı.

Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı öğretim üyelerinden Doç. Dr. Suat TUYSUZ'un danışmanlığını yürüttüğü 217737001 numaralı tezli yüksek lisans programı öğrencisi Ecem BALABAN'ın, "Feminist Coğrafya Perspektifinden Kadın ve Kent: Erzincan Örneği" konulu araştırmasına veri toplama talebine ilişkin, ilgi (b) yazı ve çalışması ilişikte sunulmuştur.

İlgi (a) Genelge esaslarına göre "İl Millî Eğitim Anket-Araştırma-Tez Çalışmalarını Değerlendirme Komisyonu" tarafından incelenen ilgililerin anket - ölçek çalışmasını, ilimiz genelinde tüm resmi ilköğretim ve ortaokul müdürlüklerinde öğrenci katılımıyla araştırma yapma talebi Birimimizce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Murat KARAKURT
Şube Müdürü

OLUR

Hacı Ömer KARTAL
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek: Yazı ve Ekleri (12 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Fatih Mah. 719 Sok. No: 28 ERZİNCAN

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-cbys>

Telefon No : 0 ()

Bilgi için: Strateji Geliştirme (AR-GE) Birimi Goncagül SATI

E-Posta: argc24@meb.gov.tr

Unvan : Memur

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

İnternet Adresi: meb@hs01.kep.tr Faks:4462141185

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrakorgu.meb.gov.tr> adresinden 095e-badc-3486-aaa5-b3d3 kodu ile teyit edilebilir.

GÖRÜŞME FORMU

"Feminist Coğrafya Perspektifinden Kadın ve Kent: Erzincan Örneği"

KİŞİ/HANE TANITIM BİLGİLERİ	
MAHALLE	
YAŞ	
CİNSİYET	
EĞİTİM DURUMU	
ÇALIŞMA DURUMU	

1. Bize biraz mahalle hayatınızdan bahsedebilir misiniz?
2. Şehirde en çok nereleri kullanıyorsunuz, nerelere gidiyorsunuz?
3. Şehre ulaşımınızı nasıl sağlıyorsunuz?
4. Erzincan'ın diğer sokakları sizin için ne anlama geliyor?
5. Günün hangi vakitlerinde dışarı çıkıyorsunuz?
6. Dışarı çıkmak sizin için ne anlama geliyor?
7. Mahallenizin ışıklandırılması hakkında ne düşünüyorsunuz?
8. Bir kadın olarak nasıl bir şehir hayal ediyorsunuz?
9. Ekleme istediğiniz bir şey var mı?

Alk

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Ecem BALABAN	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi
Fakülte	Fen-Edebiyat Fakültesi
Bölümü	Coğrafya
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana Bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler (Varsa)	
1. Tuysuz, S., & BALABAN, E. Finansmana Erişim Kanalları Ülkelerin Gelişmişlik Düzeyine Göre Farklılaşıyor Mu? <i>Coğrafi Bilimler Dergisi</i>, 21(2), 235-247. 2. Balaban, E., & Tuysuz, S., (2022). <i>Ülkelerin Gelişmişlik Düzeyine Göre Finansmana Erişiminin Kurumsal Yapısı</i>. 21. Ulusal Bölge Bilimi ve Planlama Kongresi (pp.19). Ankara.	